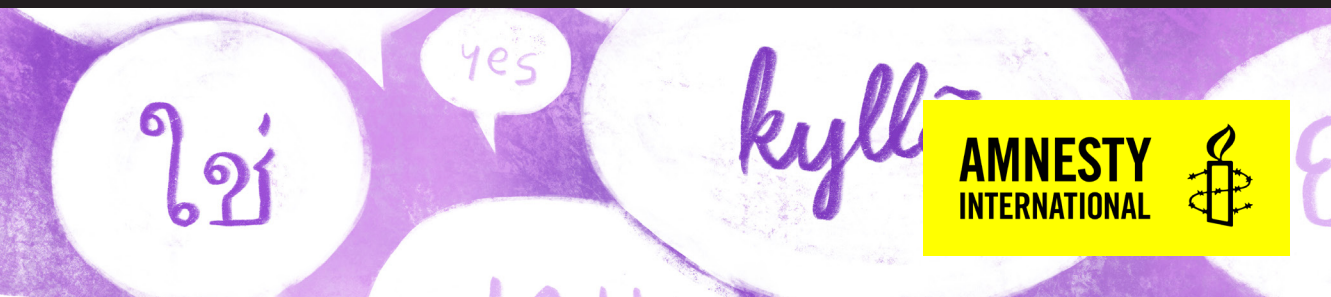

ASENNE ESIIN!

Suostumuksen ymmärrys ja luottamus viranomaisiin Suomessa

AMNESTY
INTERNATIONAL

Amnesty International Suomen osasto, 2025
Kirjoittajat: Minttu Viini, Pia Puu Oksanen
Editointi: Hanne Lyytikkä
Tiivistelmän käännös: Salli Leinonen
Taitto ja kuvitukset: Miukka Kekkonen
Graafit Aula Researchin datan pohjalta: Roosa Lupunen

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tiivistelmä / Summary	5
<i>I. Laatikko: Palveluita seksuaaliväkivaltaa kokeneille</i>	7
2. Keskeiset käsitteet	11
3. Tutkimuksen tausta	14
3.1 Suostumukseen perustuva seksuaalirikoslainsäädäntö	14
<i>II. Laatikko: Asenne esiin -kampanja 2010</i>	15
3.2 Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteet sitovat Suomea	16
<i>III. Laatikko: Kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat antaneet Suomelle lukuisia konkreettisia suosituksia ja kehotuksia</i>	17
3.3 Luottamuksen merkitys oikeuksien toteutumisessa	18
<i>IV. Laatikko: Vähemmistöryhmät kokevat syrjintää ilmoittaessaan seksuaaliväkivallasta Ranskassa</i>	20
3.4 Seksuaaliväkivallan sukupuolistuneisuus ja yleisyys	21
3.4.1 Naisvankien kokemukset seksuaaliväkivallasta ovat merkittävästi yleisempiä verrattuna kaikkien Suomessa asuvien naisten seksuaaliväkivaltakokemuksiin	22
3.4.2 Vammaisilla naisilla ja tytöillä kokemukset seksuaaliväkivallasta ovat yleisempiä kuin vammattomilla	23
3.4.3 Maahanmuuttaneiden, väkivaltaa kokeneiden naisten oikeudet toteutuvat heikosti	24
3.4.4 Tutkimus seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemasta parisuhde- ja seksuaaliväkivallasta on Suomessa riittämätöntä	26
3.4.5 Seksityöntekijöiden kokemaa väkivaltaa ylläpitää stigma	27
4. Tutkimusmenetelmät	29
4.1 Tutkimusaineiston keruumenetelmät	29
4.2 Kansalaiskysely	29
4.3 Ryhmäkeskustelut	30
4.3.1 Osallistujien kutsuminen ryhmäkeskusteluihin ja anonymiteettisuojein erot	32
4.3.2 Ryhmäkeskustelujen toteutus	33
4.4 Amnestyn aktivistien toteuttamat haastattelut eri yleisötapahtumissa	34
5. Luottamus kriisissä – seksuaaliväkivaltaa kokeneet eivät saa oikeudenmukaista kohtelua Suomessa	36
5.1 Johdanto	36
5.2 Luottamus suomalaisiin instituutioihin	37
5.2.1 Arvaamaton rikosoikeusprosessi heikentää luottamusta suomalaiseen oikeuslaitokseen	37

5.2.2	Luottamus viranomaisiin vaihtelee – vähättely ja osaamisen puutteet aiheuttavat epäluottamusta	42
5.2.2.1	Poliisiin ei luoteta epäoikeudenmukaisuuden ja väkivallan vähättelyn vuoksi	43
V.	Laatikko: Poliisibarometri 2022: luottamus poliisiin on vahvaa – paitsi seksuaalirikosten osalta	44
VI.	Laatikko: Transtaustaisten ihmisten luottamus poliisiin on heikkoa	45
5.2.2.2	Terveydenhuollon sensitiiviset kohtaamiset herättävät luottamusta	48
5.3	Seksuaalirikoksesta ilmoittamista vaikeuttavat moninaiset esteet	49
5.3.1	Rakenteelliset esteet	51
5.3.2	Seksuaaliväkivallan tekijään ja väkivallan dynamiikkaan liittyvät esteet	53
5.3.3	Väkivallan aiheuttamasta traumasta ja tekohetkellä vallinneista olosuhteista johtuvat esteet	54
5.4	Naisia ja tyttöjä syyllistetään yhä heidän kokemastaan väkivallasta	55
VII.	Laatikko: Miesten asenteet naisiin kohdistuvaan väkivaltaan vuonna 2024	57
5.5	Rasismi rikkoo luottamusta suomalaisessa oikeusvaltiossa	62
VIII.	Laatikko: Rasismi suomalaisessa yhteiskunnassa	64
6.	Suostumus vuorovaikutuksen kivijalkana – suostumusymmärrys on vielä riittämätöntä Suomessa	66
6.1	Johdanto	66
6.2	Suostumus yhteisymmärryksenä ja autonomiana – suostumuksen määritelmiä	66
6.3	Haavoittava, loukkaava seksuaaliväkivalta – seksuaaliväkivallan määritelmiä	70
6.4	Käsitykset suostumuksen vapaaehtoisuudesta	74
IX.	Laatikko: Jäätyminen seksuaaliväkivallan kokemuksen yhteydessä on luonnollista	74
6.5	Asenteet seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuun lieventymiseen	79
7.	Väkivaltakulttuurista suostumuskulttuuriin	84
7.1	Johdanto	84
7.2	Väkivaltakulttuuri ja epätasa-arvo heikentävät suostumusymmärrystä	84
7.3	Suostumuskulttuurin vahvistaminen vaatii tekoja	87
8.	Puhetta suostumuksesta – kohtaamisaktivismi tiedon ja keskustelun lisäjänä	94
8.1	Johdanto	94
8.2	Suostumuksesta tarvitaan lisää keskustelua	94
8.3	Seksuaalikasvatus asennemuutoksen moottorina	96
9.	Johtopäätökset	98
9.1	Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden epäoikeudenmukainen kohtelu rikkoo luottamusta	98
9.2	Oikeudenmukainen viranomaistoiminta on edellytys seksuaaliväkivallan torjumiseksi	100
9.3	Suostumuskulttuuri vahvistuu lisäämällä ymmärrystä ja keskustelua	103
10.	Suosituks	104
11.	Liitteet	111
	Kiitokset	112

1. Tiivistelmä

Suomen seksuaalirikoslainsäädäntö uudistui 1. tammikuuta 2023. Uudistunut rikoslaki ankkuroi raiskauksen määritelmän suostumuksen puutteeseen. Amnestyn Suomen osasto selvitti tässä tutkimuksessa, miten hyvin Suomessa asuvat tuntevat uudistuneen seksuaalirikoslain ja ymmärtävät suostumuksellisen seksin. Samalla selvitettiin myös luottamusta eri viranomaisiin. Tutkimusprojekti on jatkoa vuonna 2010 toteutetulle Asenne esiin -tutkimukselle.

Asenteet eivät muutu samaa tahtia lainsäädännön kanssa. Ei riitä, että laki muuttuu. Suostumuskulttuuria pitää vahvistaa, jotta seksuaaliväkivalta Suomessa vähenee. Tutkimuksemme tavoite on tuoda päivänvaloon asenteet, jotka vaikuttavat Suomessa asuvien seksuaalisen itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. Asenteet kannattelevat valtarakenteita, jotka ovat moniperusteisen syrjinnän taustalla. Kun syrjivät asenteet ovat näkyvissä, niistä käytävä keskustelu auttaa muutosta – myös rakenteiden muutosta yhdenvertaisemmiksi.

Haluamme tutkimuksellamme syventää ymmärrystä seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta ja suostumuksesta. Lisäksi tavoitteenamme on tutkia, miten luottamus viranomaisia ja instituutioita kohtaan määrittyy.

Haluamme myös tehdä uudistuneen seksuaalirikoslain tutuksi kaikille Suomessa asuville ja oleskeleville.

Tutkimuksellamme pyrimme edistämään suostumuskulttuuria, jossa seksuaalisuutta loukkaavat teot tunnustetaan aiempaa paremmin, ihmiset ovat vapaampia ilmaisemaan omat halunsa ja rajansa seksuaalisessa kanssakäymisessä ja jokaisella seksuaaliväkivaltaa kokeneella on mahdollisuus tukeen, suojeluun ja oikeuteen ilman esteitä.

Kansainvälisiltä ihmisoikeussopimusten toimeenpanoa valvoilta tahoilta saadut suositukset ovat vaikuttaneet muutoksiin Suomen seksuaalirikoslaisissa. Tämä tutkimus tehtiin, koska lakimuutoksen jälkeen on välttämätöntä muuttaa asenteita.

Tutkimuksen aineisto kerättiin kolmella eri menetelmällä vuoden 2024 aikana:

- 1) Kansalaiskyselyllä toteutettu verkkopohjainen mielipidekysely (N=1058)
- 2) Ryhmäkeskustelujen sarjalla (seitsemän keskustelua, joihin osallistui 37 henkilöä)
- 3) Amnestyn vapaaehtoisten toteuttamilla haastatteluilla (121 haastattelua)

Kansalaiskyselymme perusteella suuri osa Suomessa asuvista ihmisistä ei luota viranomaisten kohtelemaan oikeudenmukaisesti vakavaa seksuaaliväkivaltaa kokeneita. **Reilu 55 % suomalaisista ei luota oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen raiskauksen kokeneiden kohtelussa. Viranomaisiin, kuten poliisiin ja terveydenhuoltoon, luotti vähän tai ei lainkaan 36 % kansalaiskyselymme vastaajista.** Luottamus oikeuslaitokseen on pysynyt lähes ennallaan verrattuna vuoteen 2010. Tulos on merkittävä, sillä yleisesti ottaen luottamus viranomaisiin ja oikeuslaitokseen on Suomessa varsin korkealla tasolla. Seksuaaliväkivallan osalta voidaan puhua merkittävästä säröstä suomalaisessa luottamusyhteiskunnassa ja oikeusvaltiossa.

Ryhmäkeskusteluihimme osallistui naisvankeja, maahanmuuttaneita naisia, ruskeita naisia, vammaisia naisia, transtaustaisia naisia ja seksityötä tekeviä naisia. Ryhmäkeskusteluiden perusteella Suomessa asuvien naisten luottamusta viranomaisiin heikentävät seksuaaliväkivallan vähättely ja sitä kokeneiden syyllistäminen, riittämättömät tukipalvelut, pitkät rikosoikeusprosessit, tutkintaviiveet, puutteet viranomaisten osaamisessa ja uhrien sensitiivisessä kohtaamisessa sekä eri instituutioissa ilmenevä vähemmistövihamielisyys ja rasismi.

Tutkimuksemme perusteella naiset, joilla on kohonnut riski kokea seksuaaliväkivaltaa, eivät luota oikeuslaitoksen ja viranomaisten oikeudenmukaiseen kohteluun. Tämä johtaa siihen, ettei seksuaaliväkivallan kokemuksia tuoda viranomaisten tietoon, kokijat eivät saa tukea toipumiseensa, tekijät eivät saa tukea väkivaltaisen käyttäytymisen muuttamiseen ja seksuaaliväkivaltaa jää rankaisematta. Tämä kaikki mahdollistaa seksuaaliväkivallan jatkumisen.

Tutkimuksessamme nousi selkeästi esiin, että Suomessa yhteiskunnallinen ilmapiiri on yhä seksuaaliväkivaltaa kokeneita vähättelevä ja heidät ohittava. **Jokainen keskustelija ryhmäkeskusteluissamme ja 68 % kansalaiskyselymme vastanneista koki, että naisia ja tyttöjä syyllistetään heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä.** Muiden ihmisten epäilevät kommentit, väkivallan sivuuttaminen ja vähättely voivat estää avun hakemisen viranomaisilta.

Tutkimuksemme mukaan ymmärrys suostumuksesta on Suomessa vielä riittämätöntä. Kansalaiskyselymme vastaajista lähes yhdeksän kymmenestä tunnisti, että suostumuksellisessa seksuaalisessa kanssakäymisessä vapaaehtoisuus on läsnä koko ajan – ja seksistä on mahdollisuus kieltäytyä missä tahansa vaiheessa. **Silti 48 % kyselyyn vastanneista ajatteli, että ihmisen pitää kieltäytyä seksistä ääneen tai vastustella fyysisesti, jotta teko olisi seksuaaliväkivaltaa.** Peräti 28 % tulkitsi, että suostumus seksuaaliseen kanssakäymiseen voi olla vapaaehtoista,

vaikka teko tapahtuisi niin äkillisesti, ettei suostumusta ole mahdollista antaa. Kysely paljasti sukupuolittaisia ja sukupolvieroja. Naisilla ja nuorimmilla vastaajilla tietämys suostumuksesta ja uudistuneesta seksuaalirikoslaista oli ajantasaisempaa kuin miehillä ja ikääntyneillä.

Kyselytutkimuksemme, ryhmäkeskustelujemme ja aktivistihaastattelujemme perusteella **Suomessa asuvat ihmiset tarvitsevat avoimempaa puhetta seksuaalisuudesta ja suostumuksesta, enemmän keskustelua teeman ympärille sekä lisää malleja ja esimerkkejä suostumuksesta esimerkiksi mediaan.** Läpi elämän jatkuva, monipuolinen sekä seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden tunnistava seksuaalikasvatus nähtiin tärkeäksi väyläksi lisätä jokaisen ymmärrystä suostumuksesta ja avata rajoittuneeksi koettua keskustelukulttuuria. Suostumusymmärryksen vahvistaminen nähtiin keinona toteuttaa laajaa asennemuutosta ja vahvistaa suostumuskulttuuria, jonka keskiössä on jokaisen seksuaalinen itsemääräämisoikeus.

Aineistomme ja muun tutkimustiedon perusteella olemme laatineet suositukset Suomen hallitukselle, eduskunnalle, eri ministeriöille ja niiden yhteydessä toimiville virastoille ja viranomaisille. Suosituksissa olemme huomioineet myös hyvinvointialueet ja kunnat. Huolimatta suositusten laajuudesta toteamme, että yhteiskunnan ja kulttuurin muutokset synnyttävät jatkuvasti uusia ratkaisumahdollisuuksia, joilla suostumuskulttuuria ja eri väestöryhmien luottamusta suomalaisen yhteiskuntaan voidaan vahvistaa. Suositukset esitellään raportin lopussa.

Palveluita seksuaaliväkivaltaa kokeneille

Hyvä lukija, raportissamme ei kuvata yksityiskohtaisesti seksuaaliväkivaltakokemuksia. Tästä huolimatta aihepiiri ja raportin sisältö voi herättää Sinussa tarvetta käsitellä tunteuksiasi. Olemme alle listanneet tahoja, joihin voit ottaa yhteyttä.

Tukipalvelut ja auttavat tahot:

Dreamwear Club ry: <https://www.dreamwearclub.net/laeheistuki>

Ensi- ja turvakotien liitto: <https://ensijaturvakotienliitto.fi/>

Lyömätön Linja Espoossa: <https://www.lyomatonlinja.fi/fi/>

Naisten linja: <https://naistenlinja.fi/>

Nollalinja: <https://nollalinja.fi/>

Miehen Linja: <https://www.lyomatonlinja.fi/en/miehen-linja-for-immigrants>

MIELI Suomen Mielenterveys ry: <https://mieli.fi/>

Miessakit ry: <https://miessakit.fi/en/frontpage/>

Monika-Naiset liitto: <https://monikanaiset.fi/>

Poliisi: <https://poliisi.fi/seksuaalirikokset>

Pro-tukipiste: <https://protukipiste.fi/vakivallan-vastainen-tyo/ihmiskaupan-vastainen-tyo/>

- Opas seksuaalirikoksen uhrille: https://protukipiste.fi/wp-content/uploads/2024/12/Pro-tukipiste_opas_saavutettava.pdf

Raiskausriisikeskus Tukinainen: <https://tukinainen.fi/uhrille/>

Rikosuhripäivystys: <https://www.riku.fi/>

- Tukea ja neuvontaa rikosprosessissa seksuaalirikoksen uhrille: https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/Seksuaalirikoksen-uhrille-suomi.pdf

Seri-tukikeskus (THL): <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille>

Seta: <https://seta.fi/palvelut/tuki-ja-neuvontapalvelut/vakivaltaa-kokeneille/>

Apua on tarjolla myös kotikunnassasi ja hyvinvointialueellasi.

1. Abstract

New legislation on sexual offences entered into force on 1 January 2023. This legislation amended the definition of rape focusing on a lack of consent. Amnesty International Finland carried out this research project to investigate how well people living in Finland understand what the new legislation means and what is consensual sex. The experienced trust in authorities was also studied. The research project is a follow-up to the 'Attitudes Up and Front' project carried out in 2010.

The aim of our research is to bring to light the attitudes that affect the realisation of the right to sexual self-determination. Attitudes and opinions do not change at the same pace as legislation. The culture of consent must be strengthened to reduce sexual violence in Finland. Reforming the legislation is not sufficient. Attitudes uphold the power structures that underlie multiple discrimination. When discriminatory attitudes are visible, discussing them helps to advance change and to make power structures more equal.

With our research, we aim to deepen the understanding of sexual self-determination and consent. In addition, we are studying how people living in Finland define their trust in authorities and institutions.

Our aim is to make the new legislation on sexual offences familiar to everyone living and staying in Finland.

Our research promotes a culture of consent where sexual offences are better recognised, people can freely express their desires and boundaries in sexual interaction, and everyone who has experienced sexual violence has access to support, protection, and justice without barriers.

Recommendations from international human rights treaty monitoring bodies have influenced the changes in the Finnish legislation on sexual offences. This research was carried out because it is necessary to change attitudes after the law has been amended.

The data for this research was collected in 2024 with the following methods:

- 1) A web-based public opinion survey (N = 1058)
- 2) A series of group discussions (seven discussions with 37 participants in total)
- 3) Interviews carried out by Amnesty volunteers (121 interviews)

Based on the public opinion survey, a large proportion of people living in Finland do not trust the authorities to give fair treatment to people who have experienced severe sexual violence. **Just over 55% of Finns do not trust the judicial system to treat people that have been raped fairly. As many as 36% of respondents had little or no trust in public authorities, such as the police and healthcare providers.** Trust in the judicial system is virtually unchanged when compared to results from 2010. These results are significant, as trust in public authorities and the judicial system is generally quite high in Finland. But there is a clear discrepancy when it comes to sexual violence.

Our group discussions involved incarcerated women, immigrant women, women of colour, disabled women, trans women, and women in sex work. The group discussions revealed that women living in Finland lack trust in the authorities due to the experienced victim blaming and downplaying of sexual violence, insufficient support services, lengthy criminal justice processes, delays in investigations, lack of expertise and sensitivity towards victims on the part of the authorities, as well as racism and institutionalised hostility towards minorities.

Our research reveals that women who have a higher risk of facing sexual violence do not trust the judicial system and the authorities to treat them fairly. This leads to experiences of sexual violence being left unreported, victims not receiving support for their recovery, perpetrators not receiving support to change their violent behaviour, and sexual violence going unpunished. This all allows sexual violence to continue.

In our research, it became clear that the social climate in Finland is still dismissive of those who have experienced sexual violence. **Every participant in our group discussions and 68% of respondents to our public opinion survey felt that women and girls are blamed for the sexual violence and harassment that they experience.** Sceptical comments from other people and dismissing or downplaying violence can prevent people from seeking help from the authorities.

The understanding of consent is still insufficient in Finland. Almost nine out of ten respondents to the public opinion survey recognised that in consensual sexual relations, consent is present at all times – with the possibility to say no at any stage. **Yet 48% of respondents thought that a person must say ‘no’ out loud or physically resist for the act to be considered sexual violence.** As many as 28% of respondents said that consent to sexual activity can be given voluntarily, even if the act was so sudden that giving consent is impossible. The survey also revealed gender-based and generational differences. Women and younger respondents had more up-to-date knowledge of consent and the new legislation on sexual offences than men and older respondents.

Based on the public opinion survey, group discussions, and interviews carried out by Amnesty volunteers, **people living in Finland need more open dialogue about sexuality and consent as well as more models and examples of consent in, for example, the media.** Lifelong, varied sex education that recognises the diversity of sexuality and gender was seen as an important way to increase people's understanding of consent and to promote a culture of discussion that is currently perceived as limited. Strengthening the understanding of consent was seen as a method to bring about a broad change in attitudes and to strengthen a culture of consent that focuses on every person's sexual self-determination.

This report includes recommendations to the Finnish Government, Parliament, various ministries and related agencies and authorities. Recommendations are also provided to wellbeing services counties and municipalities. Despite the wide scope of the recommendations, we note that changes in the society and culture constantly generate new opportunities for strengthening the culture of consent and the trust of different population groups in the Finnish society. The recommendations are presented at the end of this report.

2. Keskeiset käsitteet

Asenteet ovat tunteisiin ja tietoon perustuvia tapoja suhtautua ympäröivään maailmaan ja muihin ihmisiin. Seksuaaliväkivaltaa koskevat asenteet liittyvät usein **sukupuolistereotyyppioihin ja -normeihin**, jotka ovat ennakkoluuloihin ja uskomuksiin perustuvia odotuksia miesten ja naisten rooleista, käytöksestä, ulkonäöstä ja seksuaalisuudesta. Mielipiteisiin verrattuna asenteet istuvat tiukassa; ne muotoutuvat sosiaalisesti ja ympäröivän kulttuurin vaikutuksesta jo lapsuudesta lähtien ja perustuvat ihmisen arvoihin ja elämäntavoihin. Siksi niiden muuttaminen on työlästä.

Intersektionaalisuus tarkoittaa sitä, että ihmisen asemaan yhteiskunnassa vaikuttavat useat ominaisuudet ja identiteetit, mikä tuottaa eroja yksilöiden ja väestöryhmien välille. Esimerkiksi sukupuoli, ikä, toimintakyky, kielitaito ja kansalaisuus yhdessä ja erikseen voivat altistaa syrjinnälle tai suojata siltä.

Lamaantumisen tai **jäätyminen** seksuaaliväkivallan kokemuksen yhteydessä on kehon stressireaktio järkyttävään tilanteeseen, jota ihminen ei ole voinut ennakoida. Sen taustalla on biologinen suojamekanismi, jonka käynnistymiseen ei tietoisesti juurikaan voi vaikuttaa. Lamaantumisen seurauksena sekä verbaalinen että fyysinen toiminta estyy.

Luottamus on valmiutta tukeutua muihin ihmisiin, yhteisöihin ja instituutioihin, uskoa siihen, että muut toimivat odotusten mukaisesti ja tunnetta siitä, että yhteiskunnassa vallitsee oikeudenmukaisuus ja kohtuus. Luottamus on yhteydessä osallisuuteen, turvallisuuteen ja kuuluvuuden tunteeseen.

Pakottava kontrolli on äärimmäistä ja pitkäkestoista henkistä väkivaltaa, jonka avulla henkilö pyrkii ottamaan toisen ihmisen täysin määräysvaltaansa. Pakottava kontrolli riistää itsemääräämisoikeuden ja vapauden sekä rajoittaa sitä kokevan elämää perustavanlaatuisesti. Se on uhka niin henkiselle, fyysiselle kuin seksuaaliselle terveydelle ja kietoutuu usein muihin väkivallan muotoihin, kuten seksuaaliväkivaltaan. Parisuhteessa tapahtuva seksuaaliväkivalta ei tapahdu tyhjiössä, vaan se yhdistyy usein pakottavaan kontrolliin ja henkiseen alistamiseen.

Raiskausmyytit ovat vanhakantaisia ja väärinä stereotyyppioita seksuaaliväkivallasta sekä sen kokijoiden ja tekijöiden. Ne saavat voimansa **seksuaalisista skripteistä** ja **seksuaaliväkivallan mallitarinoista**. Seksuaaliset skriptit ovat oletuksia ja malleja eri

sukupuolten seksuaalisuuden ilmaisusta ja seksuaalisen kanssakäymisen etene-
misestä. Seksuaaliväkivallan mallitarinoissa on kyse kulttuurisista kuvauksista ja
puhetavoista, joiden kautta väkivalta esitetään kertomuksen kaltaisena tapahtu-
makulkuna, jossa väkivallan tekijällä ja kokijalla on omat kapeat roolinsa.

Rakenteellinen syrjintä on organisaatioiden ja instituutioiden käytänteissä ja
rakenteissa ilmenevää syrjintää, joka eriarvoistaa väestöryhmiä ja heikentää siten
yhdentertaisuutta. Vähemmistöjen asemaa heikentävä lainsäädäntö, palveluiden
esteellisyys, perusteettomat kielivaatimukset sekä viranomaisten asenteelliset
puhe- ja toimintatavat ovat esimerkkejä rakenteellisesta syrjinnästä.

Ruskea ihminen, rodullistettu, bipoc (black, indigenous, people of colour) ja poc (people/person of colour) ovat kaikki käsitteitä, joilla viitataan ihmisen identi-
teettiin, ihonväriin, sukujuuriin, kulttuuriin ja etniseen taustaan. Niitä käytetään
yhtäältä kuvaamaan näkyvien tai etnisten vähemmistöjen yhteisöllisyyttä, jaet-
tua kokemusta ja moninaisuutta sekä toisaalta nostamaan esiin eriarvoisuutta,
syrjintää ja rasismia, joita vähemmistöihin kuuluvat kohtaavat arjessaan. Suomen
kielessä ei ole yhtä vakiintunutta tai ongelmatonta termiä kuvaamaan ei-valkoisia
rodullistettuja ihmisiä.

Seksuaalioikeudet takaavat jokaiselle oikeuden päättää omasta seksuaalisuu-
destaan tietoisesti, itsenäisesti ja vailla pelkoa sekä velvoittavat kunnioittamaan
muiden vastaavia oikeuksia. Seksuaalioikeuksiin kuuluvat esimerkiksi seksuaali-
nen itsemääräämisoikeus, oikeus keholliseen koskemattomuuteen, oikeus tietoon
sekä oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi.

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus ja autonomia on oikeutta päättää omasta kehos-
taan, seksuaalisuudestaan ja rajoistaan itsenäisesti, muiden oikeuksia kunnioittaen.

Seksuaaliväkivalta tai **seksuaalisuutta loukkaava väkivalta** on väkivallan muo-
to, joka loukkaa ihmisen seksuaalisuutta sekä hänen seksuaalista ja kehollista
itsemääräämisoikeuttaan. Seksuaaliväkivallan muodot vaihtelevat epätoivotusta
vihjailusta ja ehdottelusta seksuaalissävytteisten kuvien luvattomaan lähettämi-
seen ja julkaisemiseen, vastentahtoiseen koskettamiseen, seksuaalisiin tekoihin
painostamiseen ja raiskaukseen. Seksuaaliväkivaltaa ovat sekä laissa määritellyt
seksuaalirikokset että muut teot, joilla ihmisen seksuaalista itsemääräämiso-
ikeutta loukataan. Ilman suostumusta tehdyt seksuaalisuutta loukkaavat teot ovat
seksuaaliväkivaltaa.

Seksuaaliväkivallan kokijalla viitataan henkilöön, jonka seksuaalista itsemäärää-
misoikeutta on loukattu väkivalloin. Käsitteen rinnalla voidaan käyttää myös uhrin
ja selviytyjän käsitteitä, joista ensin mainittua käytetään esimerkiksi rikollisuu-
desta puhuttaessa ja jälkimmäistä vertaistuen yhteydessä.

Sovittelussa rikoksen osapuolet käsittelevät rikosasiaa vapaaehtoissovittelijan
kanssa. Myös seksuaaliväkivaltaa ja toistuvaa lähisuhdeväkivaltaa oli mahdollista
sovittaa vuoden 2025 alkuun saakka, kunnes sovittelutoimintaa rajaava lainsäädä-
ntöuudistus astui voimaan. Uudistuksen tavoitteena oli parantaa väkivaltaa

kokoneiden oikeusturvaa, taata rikosoikeusprosessin jatkuvuus ja varmistaa, että rikoksentekijän rikosvastuu toteutuu myös silloin, kun tekijä kohdistaa väkivaltaa läheiseensä.

Suostumus on vapaaehtoista ja yhteisymmärrykseen perustuvaa osallistumista seksuaaliseen kanssakäymiseen. Se on kunnioittavan, turvallisen ja nautinnollisen seksuaalisen kanssakäymisen perusta. Suostumuksella on rajansa; siitä sovitaan erikseen jokaisella kerralla, sen voi perua halutessaan milloin tahansa ja se pätee vain tekoihin, joista on ennalta sovittu yhdessä. Suostumus on aktiivista osallisuutta ja läsnäoloa; vain kyllä tarkoittaa kyllä. Kieltäytymisen puute ei tarkoita suostumusta. Esimerkiksi henkilö, joka on lamaantunut (jäätymisreaktion seurauksena), nukkuu, on hyvin päihtynyt tai tiedottomassa tilassa, ei voi antaa suostumustaan seksiin.

Suostumuskulttuurissa jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja seksuaalioikeuksia kunnioitetaan ja seksuaalinen kanssakäyminen on turvallista kaikille. Suostumuskulttuuri perustuu suostumuksellisuuden lisäksi avoimuudelle, itsensä toteuttamiselle, kunnioitukselle ja luottamukselle. Suostumuskulttuuria vahvistavat esimerkiksi monipuolinen seksuaalikasvatus, avoin keskustelu seksistä ja suostumuksesta, seksuaaliväkivallan vastainen työ ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten mukainen lainsäädäntö.

3. TUTKIMUKSEN TAUSTA

3.1 Suostumukseen perustuva seksuaalirikoslainsäädäntö

Amnestyn pitkäaikaisen vaikuttamistyön tavoite toteutui, kun 1.1.2023 astui voimaan uudistunut, suostumusperustainen seksuaalirikoslainsäädäntö. Uudistus ankkuroi raiskauksen määritelmän suostumuksen puutteeseen. Raiskauksen, seksuaalisen kajoamisen ja seksuaalisen ahdistelun rikosnimikkeissä keskeinen määrittäjä on teko vasten toisen tahtoa. Uuteen lakiin on myös tullut kokonaan uusia rikosnimikkeitä, kuten seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen.¹

Suostumusperustaisuus uudistuneessa lainsäädännössä tarkoittaa sitä, että tahto seksuaaliseen kanssakäymiseen täytyy pystyä muodostamaan ja ilmaisemaan kumppanille vapaaehtoisesti. Pelko, heikentynyt tietoisuuden tila, teon äkkinäisyys tai väkivallan uhka kumoavat suostumuksen.

Naisiin kohdistuvat väkivaltarikokset etenevät tyypillisesti jatkumona, jossa väkivallan tekijä rajoittaa uhrin itsemääräämisoikeutta eri tavoin.² Teot eivät ehkä yksin täytä rikoksen tunnusmerkkejä, mutta ne vaikuttavat uhrin kykyyn muodostaa ja ilmaista omaa tahtoaan.

Aiemmin seksuaalirikoslainsäädäntö on ollut huono tunnistamaan tällaisen val-lankäytön vaikutuksia. Lakiuudistus mahdollistaa rikoksen tarkastelemisen kokonaisuutena yksittäisten tekojen sijaan. Jos tekijä käyttää parisuhteessa sosiaalista ja taloudellista kontrollia tai väkivaltaa, uhrin mahdollisuus ilmaista vapaasti, haluaako hän harrastaa seksiä vai ei, tai millaisesta seksistä hän pitää, kapenee

---

¹ Lisätietoa uudistuneesta seksuaalirikoslainsäädännöstä: <https://oikeusministerio.fi/seksuaalirikoslaki>.

² Kelly, L. (1988). What's in a Name? Defining Child Sexual Abuse. *Feminist Review*, 28, 65–73.

Husso, M. (2003). *Parisuhdeväkivalta: Lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino. Laitinen, M., Kinnunen, J. & Hannus, R. (toim.) (2017). *Varjosta valoon. Eron jälkeisen vainon tunnistaminen, katkaisu ja uhrin selviytymisen tukeminen*. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu 41.

Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto. Julkaisu ladattavissa: https://issuu.com/ensi-jaturvakotienliitto/docs/varjosta_valoon.

Hong, T. (2019). *Kunniaan liittyvän väkivallan uhrin oikeudellinen asema*. Turun yliopisto. Julkaisu ladattavissa: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148676/AnnalesC486Hong.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Lilja, I. (toim.) (2020). *Käsikirja sukupuolistunutta väkivaltaa kokeneiden pakolais- ja turvapaikanhakijanaisten ohjaukseen*. Helsinki: HEUNI. Julkaisu ladattavissa: [https://heuni.fi/documents/47074104/0/Kasikirja_sukupuolistunutta_vakivaltaa_kokeneiden_pakolais- ja_turvapai-kahakijanaisten_ohjaukseen_FINAL_2020+\(2\).pdf/b8c1119e-8f13-f35c-51b6-186914e3433e/Kasikirja_sukupuolistunutta_vakivaltaa_kokeneiden_pakolais- ja_turvapaikanhakijanaisten_ohjaukseen_FINAL_2020+\(2\).pdf?t=1611235452849](https://heuni.fi/documents/47074104/0/Kasikirja_sukupuolistunutta_vakivaltaa_kokeneiden_pakolais- ja_turvapai-kahakijanaisten_ohjaukseen_FINAL_2020+(2).pdf/b8c1119e-8f13-f35c-51b6-186914e3433e/Kasikirja_sukupuolistunutta_vakivaltaa_kokeneiden_pakolais- ja_turvapaikanhakijanaisten_ohjaukseen_FINAL_2020+(2).pdf?t=1611235452849)

tai katoaa. Avoimen arvioinnin avulla voi myös tunnistaa rikoksia, joiden taustalla on valta-aseman väärinkäyttö.

Lakiuudistus muuttaa lähestymistapaa erityisesti naisten seksuaalisuuteen. Ai-empi laki, jossa väkivallan käyttö määritteli rikoksen, sisälsi oletuksen, että ilman selvää kieltämistä naisen keho on käytettävissä toisen ihmisen nautinnon välineeksi.

Uudistunut laki voi olla käyttökelpoinen työkalu suostumuskulttuurin ja seksuaalioikeuksien vahvistamiseen. Jotta tämä toteutuisi, ihmisten on tunnettava lain sisältö, mihin sillä pyritään ja minkälainen toiminta on rangaistavaa. Ihmisten on myös ymmärrettävä, mitä on vapaaehtoinen, suostumuksellinen seksi.

Voimassa oleva seksuaalirikoslakimme tunnistaa paremmin valta-aseman yhteyden väkivaltaan ja prosessina etenevän väkivallan. Mutta onko lakimuutoksen myötä Suomessa asuvien ihmisten käsitys siitä, mitä suostumusperustaisuus tarkoittaa, syventynyt? Tuntevatko Suomessa asuvat ihmiset rikoslain määritelmät seksuaaliväkivallasta?

Asenne esiin -kampanja 2010

Amnestyn Suomen osasto toteutti vuonna 2010–2011 yhdessä Lapin yliopiston kanssa kyselytutkimuksen³ suomalaisten mielipiteistä ja asenteista raiskauksia kohtaan. Kyselyssä selvitettiin myös näkemyksiä oikeuslaitoksen toiminnasta.

Kysely tarjosi yleiskuvan suomalaisten mielipiteistä, jotta seksuaaliseen väkivaltaan liittyviä käsityksiä, asenteita ja mielipiteitä voitaisiin jäsentää. Kysely oli osa laajempaa Asenne esiin! -kampanjaa. Sekä kyselylomake että haastattelut suunniteltiin yhteistyössä Lapin yliopiston kanssa, joka analysoi aineiston ja kirjoitti raportin. Kartoituksen taustalla oli Suomen silloiseen seksuaalirikoslainsäädäntöön kohdistunut kritiikki.

Tutkimukseen vastasi kaikkiaan 1 640 henkilöä. Kysely toteutettiin haastattelemalla ihmisiä kaduilla yhdeksässä kaupungissa eri puolella Suomea. Tutkimuksen keskeiset tulokset heijastivat voimassa olleen seksuaalirikoslain sisältämiä normeja. Vaikka vastaajat eivät siirtäneet vastuuta raiskatuksi tulemisesta raiskatulle itselleen, nähtiin selkeä kieltäytyminen asiana, josta naisilla on vastuu. Vain 30 % vastaajista oli sitä mieltä, ettei mikään tutkimuksen vastausvaihtoehdoissa esitetty tilanne (esimerkiksi, että tekijä on humalassa tai huumeiden vaikutuksen alainen) vähennä tekijän vastuuta raiskauksesta. Suurin osa vastaajista näki tekijän vastuun vähenevän ainakin jossakin tutkimuksessa esitetyissä vaihtoehdoissa.

Tutkimus paljasti myös ristiriidan. Suomalaisten luottamus oikeuslaitosta kohtaan on ollut vuosikymmenien ajan suhteellisen hyvä. Vuoden 2010 Asenne esiin -tutkimuksessa 1640 vastaajalta kysyttiin, millainen luottamus heillä on siihen, että suomalainen oikeuslaitos kohtelee raiskauksen uhreja oikeudenmukaisesti. Vastaajista kolme viidestä kertoi luottavansa vähän tai ei lainkaan suomalaiseen oikeuslaitokseen. Sukupuolten välillä oli ero luottamuksessa, mutta ikäryhmien välillä eroa ei ollut havaittavissa juuri lainkaan. 65 % naisista ja 54 % miehistä kuvasi luottamustaan vähäiseksi tai puuttuvaksi.

³ Ronkainen, S., Silén, M., Vasari, P., Laukkala, H., & Oksanen, P. P. (2010). *Asenne esiin! Mielipidekysely seksuaalisesta väkivallasta*. Amnestyn Suomen osasto. Julkaisu ladattavissa: <https://frantic.s3.amazonaws.com/amnesty-fi/2013/05/asenne-esiin-mielipidekyselyn-tulokset.pdf>.

3.2 Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten veloitteet sitovat Suomea

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset velvoittavat valtioita kunnioittamaan, suojelemaan ja toteuttamaan kaikkien ihmisoikeudet tasavertaisesti ja syrjimättä. Ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ja niistä nauttiminen on taattava ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.⁴ Ihmisoikeussopimukset velvoittavat valtioita suojelemaan erityisesti niitä ihmisiä, jotka kokevat syrjintää (oli se sitten moniperustaista, risteävää tai yhteen ominaisuuteen perustuvaa), elävät erityisen haavoittavissa olosuhteissa tai joiden asema yhteiskunnassa on heikko.⁵

Lainsäädäntö turvaa Suomessa asuvien ihmisten oikeudet ja velvoittaa heitä toimimaan muiden oikeuksia kunnioittavilla tavoilla. Oikeudet ovat keskinäisriippuvaisia. Ilman tehokasta syrjinnän suojaa kasvaa riski sille, ettei tiettyyn ihmisryhmään kuuluvien seksuaalinen itsemääräämisoikeus toteudu.

Suomi on sitoutunut lukuisiin ihmisoikeussopimuksiin, joilla suojellaan oikeutta elää ilman syrjintää ja väkivaltaa tai sen pelkoa. Nämä sopimukset ovat myös osa Suomen kansallista oikeusjärjestelmää.

Sitä, miten Suomi on toteuttanut ihmisoikeusveloitteitaan, arvioidaan määräajoin. Viime vuosikymmenten aikana kansainväliset, ihmisoikeussopimusten veloitteiden toimeenpanoa valvovat elimet ovat antaneet Suomelle lukuisia suosituksia naisiin kohdistuvan väkivallan ja seksuaaliväkivallan torjumiseksi.

Suosituksukset ovat ohjanneet Suomea uudistamaan seksuaalirikoslainsäädäntöään, luomaan valtakunnallisen seksuaalirikosten uhrien palveluverkoston (Seri-tukikeskusverkosto⁶), avaamaan ympärivuorokautisen puhelinpalvelun väkivaltaa kokeneille ja toimimaan yhteistyössä kansalaisjärjestöjen kanssa, jotta seksuaaliväkivaltaa kokeneet saavat heille kuuluvan tuen ja avun.

Viimeisimmissä kansainvälisten sopimusvalvontaelinten Suomelle antamissa suosituksissa on kiinnitetty erityistä huomiota suomalaisen yhteiskunnan naisvihamielisiin ja rasistisiin asenteisiin, jotka ilmenevät sekä sukupuollittuneena vihapuheena

---

⁴ Euroopan ihmisoikeussopimus (EIS) 14 artikla. Saatavilla osoitteessa: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_fin.

⁵ Valtioilla on ensisijainen vastuu kaikkien ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisesta, suojelemisesta ja toteuttamisesta. Suojelemis- ja toteuttamisvelvollisuus muodostavat yhdessä *turvaamisvelvollisuuden*, jolla tarkoitetaan julkisen vallan velvollisuutta *turvata* perusoikeuksien toteutuminen aktiivisin toimin. EIS:n toteutumista valvova Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT) on kehittänyt oikeuskäytännössään turvaamisvelvollisuutta vastaavan *positiivisten toimintavelvoitteiden* käsitteen. Julkisen vallan positiiviset toimintavelvoitteet ulottuvat kaikkiin ihmisiin, mutta erityisen korostuneita ne ovat haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kohdalla. Haavoittuvuus voidaan jakaa kahteen tyyppiin sen perusteella, onko haavoittuvuus henkilön ominaisuus vai liittyykö haavoittuvuus tietyn hetken olosuhteisiin. Sama henkilö voi olla haavoittuva useammalla eri perusteella. (ks. Sormunen, M. (2020). Positiiviset toimintavelvoitteet – valtion velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen aktiivisin toimin. Saatavilla osoitteessa: <https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2020/01/24/milka-sormunen-positiiviset-toimintavelvoitteet-valtion-velvollisuus-turvata-perus-ja-ihmisoikeuksien-toteutuminen-aktiivisin-toimin/>.

⁶ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2025). Seri-tukikeskus seksuaaliväkivallan uhreille. Saatavilla osoitteessa: <https://thl.fi/aiheet/vakivalta/apua-ja-palveluja/seri-tukikeskus-seksuaalivakivallan-uhreille>.

että väkivaltana. Tämän tutkimuksen kannalta keskeisimmät suositukset koskevat väkivallan ehkäisyn tehostamista, viranomaisten tutkinnan laatua ja ripeyttä, palvelujen saatavuutta ja esteettömyyttä sekä lainsäädännön muutostarpeita.⁷

Kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat antaneet Suomelle lukuisia konkreettisia suosituksia ja kehotuksia

CEDAW-komitea, joka valvoo YK:n naisten oikeuksia koskevaa yleissopimusta (CEDAW-sopimus), totesi vuoden 2022 määräaikaistarkastelussa, että Suomessa vihapuhe kohdistuu erityisesti maahan muuttaneisiin naisiin ja etnisiin vähemmistöihin kuuluviin naisiin. CEDAW-komitea kehottaa Suomea säätämään lain, joka tekee rangaistavaksi seksistisen ja naisvihamielisen vihapuheen.⁸ Uudistuksen jälkeenkin CEDAW-komitea kehottaa Suomea muuttamaan seksuaalirikoslainsäädäntöä. Tällä hetkellä vallan väärinkäytön on oltava vakavaa, jotta teko tulee rangaistavaksi raiskauksena. Komitea katsoo, että kaikki suostumukseen perustumattomat teot, joihin sisältyy vallan väärinkäyttöä, on luokiteltava raiskauksiksi. Tämä parantaisi esimerkiksi vammaisten henkilöiden seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaa. Vammaisjärjestöt ovat kritisoineet sitä, että valta-aseman väärinkäyttö laitoksessa asuvan henkilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen yhteydessä on yhä luokiteltu ”vähemmän moitittavaksi seksuaaliseksi hyväksikäytöksi”, ei raiskaukseksi tai seksuaaliseksi kajoamiseksi.⁹

GREVIO: Euroopan neuvoston yleissopimusta naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjumiseksi (Istanbulin sopimus) valvoo asiantuntijaryhmä GREVIO. Viimeisimmät Suomelle annetut suositukset GREVIO julkaisi 3.12.2024. GREVIO tunnisti useita toimenpiteitä, joihin Suomen olisi ryhdyttävä, jotta luottamus vahvistuisi. Tällä tarkoitetaan luottamusta siihen, että Suomessa väkivaltaa kokenut nainen saa suojelua, tukea ja oikeutta.¹⁰ GREVIO kehottaa Suomea toteuttamaan jatkuvaa ja kaikki yhteiskuntaryhmät tavoittavaa tietoisuuskampanjointia naisiin kohdistuvasta, sukupuolittuneesta väkivallasta. Lisäksi GREVIO antaa useita suosituksia poliisille, muun muassa sukupuolisen väkivallan ja trauman informoidun lähestymistavan merkityksestä ja näiden ymmärryksen sisällyttämisestä kaikkeen poliisityöhön. Serikeskukseen voi ottaa yhteyttä, jos seksuaaliväkivaltakokemuksesta on kulunut enimmillään kuukausi. GREVIO katsoo, että tästä aikarajasta on luovuttava. Seksuaaliväkivaltaa kokeneella on oikeus saada apua tilanteeseensa riippumatta siitä, kuinka kauan rikoksesta on kulunut aikaa.

Ihmisoikeuskomitea on YK:n kansalais- ja poliittisten oikeuksien yleissopimuksen toimeenpanoa valvova elin. Ihmisoikeuskomitea julkaisi huhtikuussa 2024 arvionsa siitä, miten Suomi on toimeenpannut komitean vuonna 2021 antamia suosituksia naisiin kohdistuvan väkivallan sekä vihapuheen ja viharikosten torjunnasta. Komitea päätyi toistamaan aiemmat suosituksensa ja pitää ongelmallisena viime vuosina kasvanutta viharikosten ja ilmoitettujen lähisuhde- ja seksuaaliväkivaltatapausten määrää. Sen mukaan Suomen on kaksinkertaistettava ponnistelunsa syrjinnän, vihapuheen ja väkivaltaan yllyttämisen ehkäisemiseksi. Komitea antaa Suomelle useita suosituksia naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Sen mukaan Suomen on helpotettava väkivallanteoista ilmoittamista. Väkivaltaa kokeneille on taattava pääsy tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin ja tarvittaviin tukipalveluihin. Poliisit,

⁷ Ulkoministeriö (2025). Suomelle annetut ihmisoikeussuositukset. Saatavilla osoitteessa: <https://um.fi/suomelle-annetut-ihmisoikeussuositukset>.

⁸ Suomen on raportoitava CEDAW-komitealle nopeutetussa aikataulussa, miten sukupuolittuneen vihapuheen torjuntaa koskeva suositus on täytäntöön pantu.

⁹ CEDAW (2022). *Concluding observations on the eighth periodic report of Finland*. CEDAW/C/FIN/CO/8. Julkaisu ladattavissa: <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/cedawcfin-co8-concluding-observations-eighth-periodic-report>.

¹⁰ GREVIO (2024). *Building trust by delivering support, protection and justice. Finland. First thematic evaluation report*. Julkaisu ladattavissa: <https://rm.coe.int/first-thematic-evaluation-report-finland/1680b2ab48> Ks. myös GREVIO (2019). *Baseline evaluation report. Finland*. Julkaisu ladattavissa: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>.

syyttäjät ja muut viranomaiset on koulutettava asianmukaisesti. Myös ihmisoikeuskomitea kehottaa Suomea jatkamaan seksuaalirikoslainsäädäntönsä kehittämistä.¹¹

YK:n kidutuksen vastaista yleissopimusta valvova CAT-komitea julkaisi 10.5.2024 loppupäätelmänsä sopimuksen toimeenpanosta Suomessa. CAT-komitea moittii Suomea riittämättömistä toimista viharikosten ja -puheen ehkäisemiseksi aikana, jolloin maahanmuuttovastaisuus ja rasistiset viharikokset ovat merkittävässä kasvussa. Komitea on huolissaan vihamielisistä asenteista, jotka kohdistuvat erityisesti etnisiin ja uskonnollisiin vähemmistöryhmiin, kuten romaneihin, muslimeihin, afrikkalaistaustaisiin ihmisiin sekä venäjän- ja ruotsinkielisiin. Komitea pitää erityisen ongelmallisena poliittisten vaikuttajien yleistynyttä muukalaisvihamielistä ja rasistista puhetta. Komitean mukaan Suomen on varmistettava, että viharikokset tutkitaan perusteellisesti ja uhreille tarjotaan tehokkaita oikeussuojakeinoja.¹²

Niin ihmisoikeuskomitea, CEDAW-komitea kuin GREVIO kehottavat Suomea puuttumaan niihin syihin, joiden vuoksi kaikista raiskaustapauksista ei tehdä rikosilmoitusta. Kaikki edellä mainitut tahot, myös CAT-komitea, suosittelevat rikosten tutkinnan ja rikosprosessin tehostamista. CAT-komitea painottaa, että viharikosten uhreille on oltava tarjolla tehokkaita oikeussuojakeinoja ja korvauksia. Komitea vaatii Suomea myös tuottamaan tilastoja viharikosten määrästä ja luonteesta, rikoksentehtäjöille langetetuista tuomioista sekä tarvittaessa uhreille myönnetystä korvauksista.

Ihmisoikeuskomitea ja CAT-komitea yhtyvät CEDAW-komitean ja GREVION suositukseen, että tuomareille, syyttäjille ja poliisille on järjestettävä pakollista kehittämiskoulutusta, jossa osallistujat saavat tietoa muun muassa vihapuheesta ja -rikoksista, sukupuolisensitiivisistä kuulustelumenetelmistä ja naisiin kohdistuvaan väkivaltaan sovellettavien rikoslain säännösten toimeenpanosta.

Myös CAT-komitea suosittelee, että Suomi harkitsee seksuaalirikoslain muuttamista siten, että kaikki ilman suostumusta tapahtuvat seksuaaliset teot, joihin liittyy vallan väärinkäyttöä, määriteltäisiin raiskaukseksi riippumatta siitä, pidetäänkö vallan väärinkäyttöä vakavana.

3.3 Luottamuksen merkitys oikeuksien toteutumisessa

Seksuaalisessa kanssakäymisessä, kuten kaikessa vuorovaikutuksessa, luottamuksella on erityinen merkitys. Luottamus vahvistaa keskinäistä yhteisymmärrystä ja myönteistä suhtautumista muihin ihmisiin, edistää keskustelua ja vahvistaa turvallisuutta.¹³ Suostumus seksuaaliseen kanssakäymiseen perustuu osapuolten väliseen luottamukseen ja ilmaisee yksilön vapaaehtoisuutta. Kun puhutaan

¹¹ Ihmisoikeuskomitea (2024). *Report on follow-up to the concluding observations of the Human Rights Committee*. CCPR/C/140/2/Add.1. Julkaisu ladattavissa: <https://www.ohchr.org/en/documents/concluding-observations/cedawfcinco8-concluding-observations-eighth-periodic-report>.

¹² CAT-komitea (2024). *Concluding observations on the eighth periodic report of Finland*. CAT/C/FIN/CO/8. Julkaisu ladattavissa: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolNo=CAT%2FC%2FFIN%2FCO%2F8&Lang=en.

¹³ Valtionhallinnon kehittämisosasto (2019). *Hallinnon rooli luottamuksen vahvistamisessa. Katsaus luottamukseen ja sen merkitykseen hallinnon kehittämisessä*. Poliittikkakatsaus 4/2019. Helsinki: Valtiovarainministeriö. Julkaisu ladattavissa: https://vm.fi/documents/10623/12914468/Politiikkakatsaus_4_2019_Luottamus.pdf/4640cc17-7077-d5d7-b55e-8b1cb060c588/Politiikkakatsaus_4_2019_Luottamus.pdf.

seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavasta seksuaaliväkivallasta, luottamus on petetty, sitä on rikottu tai hyväksikäytetty.¹⁴

Suomessa asuvien ihmisten luottamus viranomaisiin ja näiden toimintaan viestii siitä, kuinka viranomaiset suoriutuvat ja onnistuvat tehtävissään.¹⁵ Oikeuslaitos ja poliisi ovat vastuussa rikosten ehkäisystä ja selvittämisestä sekä oikeuden toteuttamisesta. Suomessa asuvilta ihmisiltä saatu luottamus on näiden instituutioiden elinehto. Alhainen luottamus heikentää viranomaisen legitimitettä, eli hallinnon ja vallankäytön hyväksyttävyyttä.¹⁶ Luottamus yhtäällä vahvistaa luottamusta yhteiskunnassa laajemminkin. Oikeudenmukaiseksi koettu viranomaistoiminta ylläpitää luottamusyhteiskuntaa ja vahvistaa luottamusta myös muihin viranomaisiin.¹⁷

Aiemmassa asennetutkimuksessamme (2010) vastaukset heijastivat niitä normeja, jotka olivat silloiseen seksuaalirikoslakiin sisäankirjoitettuja. Vastajien luottamus oikeuslaitoksen kykyyn kohdella raiskauksen uhreja oikeudenmukaisesti oli heikkoa. Nyt tutkimme, onko luottamus oikeuslaitoksen kykyyn kohdella raiskauksen uhreja muuttunut neljässätoista vuodessa sekä millainen merkitys rakenteellisella rasismilla ja moniperustaisella syrjinnällä on seksuaalisen itsemääräämisoikeuden toteutumiseksi. Jos laki tunnistaa tyypillisesti naisiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa aiempaa paremmin, suojeleeko se yhdenvertaisesti kaikkien Suomessa asuvien seksuaalista itsemääräämisoikeutta?

---

¹⁴ Ks. esim. Jokila, H. (2010). *Tahdonvastainen suostumus ja liiallisen luottamuksen hinta. Raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten oikeudellisen tiedon konstruktioit.* Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys. Julkaisu ladattavissa: <https://edition.fi/lakimiesyhdistys/catalog/view/539/454/1051-1>.

¹⁵ Bäck, M., Kestilä-Kekkonen, E., & Söderlund, P. (2016). Suomalaisen poliittinen luottamus ja siihen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Grönlund & Wass (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen: Eduskuntavaalitutkimus 2015* (s. 379–397). Helsinki: Oikeusministeriö. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75240/OMSO_28_2016_Eduskuntavaalitutkimus_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹⁶ Jackson, J., Hough, M., Bradford, B., Pooler, T., Hohl, K. & Kuha, J. (2019). *Luottamus oikeuslaitokseen: European Social Survey. Kerroksen 5 tuloksia.* European Social Survey. Julkaisu ladattavissa: https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/TL1_Justice-Finnish.pdf.

¹⁷ Oikeusministeriö (2022). *Oikeudenkäytön kehitystyöryhmän arviomuistio.* Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2022:39. Helsinki: Oikeusministeriö. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164391/OM_2022_39_ML.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Vähemmistöryhmät kokevat syrjintää ilmoittaessaan seksuaaliväkivallasta Ranskassa

Ranskan kansallisen väkivaltaobservatorion mukaan 217 000 naista koki seksuaalista väkivaltaa Ranskassa vuonna 2021. Heistä vain 6 % teki rikosilmoituksen. Aliraportointia selittävät muun muassa poliisi- ja santarmilaitoksen¹⁸ asenteet ja toimintatavat. Kansalaisliike #DoublePeine¹⁹ on vaatinut, että viranomaiset uudistavat toimintatapojaan kohdattaessaan seksuaaliväkivaltaa kokeneita.

Amnesty Internationalin Ranskan osasto julkaisi syyskuussa 2024 raportin, jossa tutkittiin vähemmistöryhmiin kuuluvien, seksuaaliväkivaltaa kokeneiden naisten haasteita rikosilmoituksen teon yhteydessä.²⁰ Tutkimuksessa keskityttiin maahanmuuttaneiden, seksityöntekijöiden ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien naisten kokemusten kartoittamiseen. Aineisto kerättiin haastatteleamalla kyseisille ryhmille tukipalveluja tuottavien järjestöjen edustajia. Raportin yhtenä tavoitteena oli tuoda esiin havaintoja niiltä järjestöiltä, jotka auttavat marginalisoituihin ryhmiin kuuluvia rikosilmoituksen teossa. Haastatteluisia järjestöjen edustajat painottivat, että haastavat olosuhteet ja moniperusteinen syrjintä vaikuttavat seksuaaliväkivaltaa kokeneen toimintakykyyn laaja-alaisesti.

Raportti tuo esiin, kuinka poliisi omalla toiminnallaan luo esteitä rikosprosessin aloittamiselle, vaikka Ranskan lainsäädäntö velvoittaa poliisin kirjaamaan kaikki seksuaaliväkivaltaa koskevat rikosilmoitukset. Kuitenkin marginalisoituihin ryhmiin kuuluvien naisten rikosilmoituksia ei joko oteta vastaan tai ne hylätään – mikä itsessään on lainvastaista. Poliisin toiminta selittää osaltaan aliraportointia, jota tutkimukseen osallistuneet järjestöjen edustajat havaitsivat auttaessaan seksuaalista väkivaltaa kohdanneita naisia rikosilmoitusprosessissa.

Järjestöjen edustajien haastattelut toteutettiin eri puolilla Ranskaa, mukaan lukien Ranskan metropolialueet, sekä joissakin Ranskan merentakaisissa alueissa, kuten Réunionissa ja Guyanassa. Haastatteluihin osallistui yhteensä 32 eri järjestön edustajaa yhdeksästätoista kansalaisjärjestöstä. Lisäksi haastateltiin myös neljää muuta henkilöä.²¹ Väkivaltaa kokeneita naisia ei haastateltu, vaan havainnot perustuivat järjestöjen kokemuksiin heidän avustaessa näitä naisia läpi rikosoikeusjärjestelmän.

Ranska on ratifioinut useita ihmisoikeussopimuksia, jotka velvoittavat turvaamaan väkivaltaa kokeneiden naisten oikeudet. Yksi näistä sopimuksista on Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan torjumiseksi, eli Istanbulin sopimus. Istanbulin sopimuksen 56 artikla velvoittaa suojelemaan seksuaaliväkivaltaa kokeneita naisia sekä heidän perheitään koko rikosprosessin ajan. Tällä pyritään myös estämään seksuaaliväkivallan toistuvuutta. Istanbulin sopimusta valvova asiantuntijaryhmä (GREVIO) on maaraportissaan 2019 voimakkaasti kehottanut Ranskaa huomioimaan erilaiset syrjinnän muodot ja moniperusteisen syrjinnän, jota naiset voivat kohdata rikosprosessin yhteydessä eri viranomaisissa. Ranska on ratifioinut myös YK:n naisten oikeuksien yleissopimuksen (CEDAW). CEDAW-komitean yleissuositus numero 33 korostaa naisten oikeutta pääsyyn oikeuspalveluihin ja yleissuositus numero 19 tunnistaa syrjinnän ja väkivallan eri muodot, joita erityisesti marginalisoituihin ryhmiin kuuluvat kohtaavat.

¹⁸ Ranskan kansallinen santarmilaitos on asevoimien osa, joka toimii sisäministeriön ja merentakaisista alueista vastaavan ministeriön alaisuudessa, sekä puolustusministeriön alaisuudessa sen osallistuessa sotilaallisiin operaatioihin. Se on vastuussa maaseutu- ja esikaupunkialueiden turvallisuudesta. Luettavissa lisää ranskaksi osoitteessa: <https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/>.

¹⁹ Suomeksi #Kaksoisrangaistus.

²⁰ Raportin nimi on *"Rentrez chez vous, ca va passer..." Porter plainte pour violences sexuelles: l'épreuve des femmes migrantes, transgenres et travailleuses de sexe en France*, joka on suomeksi *"Menkää kotiin, kyllä se siitä..." Seksuaaliväkivallasta rikosilmoituksen tekeminen: maahanmuuttaneiden, transtaustaisten naisten ja seksityöntekijöiden haasteet ..Ranskassa*. Englanninkielinen julkaisu *'Go home, it'll blow over' the ordeal of reporting sexual violence in France – lived experiences of migrant women, transgender women, and female sex workers* ladattavissa: https://amnestyfr.cdn.prismic.io/amnestyfr/Z1q99ZbqstJ98Yxa_ReportsexualviolenceENGLISH.pdf.

²¹ Haastatellut henkilöt olivat asianajaja, sosiologian lehtori, entinen naistentalokoordinaattori ja yksi maahanmuuttanut nainen.

Raportin keskeiset tulokset osoittavat, että Ranskassa maahanmuuttaneet, transtaustaiset naiset ja seksityöntekijät kohtaavat syrjintää yrittäessään tehdä rikosilmoituksen seksuaaliväkivallasta. Erityisesti ilman oleskelulupaa olevat pelkäävät, että rikosilmoituksen tekeminen johtaa maasta poistamiseen. Raportissa kerrotaan tapauksista, joissa maahanmuuttaneet naiset ovat yrittäneet tehdä rikosilmoituksen, mutta ovat sen seurauksena joutuneet otetuksi säilöön ja poistetuksi maasta. Myös kielimuuri luo esteen ilmoittamiselle, sillä tulkkeja ei aina ole saatavilla. Tämä on merkittävä ongelma Ranskan merentakaisilla alueilla, kuten Guyanassa ja Réunionissa, missä vähemmistökielille, kuten kreolille, on vaikeaa saada tulkkeja.

Syrjintä ja ennakkoluulot vaikuttavat poliisin ja santarmilaitoksen toimintatapoihin. Vähemmistöryhmään kuuluvan henkilön ilmoitus seksuaalirikoksesta voi jäädä poliisin tietojärjestelmään kirjaukseksi (*main courante*)²², joka ei ole rikosilmoitus eikä johda esitutkintaan. Tämä johtaa usein siihen, että marginalisoidut ryhmät, kuten transtaustaiset naiset kokevat rikosilmoituksen teon turhaksi, sillä heidän kokemuksensa mukaan poliisi- ja santarmilaitokset eivät ota heidän ilmoituksiaan vakavasti.

Seksityö itsessään ei ole laitonta Ranskassa. Lainsäädäntö kuitenkin rajoittaa siihen liittyviä toimintoja: seksin ostaminen on kriminalisoitu ja paritus (toiminta, jossa henkilö hyötyy toisen seksityöstä) on laitonta. Kriminalisointien synnyttämä stigma johtaa siihen, että seksityöntekijät nähdään rikollisina tai väärinä yhteiskunnassa. Tästä puolestaan seuraa, että heidän väkivaltakokemuksiaan väheksytään ja seksuaaliväkivaltaa koskevia ilmoituksia kieltäydytään kirjaamasta väittäen, että kyseessä ei ollut suostumukseton teko.

3.4 Seksuaaliväkivallan sukupuolistuneisuus ja yleisyys

Kuka tahansa voi kokea seksuaaliväkivaltaa, mutta tilastojen valossa se kohdistuu valtaosin naisiin. Seksuaaliväkivalta on sukupuolistunutta väkivaltaa. Se kohdistuu ja vaikuttaa eri tavoin eri sukupuoliin. Sukupuoli vaikuttaa esimerkiksi siihen, kuka todennäköisesti kokee tai tekee seksuaaliväkivaltaa, kuinka usein ja missä muodoissa sitä koetaan, missä seksuaaliväkivaltaa tapahtuu, minkälaisia motiiveja väkivallan taustalla on ja millaisin keinoin seksuaaliväkivaltaa voidaan ennaltaehkäistä. Tilastokeskuksen toteuttamassa Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksessa²³ 25 000 suomalaiselta kysyttiin väkivaltakokemuksista.

Tutkimus kertoo, että kaikki seksuaaliväkivallan kokemukset, etenkin kokemukset raiskauksista, kasaantuvat naisille. Raiskauksen uhriksi on joutunut lapsuudessa tai aikuisena 16 % naisista ja 3 % miehistä.

Seksuaaliväkivaltaa muodossa tai toisessa on joskus elämänsä aikana kokenut 43 % naisista ja miehistä 12 %. Yli puolet 18–74-vuotiaista naisista on kokenut seksuaalista häirintää työelämässä, miehistä hieman useampi kuin joka kymmenes. Eniten seksuaalista häirintää työssä ovat kokeneet nuoret naiset. Naisten työssä kokema seksuaalinen häirintä on toistuvampaa kuin miesten kokema.

Alle 15-vuotiaana koetusta seksuaaliväkivallasta oli kokemuksia 14 % kaikista 16–74-vuotiaista naisista. Tämä tarkoittaa väestötasolla 274 000 naista. Miehillä vastaava luku on 4 %.

²² Ranskan rikosprosessissa *main courante* tarkoittaa kirjausta poliisin tietojärjestelmään, jolla voidaan ilmoittaa tapahtumista tai epäkohdista viranomaisille ilman, että varsinaista rikosilmoitusta (*plainte*), joka käynnistäisi rikostutinnan. Luettavissa lisää ranskaksi osoitteessa: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F11182>.

²³ Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. (toim.) (2023). *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti*. Helsinki: Tilastokeskus. Julkaisu ladattavissa: <https://otos.stat.fi/server/api/core/bitstreams/93f18e83-3308-4acd-b370-b71fbb70f9bd/content>.

Yksi kymmenestä naisesta on yli 16-vuotiaana kokenut seksuaaliväkivaltaa nykyisen tai entisen kumppaninsa taholta. Miehillä vastaava luku on 2 %.

Yleisin seksuaaliväkivallan muoto on raiskaus, jossa tekijä on kumppani (N: 9 %, M: 2 %). Nykyisen tai entisen kumppanin taholta seksuaaliväkivaltaa kokeneilla naisilla oli lähes aina kokemuksia myös parisuhdeväkivallan muista muodoista, kuten henkisestä (94 %) tai fyysisestä väkivallasta (78 %).

Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen mukaan yli 80 % seksuaaliväkivallan tekijöistä on miehiä.

Tilastokeskuksen ennakkotulosten perusteella väkivallan ja vallan väärinkäytön havaitsemisessa on sukupuolittaisia eroja.²⁴ Kolme neljästä naisesta ja puolet miehistä piti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa yleisenä Suomessa. Naisista puolestaan yli 40 % arvioi miehiin kohdistuvan väkivallan olevan yleistä Suomessa, kun miehistä näin koki vain 23 %.

3.4.1 Naisvankien kokemukset seksuaaliväkivallasta ovat merkittävästi yleisempiä verrattuna kaikkien Suomessa asuvien naisten seksuaaliväkivaltakokemuksiin

Naisvangeista merkittävä osa on kokenut seksuaaliväkivaltaa elämänsä aikana²⁵, ja naisvangeille on kasautunut huomattavasti väkivallan kokemuksia²⁶. Kaisa Tammen selvityksen mukaan naisvangit kokevat seksuaalista häirintää myös tuomiota suorittaessaan: lähes 63 % kyselyyn vastanneista 64 naisvangista kertoi kokeneensa seksuaalista häirintää vankeusaikana.²⁷ 42 % vastaajista kertoi todistaneensa toisen naisvangin kokemaa seksuaalista häirintää.

Matti Joukamaa tutkimusryhmineen tutki rikosseuraamusasiakkaiden terveyttä, työkykyä ja hoidon tarvetta vuonna 2010.²⁸ Tutkimukseen vastanneista naisvangeista 31,7 % oli kokemus seksuaalisesta kontaktista aikuisen kanssa alle 16-vuotiaana. Kumppanin seksuaalisesti hyväksikäyttämisiä oli 18,8 % ja lähisukulaisen 15,8 %. Muun kuin kumppanin tai läheisen henkilön tekemästä seksuaalisesta hyväksikäytöstä kertoi 30,7 %.

---

²⁴ Pietiläinen, M., Keski-Petäjä, M., Lipasti, L. & Attila, H. (2022). *Parisuhdeväkivallan kokemukset yleisiä Suomessa. Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021* -tutkimuksen ennakkotuloksia. Helsinki: Tilastokeskus. Julkaisu ladattavissa: https://stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/parisuhdevakivallan_kokemukset_yleisia_suomessa.pdf.

²⁵ Rautanen, M., Harald, K. & Tyni, S. (2023). *Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 – Wattu IV -vankiväestötutkimus*. Rautanen, Harald & Tyni. Raportti 007/2023. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147958/URN_ISBN_978-952-408-148-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

²⁶ Joukamaa, M. ym. (2010). *Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti*. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Julkaisu ladattavissa: <https://thl.fi/documents/155392151/190160595/Rikosseuraamusasiakkaiden+terveys+ty%C3%B6kyky+ja+hoidontarve.pdf/1dfc239a-5af0-27a3-afd9-951566336c31/Rikosseuraamusasiakkaiden+terveys+ty%C3%B6kyky+ja+hoidontarve.pdf?t=1737612728845>.

²⁷ Tammi-Moilanen, K. (2020). *Naisvankiselvitys. Selvitys naisvankien olosuhteista, toiminnoista ja turvallisuudesta*. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 4/2020. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20201019102643/7LDL7zoyH/Naisvankiselvitys_-_Selvitys_naisvankien_olosuhteista%2C_toiminnoista_web.pdf.

²⁸ Joukamaa, M. ym. (toim.) (2010). *Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve. Perustulosraportti*. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Helsinki: Rikosseuraamuslaitos. Julkaisu ladattavissa: <https://thl.fi/documents/155392151/190160595/Rikosseuraamusasiakkaiden+terveys+ty%C3%B6kyky+ja+hoidontarve.pdf/1dfc239a-5af0-27a3-afd9-951566336c31/Rikosseuraamusasiakkaiden+terveys+ty%C3%B6kyky+ja+hoidontarve.pdf?t=1737612728845>.

Vuonna 2023 Mika Rautasen tutkimusryhmä kartoitti vankien väkivaltakokemuksia.²⁹ Tutkimuksen tulosten mukaan 59 % naisvangeista oli kokenut seksuaaliväkivaltaa.

RITA-hankkeessa 38 % rikostaustaisista naisista kertoi kokeneensa tilanteen, jossa joku oli koskettanut heitä vastoin heidän tahtoaan seksuaalisesti tai yrittänyt saada koskemaan itseään.³⁰

3.4.2 Vammaisilla naisilla ja tytöillä kokemukset seksuaaliväkivallasta ovat yleisempiä kuin vammattomilla

Vammaisiin ja toimintarajoitteisiin henkilöihin kohdistuva lähisuheväkivalta on yleisempää kuin muulla väestöllä. Väkivalta kohdistuu eri ikäisiin toimintarajoitteisiin ja vammaisiin henkilöihin.³¹ Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen arvion mukaan kehitysvammaisilla naisilla on 4–10-kertainen riski kokea elämänsä aikana seksuaalista väkivaltaa.³²

Kouluterveyskyselyn vuosien 2019 ja 2021 aineistojen mukaan toimintarajoitteisilla tytöillä seksuaalisen häirinnän kokemukset olivat kaikilla kouluasteilla noin puolitoista kertaa yleisempiä kuin vammattomilla tytöillä.³³ Nuoren kokemus häirintä ja väkivalta on voinut tapahtua lähisuhteessa ja/tai tekijä(t) on voinut olla joku muu nuorelle etäisesti tuttu tai tuntematon henkilö. Toimintarajoitteisista tytöistä kolme viidestä oli kokenut seksuaalista häirintää. Kouluaste ei juurikaan vaikuttanut häirinnän kokemusten yleisyyteen.

---

²⁹ Rautanen, M., Harald, K. & Tyni, S. (2023). *Vankien terveys ja hyvinvointi 2023 – Wattu IV - vanki-väestötutkimus*. Raportti 007/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147958/URN_ISBN_978-952-408-148-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

³⁰ Ennakkotieto tutkimuksesta Kuronen M., Salovaara, U., Jutila, E., Piippo, S., Törölä, M., ja Karttunen, T. *Naisvankien väkivallan ja turvattomuuden kokemukset alaikäisenä*. Ennakkotieto esitelty Kaisa Tammen puheenvuorossa Väkivaltatafoorumissa 13.11.2024. Lisätietoja RITA-hankkeesta (Rikostaustaiset naiset, traumakokemukset ja nais erityisten palveluiden kehittäminen) osoitteessa: <https://www.jyu.fi/fi/hankkeet/rikostaustaiset-naiset-traumakokemukset-ja-nais erityisten-palveluiden-kehittaminen-rita>.

³¹ Käsitteillä *toimintarajoitteinen* ja *vammainen* on yhteneväisyyksiä ja eroja riippuen kontekstista, missä niitä käytetään. YK:n vammaissopimuksessa vammaisuus määrittyy yksilön ja yhteiskunnan välisenä suhteena. Sopimuksen ensimmäisessä artiklassa todetaan, että vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, jonka vuorovaikutus erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa. Sopimuksen mukaan vammaisuus ei siis ole toimintarajoitteisen henkilön oma ominaisuus, vaan koostuu niistä esteistä ja rajoitteista, jotka syntyvät suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. Niitä voivat olla esimerkiksi syrjivät asenteet, toimintarajoitteisille soveltumaton joukkoliikenne, esteellinen ympäristö ja saavuttamaton viestintä. Puhuttaessa *toimintarajoitteesta* viitataan henkilön ominaisuuteen tai piirteeseen, joka ei määritä koko ihmistä. Sosiaali- ja terveysministeriö (2023). Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus vammaisten ihmisten oikeuksista. Selkokielinen versio. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164966/2023_STM_17_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

³² Henttonen, P. (2013). Seksuaalinen väkivalta. Teoksessa M. Piispa (toim.) *Uskalla olla, uskalla puhua – vammainen nainen ja väkivalta* (s. 65–80). THL Opas 28. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110395/THL_OPA2013_028_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

³³ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2021). Kouluterveyskysely (2019, 2021). Saatavilla osoitteessa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselyn-tulokset>.

Seksuaaliväkivallan kokemukset, jotka olivat muuta kuin häirintää, olivat Koulu-terveyskyselyssä yleisimpiä toimintarajoitteisilla tytöillä. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelevista joka neljäs (26 %) ja muilla kouluasteilla joka viides (22 %) toimintarajoitteinen tyttö oli kokenut seksuaaliväkivaltaa.³⁴

Vuonna 2023 julkaistiin tutkimus, jossa selvitettiin vammaisten ja toimintarajoitteisten henkilöiden kokeman lähisuhdeväkivallan yleisyyttä ja siihen liittyviä tekijöitä.³⁵

Tutkimuksessa täysi-ikäisille suunnatun kyselyaineiston mukaan yli 12 kuukautta sitten koettu seksuaalinen häirintä ja väkivalta oli yleisintä toimintarajoitteisilla naisilla, mutta kuluneiden 12 kuukauden aikana koettu seksuaalinen häirintä oli lähes yhtä yleistä miehillä ja naisilla. Muunsukupuolisten vastaajien (n=8) väkivaltakokemukset olivat samankaltaisia kuin naisten ja miesten.

Seksuaaliväkivaltaa kokeneista vastaajista 48 % ilmoitti tekijäksi tyypillisimmin läheisen (esim. vanhempi, ystävä, työtoveri, tuttava) sekä entisen puolison. Lähes puolet ilmoitti, että seksuaalisen väkivallan tekijänä oli ollut joku muu taho, kuten naapuri, henkilökohtainen avustaja tai kotiapu, kotisairaanhoidtaja tai kotona käyvä ammattihenkilö. Osa ilmoitti muun tekijän olleen tuntematon tai puolittutu tai tuttava. Kolme vastaajaa ilmoitti tekijäksi sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilön.

Tutkimus sisälsi myös haastatteluaineiston. Haastatellut olivat kokeneet lähisuhhteissaan lukuisia seksuaaliväkivallan muotoja, joista osaan liittyi sekä henkistä että fyysistä väkivaltaa.

3.4.3 Maahanmuuttaneiden, väkivaltaa kokeneiden naisten oikeudet toteutuvat heikosti

Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen aineistossa vieraskieliset ja ulkomaalaistaustaiset kertoivat muihin väestöryhmiin nähden keskimääräistä vähemmän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kokemuksista viimeisen viiden vuoden aikana. Tutkijat pohtivat, voiko kyse olla väkivallan tunnistamisen vaikeudesta, haluttomuudesta kertoa väkivallasta tai tutkimuksen tekijöihin liittyvästä luottamuksen puutteesta.

---

³⁴ Lisäksi vuosien 2019 ja 2021 Koulu-terveyskyselyjen mukaan seksuaaliväkivalta on merkittävästi yleisempää toimintarajoitteisilla pojilla verrattuna muihin poikiin. Toimintarajoitteiset pojat (6–12 %) olivat kokeneet seksuaaliväkivaltaa useammin kuin muut pojat (2–3 %), mutta perusopetuksen 8. ja 9. luokalla olevia lukuun ottamatta kuitenkin harvemmin kuin saman kouluasteen vammattomat tai muut tytöt (9–14 %).

³⁵ Luoma, M.-L., Valtokari, M., Väre, A., Holm, M., Sainio, P., Ervasti, E., Vuorenmaa, M., Hiekkala, S., Leppäjoki-Tiistola, S., Heini, A. & Purhonen, S. (2023). *Vammaisten henkilöiden kokeman lähisuhdeväkivallan yleisyys ja palvelujen saatavuus. Määrällinen ja laadullinen tarkastelu*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2022:24. Helsinki: Valtioneuvosto. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163918/VNTEAS_2022_24.pdf?sequence=4&isAllowed=y.

Aiemmissa tutkimuksissa on esitetty, että maahanmuuttaneet naiset joutuvat kaksi kertaa todennäköisemmin raiskauksen uhreiksi kuin kantaväestöön kuuluvat naiset.³⁶

Maahanmuuttaneisiin naisiin seksuaaliväkivaltaa kohdistaneista väkivallan tekijöistä 60 % on taustaltaan maahanmuuttaneita. Vuonna 2023 suomea, ruotsia tai saamen kieliä äidinkielenään puhui noin 69 % täysi-ikäisistä turvakotien asiakkaista. Muista kielistä yleisin oli arabia, jota puhui äidinkielenään 5 %, ja toiseksi yleisin venäjä, jota puhui 4 % asiakkaista.³⁷

Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta on ilmiönä moninainen. Kyse ei ole pelkästään parisuhteesta tapahtuvasta tai tuntemattoman henkilön tekemästä seksuaaliväkivallasta, vaan se voi olla osa esimerkiksi kunniaan liittyvää väkivaltaa, pakottavan kontrollin yhtenä muotona. Valtaväestön naisten kokemaa väkivaltaa ja maahanmuuttaneiden naisten kokemaa väkivaltaa on usein hyvin samankaltaista.³⁸

Olosuhteet ja elämäntilanteet vaikuttavat siihen, millä tavoin väkivaltaa kokenut nainen kykenee tilanteessaan toimimaan. Tämä pätee niin valtaväestöön kuin vähemmistötaustaisiin naisiin. Toimijuuteen vaikuttavat sukupuoli, etnisyyteen ja sosiaaliseen luokkaan liittyvät valtasuhteet. Helsingin tilapäisen asumisen tilastoissa naishakijoille on tyypillistä, että asunnottomaksi jääneet ovat kokeneet lähisuhdeväkivaltaa ja heillä on maahanmuuttajatausta.³⁹

Maahanmuuttajanaisten oikeuksia Suomessa heikentää myös rakenteellinen rasismi. Yksi rakenteellisen rasismin muoto liittyy ulkomaalaislainsäädännön toimeenpanoon. Suomessa Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon yhteydessä Ulkomaalaislain 54 §:ään lisättiin mahdollisuus myöntää määräaikainen jatkolupa henkilölle perheväkivallan perusteella. Lainkohta ei kuitenkaan riittävästi turvaa Istanbulin sopimuksessa turvattuja oikeuksia. Näyttökynnys lainkohdan soveltamisen suhteen on asetunut Suomessa liian korkealle. Myös prosessin ennakoimattomuus on vakava este itsenäisen oleskeluluvan hakemiselle. Hakemuksista,

---

³⁶ Ks. esim. Lehti, M., Salmi, V., Aaltonen, M., Danielsson, P., Hinkkanen, V., Niemi, H., Sirén, R. & Suonpää, K. (2014). Maahanmuuttajat rikosten uhreina ja tekijöinä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 265. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Julkaisu ladattavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/03626293-30e9-4bed-9a43-7d052d5004ab/content>.

Niemi, H. & Lehti, M. (2017). Ulkomaalaiset, maahanmuuttajat ja rikollisuus. Teoksessa *Rikollisuus-tilanne 2016: Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 229–264). Katsauksia 22/2017. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Julkaisu ladattavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/b3d5d9c6-8c05-4aa1-97a1-c19e9aa3b9a3/content>.

Hansen, S., Sams, A., Jäppinen, M. & Latvala, J. (2016). *Kunniakäsitykset ja väkivalta – selvitys kunniaan liittyvästä väkivallasta ja siihen puuttumisesta Suomessa*. Helsinki: Ihmisoikeusliitto. Julkaisu ladattavissa: https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2016/06/Kunniak%C3%A4sitykset-ja-v%C3%A4kivalta_B5_netti-002.pdf.

³⁷ Nipuli, S. & Mielikäinen, L. (2024). *Turvakotipalvelut 2023. Turvakotien asumispäivien määrä kasvussa 2023*. Tilastoraportti 26/2024. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149118/Tr%2026_2024%20Turvakotipalvelut%202023_pdf?sequence=1&isAllowed=y.

³⁸ Ks. esim. Kaittä, A. (2017). Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avunhakijoina. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 89–103). Tampere: Vastapaino.

Keskinen, S. (2014). Ylirajaiset perhesuhteet, väkivalta ja epävarmuuden tilat. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 22(1), 19–34.

³⁹ Helsingin kaupunki (2024). *Tilapäinen asuminen*. Raportti 2023–2/2024. Julkaisu ladattavissa: <https://www.hel.fi/static/sote/sosrap/raportit/sosiaalinen-raportti-tilapainen-asuminen-23-24.pdf>.

joissa parisuhde- tai perheväkivalta on ollut oleskelulupaa koskevan prosessin perusteena ei ole kattavia tilastoja tai koontia. Järjestöjen tukipalveluissa kohdataan toistuvasti asiakkaita, joiden oleskelulupa on peruttu heidän erottuaan väkivaltaa käyttäneestä puolisoistaan.⁴⁰

3.4.4 Tutkimus seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemasta parisuhde- ja seksuaaliväkivallasta on Suomessa riittämätöntä

Yhdysvaltalaisen rikosuhritutkimuksen mukaan transtaustaisten ihmisten riski joutua kokemaan väkivaltaa on nelinkertainen muuhun väestöön verrattuna.⁴¹ Sekä Transgender Europe and Central Asia (TGEU) toteuttaman että yhdysvaltalaisen Human Rights Campaign-organisaation seurannan mukaan suurin osa vuosittain murhatuista transihmisistä on naisia. Suuri osa murhatuista naisista on rodullistettuja seksityöntekijöitä, joihin kohdistuu moniperustaista syrjintää.⁴² Myös parisuhdeväkivallan riski on transtaustaisilla naisilla korkea.⁴³ Globaalilla tasolla tarkasteltuna transtaustaisten naisten syrjintä näyttää pahentuneen huolimatta siitä, että tietoa transoikeuksista on saatavilla yhä enemmän.⁴⁴

Euroopan perusoikeusviraston (FRA) vuonna 2023 tekemän kyselytutkimuksen mukaan kyselyyn vastanneista intersukupuolisista 32 %, transtaustaisista naisista 29 % ja transmiehistä 23 % oli kokenut väkivaltaa viiden vuoden aikana sukupuoli-identiteettinsä tai -ilmaisunsa takia. Edellisen vuoden aikana eniten häiritäviä olivat kokeneet transtaustaiset naiset (77 %), transtaustaiset miehet (72 %), ei-binäärit (62 %) ja intersukupuoliset (67 %).⁴⁵ Suomesta kyselyyn vastasi noin 8 000 sateenkaariryhmiin kuuluvaa ihmistä. 9 % suomalaisista vastaajista kertoi väkivaltakokemuksista viideltä tutkimusta edeltävältä vuodelta, 3 % edellisen 12 kuukauden aikana. 47 % vastaajista kertoi häiritäkokeneistä edelliseltä vuodelta.⁴⁶

---

⁴⁰ Amnestyn Suomen osasto toteutti vuonna 2023 kartoituksen UlkL 54.7§ toteutumisesta. Tietopyyntöön vastasivat Pakolaisneuvonta, Turvapaikanhakijoiden Tuki ry, Monika-Naiset liitto ry ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu. Amnesty järjesti aiheesta keskustelutilaisuuden 22.3.2023, johon osallistui laajan järjestökentän lisäksi myös sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston (Migri) edustajat. Tilaisuudessa kävi ilmi, että Migrin ja järjestöjen havainnot itsenäisen oleskeluluvan myöntämisperusteiden esteistä poikkesivat toisistaan merkittävästi. Muistio kokouksesta saatavilla pyynnöstä raportin kirjoittajilta.

⁴¹ Andrew R. Flores, Ph.D., Ilan Meyer, Ph.D., and Lynn L. Langton, Ph.D., and Jody L. Herman, Ph.D. (2021). Gender Identity Disparities in Criminal Victimization: National Crime Victimization Survey, 2017– 2018”. American Journal of Public Health. Saatavilla: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33600251/>

⁴² Tiedot vuosittain murhattujen transihmisten lukumääristä ja profiileista saatavilla TGEU:n verkkosivuilta: <https://tgeu.org/will-the-cycle-of-violence-ever-end-tgeus-trans-murder-monitoring-project-crosses-5000-cases/> sekä Human Rights Campaigning raportista, joka on ladattavissa organisaation verkkosivuilta: <https://reports.hrc.org/an-epidemic-of-violence-2024#epidemic-numbers>

⁴³ Garofalo, R., Garthe, R., Hereth, J., Hidalgo, M., Kuhns, L., Mimiaga, M. & Reisner, S. (2018). Prevalence and Risk Correlates of Intimate Partner Violence Among a Multisite Cohort of Young Transgender Women. *LGBT Health* 2018, 5(6), 333–340.

⁴⁴ Arayasirikul, S., Turner, C., Trujillo, D., Sicro, S. L., Scheer, S., McFarland, W. & Wilson, E. C. (2022). A global cautionary tale: discrimination and violence against trans women worsen despite investments in public resources and improvements in health insurance access and utilization of health care. *International Journal for Equity in Health*, 21(1).

⁴⁵ FRA (2024). *LGBTIQ equality at a crossroads. Progress and challenges*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Julkaisu ladattavissa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2024-lgbtiq-equality_en.pdf.

⁴⁶ FRA (2024). *EU LGBTIQ survey III. LGBTIQ Equality at a Crossroads: Progress and Challenges. Country Data – Finland*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Julkaisu ladattavissa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/lgbtiq_survey-2024-country_sheet-finland.pdf.

Suomessa transtaustaisten naisten tai muunsukupuolisten seksuaaliväkivaltakokemuksia ei juuri ole kartoitettu. Transjärjestöt toteuttivat vuonna 2021 kyselyn, jolla tutkittiin transihmisten kokemuksia viharikoksista ja rikosoikeusprosessista. Vastaajat raportoivat myös seksuaaliväkivaltakokemuksistaan.⁴⁷

Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021 -tutkimuksen mukaan parisuhteessa olleista sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvista 17 % oli kokenut viimeisen viiden vuoden aikana fyysistä tai seksuaaliväkivaltaa tai niillä uhkaamista.⁴⁸ 7 % väkivaltaa kokeneista vammautui fyysisesti tai tarvitsi lääkärikäyntiä. He kertoivat lisäksi kärsineensä sekä fyysisistä että psyykkisistä seurauksista useammin kuin koko väestö. Väkivallan takia 11 % oli oireillut psyykkisesti.

Kouluterveyskysely osoittaa, että väkivallan kokemukset seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvilla alkavat jo koulussa.⁴⁹ Transtaustaiset tytöt ja naiset, muunsukupuoliset, lesbot, bi- ja panseksuaaliset nuoret ovat kokeneet suhteessa enemmän seksuaaliväkivaltaa kuin cissukupuoliset ja heteroseksuaaliset nuoret.

3.4.5 Seksityöntekijöiden kokemaa väkivaltaa ylläpitää stigma

Amnesty International on tutkinut erotiikka- ja seksityötä tekeviin kohdistuvaa väkivaltaa Argentiinassa⁵⁰, Hong Kongissa⁵¹, Norjassa⁵², Papua-Uusi Guineassa⁵³ ja Irlannissa⁵⁴. Tutkimusten fokus on ollut seksityöntekijöiden oikeuksien vahvistamisessa sekä kriminalisoinnin haittojen esille tuomisessa.

Ylivoimainen enemmistö Amnestyn haastattelemissa seksityöntekijöistä kertoi kokeneensa väkivaltaa työssään, sekä viranomaisten että asiakkaiden taholta. Haastatellut seksityöntekijät kertoivat vakavasta luottamuspulasta poliisia kohtaan, joissain tapauksissa myös pelosta. Seksityöntekijäksi paljastuminen, altistuminen väkivallalle ja rankaisemattomuus olivat myös tekijöitä, joiden takia koetusta väki-

---

⁴⁷ Ks. [Transtaustaisten ihmisten luottamus poliisiin on heikkoa, s. 45](#)

⁴⁸ Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. & Haapakangas, K. (toim.) (2023). *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti*. Helsinki: Tilastokeskus. Julkaisu ladattavissa: <https://otos.stat.fi/server/api/core/bitstreams/93f18e83-3308-4acd-b370-b71fbb70f9bd/content>.

⁴⁹ Terveystieteiden tutkimuskeskus (2021). Kouluterveyskysely (2019, 2021). Saatavilla osoitteessa: <https://thl.fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely/kouluterveyskyselytulokset>.

⁵⁰ Amnesty International (2016). Argentina: "What I'm doing is not a crime". The Human cost of criminalizing sex work in the city of Buenos Aires, Argentina. Index Number: AMR 13/4042/2016. Julkaisu ladattavissa: <https://www.amnesty.org/en/documents/amr13/4042/2016/en/>.

⁵¹ Amnesty International (2016). China: Harmfully isolated: Criminalizing sex work in Hong Kong. Index Number: ASA 17/4032/2016. Julkaisu ladattavissa: <https://www.amnesty.org/en/documents/asa17/4032/2016/en/>.

⁵² Amnesty International (2016). Norway: The human cost of 'crushing' the market: Criminalization of sex work in Norway. Index Number: EUR 36/4034/2016. Julkaisu ladattavissa: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur36/4034/2016/en/>.

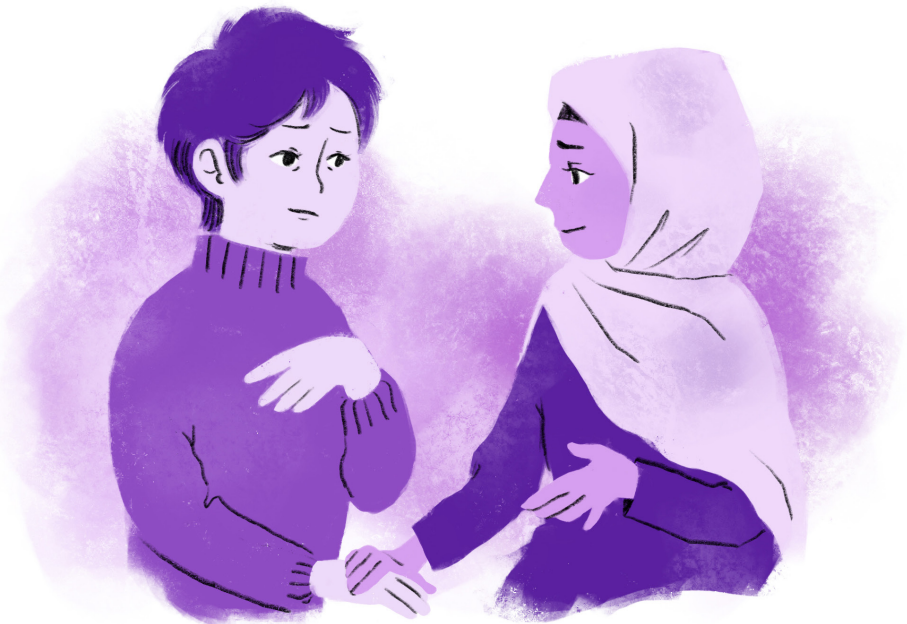
⁵³ Amnesty International (2016). Papua New Guinea: Outlawed and abused: Criminalizing sex work in Papua New Guinea. Index Number: ASA 34/4030/2016. Julkaisu ladattavissa: <https://www.amnesty.org/en/documents/asa34/4030/2016/en/>.

⁵⁴ Amnesty International (2022). "We live within a violent system": Structural violence against sex workers in Ireland". Index Number: EUR 29/5156/2022. Julkaisu ladattavissa: www.amnesty.org/en/documents/eur29/5156/2022/en/.

vallasta ei ilmoitettu poliisille.⁵⁵ Huolimatta siitä, että seksityöntekijöihin kohdistuvasta väkivallasta on tutkittua tietoa, valtioiden toimet väkivallan ehkäisemiseksi ja luottamuksen kasvattamiseksi viranomaisia kohtaan ovat olleet vähäisiä. Sekä seksityöntekijöiden itsensä että kansainvälisten asiantuntijajärjestöjen mukaan syy valtioiden toimettomuuteen on seksityöhön liitetty stigma.

Suomessa tutkimusta erotiikka- ja seksityötä tekevien väkivaltakokemuksista on tehty hyvin vähän. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) toteutti 2013 selvityksen erotiikka-, escort- ja seksityötä tekevien terveydestä ja hyvinvoinnista yhteistyössä Pro-tukipisteen kanssa.⁵⁶ Vastaaajamäärä (n=234) on kansainvälisestäkin vertailun suuri. Tutkimukseen osallistuneista seksityöntekijöistä 32 % täytti suomenkielisen lomakkeen, 29 % thainkielisen, 34 % venäjänkielisen ja 4 % englanninkielisen. Selvityksen mukaan seksityöntekijöiden koettu terveydentila oli keskimäärin 7,0 (asteikolla 0-10) ja tyytyväisyys suoriutua päivittäisistä toiminnoista 7,2 (asteikolla 0-10). Elämänsä erittäin tyytyväisiä oli vastaajista keskimäärin 50 %.

THL:n tutkimuksen mukaan väkivaltaa oli ainakin jossain muodossa koettu kaikissa kieliryhmissä. Yleisimmin koettu väkivallan muoto oli henkinen väkivalta, joka käsitti muun muassa nöyryyttämisen ja loukkaamisen. Noin puolet vastaajista ei ollut kokenut väkivaltaa missään muodossa viimeisen vuoden aikana.

⁵⁵ Amnesty tutkimusten kanssa samassa linjassa on myös akateeminen tutkimus. Review-artikkelissaan Pia Struyf löysi samat syyt seksityöläisten haluttomuuteen tehdä rikosilmoitus kokemastaan väkivallasta. Struyf, P. (2023). To Report or Not to Report? A Systematic Review of Sex Workers' Willingness to Report Violence and Victimization to Police. *Trauma, violence, & abuse*, 24(5), 3065–3077.

⁵⁶ Liitsola, K., Kauppinen, J., Nikula, M., Thesslund, E., Huovinen, M., Aalto, E., Ollgren, J. & Brummer-Korvenkontio, H. (2013). *Terveyttä seksi- ja erotiikka-alalla. Erotiikka-, escort-, ja seksityötä tekevien terveys- ja hyvinvointi Suomessa*. Työpaperi 45/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos & Pro-tukipiste ry. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110829/URN_ISBN_978-952-302-105-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

4. Tutkimusmenetelmät

4.1 Tutkimusaineiston keruumenetelmät

Tutkimuksen aineisto kerättiin kolmella eri menetelmällä:

- 1) Kansalaiskyselynä toteutetulla mielipidekyselyllä (N= 1058)
- 2) Ryhmäkeskustelujen sarjalla (seitsemän keskustelua, osallistujia yhteensä 37)
- 3) Amnestyn vapaaehtoisten toteuttamilla haastatteluilla (121 haastattelua)

Täydensimme määrällistä aineistoamme ryhmäkeskusteluilla ja haastatteluilla, koska ne antavat tarkempaa tietoa sanattomista sopimuksista, yhteiskunnallisista ristiriidoista ja valtasuhteista.⁵⁷ Halusimme myös kutsua yhteiskunnalliseen keskusteluun ihmisryhmiä, joiden näkemykset jäävät usein katveeseen tai sivuutetaan täysin. Tutkimuksemme tavoitteena on tuottaa tietoa tavalla, joka vahvistaa ihmisoikeusmyönteistä yhteiskunnallista muutosta.⁵⁸ *Kysymällä vaikuttamisen* -periaate ohjasi tutkimusprojektia sen eri vaiheissa. Periaatetta käytetään osallistamisprosesseissa: kysymällä kutsutaan ihminen ajattelemaan tiettyä teemaa ja keskustelemaan siitä. Keskustelussa on mahdollista oivaltaa, reflektoida ja haastaa näkemyksiä – myös omia.⁵⁹

4.2 Kansalaiskysely

Mielipidetutkimuksen toteutti Aula Research internetissä survey-tutkimuksena (jatkossa kansalaiskysely) Amnestyn toimeksiannosta. Kyselyyn vastasi 1 058 Manner-Suomessa asuvaa henkilöä. Kyselyyn kiintiöitiin vastaajia sukupuolen, iän ja maakunnan mukaisesti niin, että otos on väestöä edustava. Vastaukset kerättiin 4.1.2024–2.2.2024. Tulokset analysoitiin kaikkien vastaajien tasolla sekä eri taustatietomuuttujien mukaan ristiintaulukoituna. Virhemarginaali on kaikkien vastaajien tasolla 4 %.

---

⁵⁷ Kainulainen, H. ja Honkatukia, P. (2021). Tutkijan eettinen vastuu sensitiivisessä tutkimushaastattelussa. Teoksessa K. Nieminen & N. Lähteenmäki (toim.) *Empiirinen oikeustutkimus* (s. 115–130). Helsinki: Gaudeamus.

⁵⁸ Asenne esiin -projekti sisältää tutkimusta, aktivismia, yhteistyötä ja viestintää. Tässä raportissa keskitytään Asenne esiin -projektissa toteutetun tutkimuksen esittelyyn.

⁵⁹ Lisätietoja osallistamisen menetelmistä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla:

<https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>.

Lomakkeeseen valitut kysymykset kartoittivat suomen kieltä käyttävien mielipiteitä seksuaaliväkivallasta, luottamusta oikeuslaitokseen ja viranomaisiin sekä ymmärrystä rikoslain muutoksista ja vapaaehtoisen suostumuksen merkityksestä.⁶⁰

Lomakkeeseen sisällytettiin joko sellaisenaan tai muokattuna samoja kysymyksiä, joita käytettiin vuoden 2010 Asenne esiin -mielipidekyselyssä, ja lisättiin uusia kysymyksiä.⁶¹ Aula Researchin tutkijat osallistuivat kysymysten muotoiluun, ja Tampereen yliopiston *Kiistelty suostumus* -hankkeen tutkimusryhmä kommentoi lomaketta.

4.3 Ryhmäkeskustelut

Aula Researchin toteuttama kansalaiskysely tavoitti vain suomen kieltä lukevia ja kirjoittavia. Lisäksi verkkopohjainen tutkimus edellytti pääsyä verkkoon. Ryhmäkeskusteluiden⁶² sarjalla laajensimme osallistumismahdollisuuksia heille, joita survey-tutkimus ei tavoittanut tai joilla ei välttämättä ole mahdollisuutta vastata kuvatulla tavalla toteutettuihin kyselyihin.

Keskusteluryhmiimme osallistui naisvankeja, maahanmuuttaneita naisia, ruskeita naisia, vammaisia naisia, transtaustaisia naisia sekä seksityötä tekeviä naisia. Vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten näkemyksiä ja mielipiteitä ei yleensä kysytä merkittävistä yhteiskunnallisista ja naisten asemaan liittyvistä kysymyksistä. Eri vähemmistöihin kuuluvat naiset ovat kuitenkin valtaväestöä suuremmassa riskissä kokea väkivaltaa ja he kohtaavat ja tunnistavat väkivaltaa eri tavoin.⁶³ Myös kansainvälisessä suostumustutkimuksessa marginalisoituihin ryhmiin kuuluvat, kuten seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä edustavat ihmiset, ovat jääneet syrjään.⁶⁴

Keskustelutarjan suunnittelussa pyrimme soveltamaan intersektionaalista⁶⁵ tutkimusotetta, eli otimme suunnittelussa huomioon eri syrjinnän muotojen yhteisvaikutuksen.⁶⁶ Vähemmistöihin kuuluvat naiset ovat tutkimuksessamme oman elämänsä asiantuntijoita. Tutkimus lähenee toimintatutkimusta⁶⁷ ja kansatutkimusta⁶⁸, joissa strategiana on tutkia todellisuutta yhdessä tutkimukseen osallistuvien kanssa, pyrkien samalla sen muuttamiseen.

---

⁶⁰ [Kysymyslomake raportin liitteenä, ks. sivu 113](#)

⁶¹ [Lisää vuoden 2010 Asenne esiin -tutkimuksesta, ks. sivu 15](#)

⁶² Ryhmähaastattelujen sijaan määrittelimme käyttämämme menetelmän ryhmäkeskustelujen sarjaksi.

⁶³ Attila, H., Keski-Petäjä, M., Pietiläinen, M., Lipasti, L., Saari, J. ja Haapakangas, K. (2023) *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhteiden väkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti*. Helsinki: Tilastokeskus. Julkaisu ladattavissa: https://www.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_v%C3%A4kivalta_ja_l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf.

⁶⁴ De Heer, B. (2023). "What do I Call This?" The Role of Consent in LGBTQA+ Sexual Practices and Victimization Experiences. Teoksessa L. James-Hawkins & R. Ryan-Flood (toim.) *Consent: Gender, Power and Subjectivity* (s. 75–87). Oxford: Routledge.

⁶⁵ [Ks. käsitteet sivulla 11: Intersektionaalisuus.](#)

⁶⁶ Heinäkuussa 2024 Amnestyn kansainvälinen sihteeristö julkaisi oppaan, jossa kerrottiin, millainen on Amnestyn näkemyksen mukaan intersektionaalinen ja feministinen lähestymistapa ihmisoikeuksiin. Oppaassa kuvatut näkökulmat ja toimintatavat olivat pitkälle samoja, joita ryhmäkeskustelujen toteutuksessa noudatettiin. Opas on Amnestyn sisäinen, englanninkielinen dokumentti, saatavilla pyynnöstä.

⁶⁷ Toimintatutkimuksen prosessi etenee useimmiten sykleissä, minkä vuoksi sitä on toisinaan tapana kuvata toiminnan ja reflektion syykliksi. Lisää toimintatutkimuksesta esimerkiksi teoksessa Suoranta, J. & Rynnänen, S. (2014). *Taisteleva tutkimus*. Helsinki: Into.

⁶⁸ Kulmala, M., Spišák, S., Venäläinen, S., Laiho, M., Hakala, K. & Rättilä, T. (2023). Mitä on kansatutkimus? Teoksessa M. Kulmala, S. Spišák ja S. Venäläinen (toim.) *Kansatutkimus. Ihanteet ja käytännöt* (s. 11–31). Tampere: Tampere University Press.

Ryhmähaastattelujen sijaan määrittelimme toteutustavaksi ryhmäkeskustelut. Tämä määrittely heijastaa tutkimuksen toiminta- ja kansatutkimuksellista luonnetta. Kaikissa ryhmäkeskusteluissamme pääpaino oli nimenomaan keskustelussa, eikä kysymysvastausmallin toteuttamisessa, jossa haastattelija pyrkii olemaan mahdollisimman neutraali tarkkailija.

Halusimme keskustella kansalaiskyselymme tuloksista sellaisten ihmisten kanssa, joilla on koko väestöön verrattuna kohonnut riski kokea seksuaaliväkivaltaa. Ryhmät koottiin kolmea periaatetta noudattaen.

Ensimmäkin ryhmäkeskusteluihin kutsuttiin vain naisiksi itsensä määritteleviä.

Toiseksi halusimme kuulla ryhmiä, joilla on kohonnut riski kokea rasismia suomalaisessa yhteiskunnassa, kuten esimerkiksi maahanmuuttaneet ja ruskeat sekä englantia arkikielensä käyttävät naiset.

Kolmanneksi kutsuimme ryhmäkeskusteluihin naisia, joilla on todennäköisesti kokemuksia moniperustaisesta syrjinnästä sekä erityisiä, usein sivuutettuja näkemyksiä seksuaaliväkivaltaasta ja suostumuksesta.

Ryhmiiin osallistuneilta ei kerätty henkilö- tai taustatietoja, osallistuminen oli anonymia.

Keskustelut toteutuivat keväällä ja kesällä 2024 seuraavissa ryhmissä:

- Vankeusrangaistusta suorittavien naisten ryhmät (kaksi keskusteluryhmää, toinen avovankilassa ja toinen suljetussa vankilassa)
- Vammaisten naisten ryhmä
- Transtaustaisten naisten ryhmä
- Maahanmuuttaneiden naisten ryhmä
- Englantia arkikielensä käyttävien, ruskeiden naisten ryhmä
- Seksityötä tekevien naisten ryhmä

Ryhmiiin osallistui taustoiltaan erilaisia naisia, vaikka ryhmäidentiteetti oli jaettu vähintään yhden yhteisen nimittäjän osalta. Yksittäisellä osallistujalla saattoi olla jaettuja ominaisuuksia tai olosuhteita myös muiden keskusteluryhmien osallistujien kanssa. Esimerkiksi seitsemän keskustelun sarjassa viidessä keskustelussa oli mukana ruskeita naisia. Transtaustaisia naisia osallistui myös muihin kuin spesifisti transtaustaisille naisille varattuun ryhmäkeskusteluun.

Huolimatta siitä, että ryhmiä kootessa on tavoiteltu tietyn ryhmäidentiteetin jakavia naisia, ryhmät eivät ole läpileikkaus kaikista kyseisen identiteetin jakavista naisista. Esimerkiksi vammaisten naisten ryhmässä vammaisuuden koko kirjo ei ollut osallistujien kautta läsnä.

Vaikka ryhmiiin osallistuminen oli anonymia, ryhmien sisäinen moninaisuus kävi ilmi sekä keskusteluissa että ryhmiä kootessa. Osallistuneiden sosioekonomisissa ja koulutustaustoissa oli eroja niin ryhmien välillä kuin ryhmien sisällä. Kaikki keskusteluihin osallistuneet olivat täysi-ikäisiä, mutta muutoin osallistuneiden iässä oli kymmenien vuosien eroja nuorimman ollessa hiljattain täysi-ikäistynyt ja vanhimman eläkeikäinen.⁶⁹

---

⁶⁹ Osallistujien ikää ei ryhmiä muodostettaessa kysytty. Amnestyn linjaus on, ettemme osallista Asenne esiin -projektin keskusteluryhmiiin alle 18-vuotiaita. Yhteistyökumppaneita ohjeistettiin kokoamaan ryhmät täysi-ikäisistä. Myöskään kohtaamisaktivistimme eivät haastatelleet alle 18-vuotiaita. Ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden ikäero tuli ilmi muun muassa lounas- ja illalliskeskusteluissa.

Kaikissa keskusteluissa keskeisiä aiheita olivat seksuaalinen itsemääräämisoikeus, suostumuksen määrittely ja seksuaalirikoslaki. Ryhmäkeskustelujen suunnittelussa otettiin huomioon seksuaaliväkivallan yleisyys ja siten osallistujien mahdolliset omakohtaiset kokemukset.

4.3.1 Osallistujien kutsuminen ryhmäkeskusteluihin ja anonymiteettisuojeiden erot

Ryhmäkeskusteluihin kutsuttiin osallistujia eri menetelmin. Rikosseuraamuslaitos myönsi Amnestyille tutkimusluvan naisvankien kanssa käytävien keskustelujen järjestämiseen. Vankiloissa yhteyshenkilöt kutsuivat naiset keskusteluun ja välittivät tiedon keskustelun tarkoituksesta kiinnostuneille. Amnestylla ei ollut yhteyttä keskusteluihin osallistuneisiin naisiin, ainoastaan niihin vankiloiden työntekijöihin, jotka toimivat yhteyshenkilöinä. Vankiloissa keskusteluihin osallistuneiden yhteystiedot tietävät vain vankiloiden yhteyshenkilöt. Vankiloissa käydyistä keskusteluista ei ole lainauksia, koska osallistujien suostumusta lainausten käyttöön ei ollut mahdollista saada.

Maahanmuuttaneiden naisten ryhmän osallistajat kokosi yhteistyökumppani eikä Amnesty käyttänyt omia kanaviaan keskustelusta tiedottamiseen. Maahanmuuttaneiden naisten ryhmäkeskustelun osallistajat ovat yhteistyökumppanin tiedossa.

Myös seksityöntekijöiden ryhmäkeskusteluun osallistuneet kutsui yhteistyökumppani. Seksityöntekijöiden kanssa käydyn keskustelun osallistujien yhteystietoja ei tiedä edes yhteistyökumppani, koska osallistuminen oli täysin anonymia. Vaikka seksityöntekijöiden henkilöllisyys ei ole yhteistyökumppanin tiedossa, on yhteistyökumppanilla ollut mahdollisuus tavoittaa naiset omien kanaviensa kautta ja saada sitä kautta lupa lainausten käyttöön.

Vammaisten ja transtaustaisten naisten ryhmäkeskusteluissa yhteistyökumppanimme välittivät sähköpostitse tiedon järjestettävästä keskustelusta omille sidosryhmilleen.⁷⁰ Näihin ryhmiin myös Amnesty kutsui vakiintuneita kontaktejaan.

Ruskeiden, englantia puhuvien naisten ryhmän kokoamistapa poikkesi muista siten, että Amnestyn työntekijöillä oli suora yhteys kaikkiin osallistuneisiin eikä yksikään osallistunut yhteistyökumppaneiden kutsusta.

Transtaustaisten naisten, vammaisten naisten ja englanninkielisten, ruskeiden naisten kanssa käytyjen keskustelujen osallistajat ovat Amnestyn tiedossa. Tästä syystä näissä ryhmissä käydyistä keskusteluista on useampia suoria lainauksia. Osallistujilla on ollut mahdollisuus tarkistaa lainaukset ja antaa lupa niiden käyttöön.

Ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden määrä vaihteli kahdesta (Amnestyn tutkijan lisäksi) kahdeksaan.

---

⁷⁰ Ks. liitteet s. 116.

4.3.2 Ryhmäkeskustelujen toteutus

Keskustelut järjestettiin joko ryhmän koonneen yhteistyökumppanin tiloissa, vankeiloissa tai Amnesty:n toimistolla kevään ja kesän 2024 aikana.

Keskustelun runko pysyi samana ryhmästä toiseen, vaikka keskustelujen sisältö vaihteli. Esimerkiksi vankiterveydenhuollosta ja sen saavutettavuudesta käytiin keskustelua naisvankien ryhmässä – tähän teemaan liittyviä kysymyksiä ei ollut etukäteen sisällytetty keskustelurunkoon. Reilun tunnin pituiset keskustelut äänitettiin, tallennettiin tietoturvasuojalla ja litteroitiin. Litteroidut keskustelut teemoitettiin ja teemat luokiteltiin aineistolähtöisesti.

Amnesty:n tutkija ei ohjannut kaikkia keskusteluja.⁷¹ Kahdessa ryhmässä keskustelua ohjasi kyseisen ryhmän ryhmäidentiteetin jakanut nainen.⁷² Amnesty:n ulkopuolisten ohjaajien kanssa käytiin läpi kysymykset, haastattelutekniikka ja keskustelun tavoitteet ennen ryhmäkeskustelua. Ulkopuolisilla ohjaajilla oli entuudestaan kokemusta ihmisoikeustutkimuksen ja tutkimushaastattelujen tekemisestä. Näissä keskusteluissa Amnesty:n edustaja käytti puheenvuoron vain kokoontumisen alussa ja lopussa.⁷³ Yhdessä ryhmässä päädyttiin toteuttamaan keskustelu niin, että keskustelua ohjasivat yhdessä sekä ryhmään identifioitua ihminen että Amnesty:n tutkija.

Vankeusrangaistusta suorittavien naisten kanssa ei ollut mahdollista pyytää etukäteen, että joku ryhmäkeskustelun osallistujista vetäisi keskustelun. Etukäteisuunnittelusta luovuttiin myös maahanmuuttaneiden naisten ryhmän osalta käytännön syistä. Transtaustaisten naisten kanssa käyty keskustelu oli tarkoituksenmukaisinta toteuttaa Amnesty:n tutkijan vetämänä ryhmän pienen koon takia.

Ihmisoikeustavoitteiden tuominen esille tutkimustilanteessa on sekä eettisesti välttämätöntä että suotavaa. Ihmisoikeusjärjestön toteuttama tutkimus on tavoitesidonnaista.⁷⁴ Jokainen keskusteluihin osallistunut sai tietoa keskustelun sisällöstä, tarkoituksesta ja toteutuksesta joko suoraan Amnesty:ltä tai yhteistyökumppanin kautta. Kunkin ryhmäkeskustelun alussa Amnesty:n tutkija varmisti, että osallistujat antoivat suostumuksensa osallistumiselle ja keskustelun hyödyntämiseen Amnesty:n tutkimuksessa. Näin myös niissä ryhmissä, joissa keskustelua veti muu kuin Amnesty:n tutkija.

Ryhmäkeskusteluja koskevassa tiedotteessa ja jokaisen keskustelun alussa kerrottiin, ettei tarkoitus ole keskustella omakohtaisista seksuaaliväkivallan koke-

---

⁷¹ Ohjaaminen tarkoittaa tässä kysymysten ja lisäkysymysten esittämistä mutta myös puheenvuorojen jakamista (tarpeen mukaan) ja osallistumismahdollisuuden tarjoamista kaikille. Keskustelun ohjaaja saattoi esittää myös omia mielipiteitään ja validoida osallistujia.

⁷² [Ks. sivu 31](#). Tässä yhteydessä ryhmäidentiteetti on yhteisesti hyväksytty yhteinen nimittäjä, joka ei poissulje muiden mahdollisten identiteettien samanaikaista läsnäoloa.

⁷³ Näissä ryhmissä Amnesty:n puolesta paikalla oli keskustelun tallentaja, jolle olisi ollut tarvittaessa mahdollisuus esittää kysymyksiä. Kummassakaan ryhmässä tätä mahdollisuutta ei käytetty, vaan ryhmä ei kiinnittänyt tallentajaan mitään huomiota vaan uppoutui keskusteluun.

⁷⁴ Filosofin Sandra Hardingin mukaan tiede, joka avoimesti tunnistaa ja tunnustaa intressinsä on vähemmän vääristynyttä kuin tiede, joka uskoo tuottavansa neutraalia, tutkimuksesta riippumatonta, objektiivista tietoa. Harding, S. (2004). *Standpoint theory as a site in political, philosophic and scientific debate*. Teoksessa S. Harding (toim.) *The feminist standpoint reader: Intellectual and political controversies* (s. 1–15). Lontoo: Routledge.

muksista eikä niistä esitetä kysymyksiä, mutta koska tarkoituksena oli keskustella vapaasti, ei omakohtaisista kokemuksista kertominen ollut kiellettyä.

Ryhmäkeskusteluissa käytettiin pääosin samoja kysymyksiä kuin kansalaiskyselyssämme. Lisäksi ryhmäkeskusteluissa käsiteltiin kansalaiskyselyn tuloksia, sitä miten ryhmien osallistujat tuloksia tulkitsevat ja mistä tulokset heistä kertoivat. Heiltä kysyttiin myös, miten verkkopohjaisen kansalaiskyselyn kysymykset on heidän mielestään saatettu tulkita.

Ryhmäkeskustelun joustavuus mahdollisti myös muiden, ryhmäidentiteettiin liittyvien tai muiden keskustelusta nousseiden teemojen ja kysymysten käsittelyä. Esimerkiksi rasmin kokemuksista ei kysytty, mutta ne nousivat keskusteluissa esille. Kun osallistujat toivat omakohtaisia syrjintäkokemuksia esille, niiden käsittelyyn annettiin tilaa. Keskustelun päätyttyä osallistujat ohjattiin tuen ja avun piiriin, mikäli he eivät jo olleet kontaktissa tukitahoihin. Keskusteluiden edetessä myös Amnestyn tutkija reflektoi omia tunteitaan avoimesti ja validoi naisille kuulemaansa.⁷⁵

Haastattelupalkkioissa pyrittiin yhdenvertaisuuteen. Kaikille muille, paitsi vankeusrangaistusta suorittaville naisille, tarjottiin keskustelun päätteeksi yhteinen lounas tai illallinen. Vankiloissa yhteisen ruokailun järjestämiseen ei ollut mahdollisuutta, joten vankien haastattelupalkkio koostui esineistä, joiden vieminen vankilaan oli sallittua.

4.4 Amnestyn aktivistien toteuttamat haastattelut eri yleisötapahtumissa

Amnestyn aktivistien toteuttamat haastattelut tehtiin eri yleisötapahtumissa kesällä 2024. Haastatteluissa ihmiset kutsuttiin kysymysten avulla pohtimaan suostumuksen merkitystä seksuaalisessa kanssakäymisessä, julkista keskustelua seksuaalisuudesta sekä keskusteluilmapiiriä Suomessa. Tässä lähestymistavassa toteutuu projektin läpäisevä periaate *kysymällä vaikuttamisesta*. Lisäksi haluamme antaa Amnestyn koulutetuille vapaaehtoisille mahdollisuuden syventää ymmärrystä kansalaiskyselymme tuloksista ihmisten kohtaamisen kautta. Vapaaehtoisten toimintaa kutsumme kohtaamisaktivismiksi.

Tutkimuksen kolmas aineisto koostuu Amnestyn aktivistien keräämistä loma-kevästauksista ja reflektoinneista, joita aktivistit tekivät haastatteluista. Aktivistit seurasivat vuoden 2010 Asenne esiin -mielipidekyselyn toteutuksen mallia, jolloin vapaaehtoiset haastattelivat pareittain eri ryhmiin kuuluvia ihmisiä. Aktivistien tavoitteena ei ollut pelkästään tiedonkeruu, vaan kysymällä vaikuttaminen. Kysymykset ohjasivat ihmiset pohtimaan suostumuksellisuutta seksissä. Keskeisin tavoite oli merkityksellisten keskustelujen käyminen eritaustaisten ihmisten kanssa.

Haastattelutehtävään soveltuvat aktivistit valittiin hakumenettelyn ja haastattelujen kautta. Valitut henkilöt koulutettiin tehtävään. Osalla aktivisteista oli kokemusta haastattelumenetelmästä oman tutkimustyönsä kautta, toisille kyseessä oli ensimmäinen kerta haastattelijana.

---

⁷⁵ Tutkija Riitta Granfeltin mukaan empaattinen asennoituminen vahvistaa ja selkiyttää omaa ajattelua niin haastattelutilanteissa kuin analysoitaessa aineistoa. Tämä on myös myötätunnon politiikan aktiivista harjoittamista tutkimustyössä. Granfelt, R. (2017). Vankeuden värittämä haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvaari, J. (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja* (s. 378–397). Tampere: Vastapaino.

Aktivistien toteuttamissa haastatteluissa esitettyjen kysymysten määrä oli pienempi kuin vuoden 2024 kansalaiskyselyssämme ja ryhmäkeskusteluissamme. Yleisötilaisuuksissa haastatteluun suostuneilta kysyttiin vain viisi kysymystä.⁷⁶ Haastattelut tehtiin joko suomeksi tai englanniksi.⁷⁷ Haastattelijoina oli rohkaistu tekemään tarkentavia kysymyksiä. He myös antoivat tilaa vapaamuotoiselle keskustelulle.

Haastattelutilanteeseen saattoi osallistua yhtä aikaa useita ihmisiä, jotka keskustelivat myös keskenään siitä, miten esitettyyn kysymykseen tulisi vastata. Haastattelun jälkeen Amnestyn vapaaehtoiset tallensivat sanelimelle havaintonsa ja pohdintansa vapaamuotoisesta keskustelusta.

Aktivistit dokumentoivat 121 kohtaamista noin 200 ihmisen kanssa kesän haastatteluissa. Tämän päälle tuli lomakeaineisto. Haastattelut ja dokumentointi toteutettiin vastaajien anonymiteetti säilyttäen.

Noin puoleen haastatteluista osallistui kaksi ihmistä, ja 42 % haastatteluista oli yksilöhaastatteluja. Lopuissa haastatteluissa osallistujia oli kolme tai enemmän. Innokkaimmin aktivistiemme haastateltaviksi suostuivat naiset ja nuoret. Haastatteluista lähes 65 % oli naisia, ja haastatteluihin osallistuneista reilu 50 % arvioitiin 18–35-vuotiaiksi. Keski-ikäisiä eli 36–64-vuotiaita oli 45 % osallistujista. Loput olivat yli 65-vuotiaita.

Haastatteluja toteutettiin yhteensä viidessä yleisötilaisuudessa kesällä 2024:

- Ylen kesäkonsertti -viikonloppu 31.5.–1.6.
Seinäjäki, Lakeudenpuisto
- Puistotanssit 11.6.
Helsinki, IAVA Design-museon edustalla
- Manse Pride -päätjuhla 15.6.
Tampere, Sorsapuisto
- Helsinki Pride -puistojuhla 29.6.
Kaivopuisto, Helsinki
- Ruisrock 6.7.
Turku, Ruissalo

Aktivistien toteuttamissa haastatteluissa ei kysytty omakohtaisista seksuaaliväkivallan kokemuksista. Ilmiön yleisyyden huomioon ottaen on todennäköistä, että useilla haastatteluihin osallistuneilla oli kokemuksia seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ja häirinnästä. Tämä otettiin huomioon haastattelutilanteen suunnittelussa ja haastattelujen toteutuksessa. Haastattelijat tiesivät minkä palveluiden pariin ohjata haastateltuja tarvittaessa.

---

⁷⁶ Joissakin tapauksissa koko kysymyssarjaa ei esitetty. Syy haastattelun lyhentämiseen saattoi olla haastateltavan/haastateltavien kiire tai vähäinen kiinnostus jatkaa keskustelua.

⁷⁷ Ks. liitteet s. 111.

5. Luottamus kriisissä – seksuaaliväkivaltaa kokeneet eivät saa oikeudenmukaista kohtelua Suomessa

5.1 Johdanto

Luottamus ja oikeudenmukaisuus ovat oikeusvaltion ja hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Luottamus oikeudenmukaiseen kohteluun tarkoittaa varmuutta esimerkiksi siitä, että voi tulla kuulluksi ja kohdatuksi sensitiivisesti, päästä palveluiden piiriin ja saada oikeudenmukaisen menettelyn asialleen. Kun Suomessa asuvat ihmiset arvioivat luottamustaan yhteiskunnan instituutioihin, he pohtivat, ovatko ne luottamuksen arvoisia, eli toimineet ja suoriutuneet tehtävistään odotetulla tavalla. Korkea luottamus viestii siitä, että viranomaiset onnistuvat täyttämään lainsäädännölliset velvoitteensa ja Suomessa asuvien ihmisten odotukset.⁷⁸

Yhteiskunnassa vallitseva luottamus vaikuttaa siihen, uskaltavatko seksuaaliväkivaltaa kokeneet hakea apua, kertoa tapahtuneesta lähipiirilleen ja viranomaisille sekä viedä asiaansa eteenpäin tekemällä rikosilmoituksen. Nykyisin valtaosa seksuaaliväkivallasta ei tule viranomaisten tietoon, ja vain 10–20 % poliisin tietoon tulevista seksuaalirikostapauksista johtaa lopulta tuomioon.⁷⁹ Myös vakavia seksuaalirikoksia jää viranomaisten ulottumattomiin; vuonna 2023 Rikosuhripäivystykseen tuli keskimäärin 1 037 ilmoitusta kuukaudessa raiskausrikoksista, kun taas viranomaisille ilmoituksia tehtiin keskimäärin 160 kuukaudessa.⁸⁰ 2010-luvulla raiskausrikosten selvitysaste eli selvitettyjen rikosten määrä on laskenut, kuten muissakin rikoksissa.⁸¹

---

⁷⁸ Jackson, J., Hough, M., Bradford, B., Pooler, T., Hohl, K. & Kuha, J. (2019). *Luottamus oikeuslaitukseen: European Social Survey. Kerroksen 5 tuloksia*. European Social Survey. Julkaisu ladattavissa: https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/TL1_Justice-Finnish.pdf.

⁷⁹ Kainulainen, H. (2017). Raiskaus – myyttejä ja todellisuutta. Teoksessa J. Niemi, H. Kainulainen & P. Honkatukia (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 241–231). Tampere: Vastapaino.

⁸⁰ Malin, T. (2024). Seksuaalirikokset. Teoksessa I. Kolttola (toim.) *Rikollisuustilanne 2023. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 69–94). Katsauksia 65/2024. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Julkaisu ladattavissa: <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/60320a79-1291-443c-8915-73f2d406e7f7/content>.

⁸¹ Malin, T., Vauhkonen, T. & Latvala, A. (2022). Seksuaalirikokset. Teoksessa I. Kolttola (toim.) *Rikollisuustilanne 2021. Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa* (s. 61–86). Katsauksia 52/2022. Helsingin yliopisto, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Julkaisu ladattavissa: https://tuhat.helsinki.fi/ws/files/242654072/Katsauksia_52_Rikollisuustilanne_2021_2022.pdf.

Luottamus on yhteydessä osallisuuden ja kuuluvuuden tunteeseen. Kun ihmisen luottamusta on rikottu väkivalloin, tuen ja ymmärryksen sekä oikeudenmukaisen viranomaiskohtelun merkitys korostuu.⁸² Epäoikeudenmukainen kohtelu taas haavoittaa väkivaltaa kokenutta entisestään, hidastaa toipumista ja heikentää tämän luottamusta ympäröivään yhteiskuntaan.⁸³ Se myös vaarantaa erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien turvallisuuden ja hyvinvoinnin.⁸⁴

5.2 Luottamus suomalaisiin instituutioihin

5.2.1 Arvaamaton rikosoikeusprosessi heikentää luottamusta suomalaiseen oikeuslaitokseen

Oikeuslaitoksen rooli seksuaalirikosoikeusprosessissa on merkittävä. Seksuaaliväkivaltaa kokenut ilmoittaa usein itse seksuaalirikoksesta, mutta myös esimerkiksi terveydenhuollon henkilöstö tai väkivaltaa kokeneen lähipiiri voivat tehdä rikosilmoituksen seksuaalirikoksesta. Rikosilmoituksen vastaanottamisen jälkeen poliisissa käynnistyy esitutkinta, jonka aikana poliisi tutkii ja päättää, onko kyseessä rikos, ja jos on, millä rikosnimikkeellä tutkintaa tehdään. Esitutinnan valmistuttua poliisi välittää esitutkintamateriaalin syyttäjälle, joka tekee päätöksen syytteen nostamisesta, syyttämättä jättämisestä ja rikosnimikkeestä. Jos syyte nostetaan, rikosoikeusprosessi etenee oikeudenkäyntiin, jossa tuomioistuin ratkaisee, tuomitaanko seksuaalirikoksesta epäilty rikoksesta vai vapautetaanko hänet syyteistä.⁸⁵

Suomalaisten luottamus oikeuslaitokseen on yleisellä tasolla vahvaa. Vuoden 2010 European Social Survey -kyselytutkimuksessa suomalaisten luottamus oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen ja puolueettomuuteen oli korkeaa suhteessa eurooppalaisiin verrokkimaihin, joskin reilu 40 % suomalaisista arvioi oikeuslaitoksen kohtelevan ihmisiä eri tavoin etnisyyden perusteella.⁸⁶ Euroopan komission vuoden 2024 oikeusvaltiokertomuksen perusteella Suomessa 83 % väestöstä luottaa oikeuslaitoksen riippumattomuuteen.⁸⁷

---

⁸² Koivukangas, J. (2023). Seksuaaliväkivallan uhrin tukeminen rikosprosessissa. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.) *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet* (s. 294–303). Teema 36/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147779/URN_ISBN_978-952-408-143-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁸³ Ks. Ollus, N., Korkman, J., Pekkarinen, A.-G. & Jokinen, A. (2024). *Ihmiskaupparikosten esitutkinta uhrinäkökulmasta. Järjestöjen näkemyksiä ihmiskaupan uhrien auttamiseen ja sen haasteisiin esitutkinnassa*. Katsauksia 65/2024. Tampere: Poliisiammattikoulu. Julkaisu ladattavissa: <https://heuni.fi/documents/47074104/0/Heuni+Report+105.pdf/431486ee-b3df-c98f-01e8-de1609c994b6/Heuni+Report+105.pdf?t=1719485561364>.

⁸⁴ Siukola, R. (2014). *Miten puutun lähisuhdeväkivaltaan? Esimerkinä päihde- ja mielenterveystyö*. Opas 34/2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116080/THL_OPA2014_034_verkko.pdf?sequence=1.

⁸⁵ Rikosuhripäivystys (2023). *Tukea ja neuvontaa rikosprosessissa seksuaalirikoksen uhrille*. Julkaisu ladattavissa: https://www.riku.fi/content/uploads/su_file/Seksuaalirikoksen-uhriille-suomi.pdf.

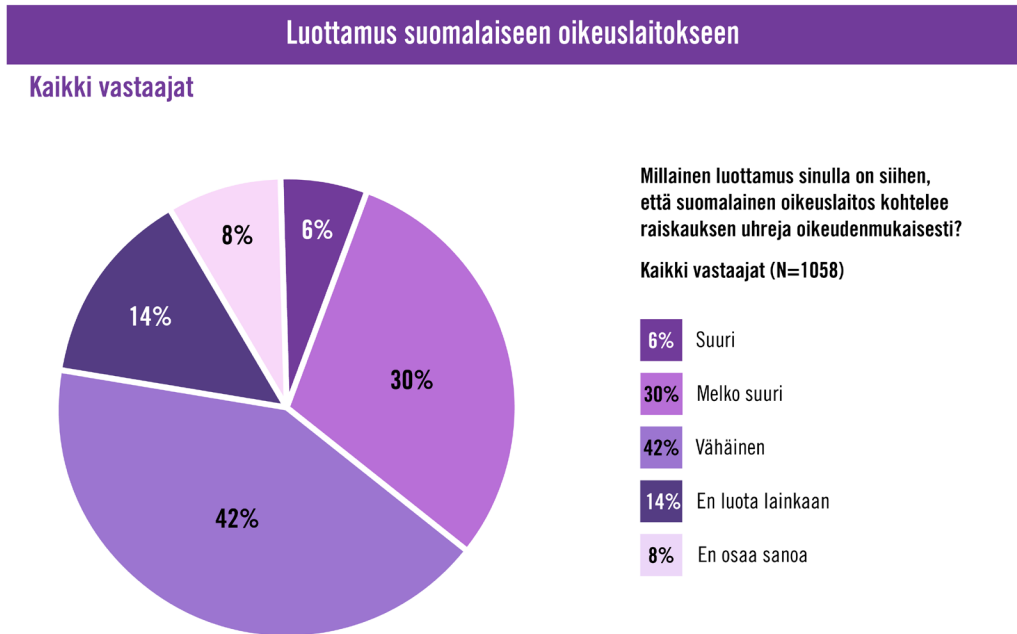
⁸⁶ Jackson, J., Hough, M., Bradford, B., Pooler, T., Hohl, K. & Kuha, J. (2019). *Luottamus oikeuslaitokseen: European Social Survey. Kerroksen 5 tuloksia*. European Social Survey. Julkaisu ladattavissa: https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/TL1_Justice-Finnish.pdf.

⁸⁷ Euroopan komissio (2024). *2024 Rule of Law Report. Country Chapter on the rule of law situation in Finland*. Julkaisu ladattavissa: https://commission.europa.eu/document/download/493fecf2-d834-4f41-9edb-5f1cc6d5cc47_en?filename=58_1_58084_coun_chap_finland_en_0.pdf.

Vuoden 2010 Asenne esiin -tutkimukseemme vastanneista 60 % ei kuitenkaan luottanut siihen, että oikeuslaitos kohtelee raiskauksen uhreja oikeudenmukaisesti. Vaikuttaakin siltä, että tarkemmin rajatut kysymykset oikeuslaitoksen toiminnasta paljastavat epäluottamusta instituution oikeudenmukaisuuteen.

Myös vuoden 2024 kansalaiskyselyssämme kysimme vastaajilta, millainen luottamus heillä on siihen, että suomalainen oikeuslaitos kohtelee raiskauksen uhreja oikeudenmukaisesti.

Kuvio 1. Luottamus suomalaiseen oikeuslaitokseen

Vuoden 2024 kansalaiskyselymme 1 058 vastaajasta 56 % luotti melko vähän tai ei lainkaan siihen, että oikeuslaitos kohtelee raiskauksen kokeneita oikeudenmukaisesti. Naisista kolme viidestä ja miehistä puolet kertoi vähäisestä tai olemattomasta luottamuksesta oikeuslaitokseen. Nuorimmat vastaajat eli 18–35-vuotiaat luottavat ikäryhmistä vähiten oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen. Heistä oikeuslaitoksen kykyyn kohdella raiskauksen kokeneita oikeudenmukaisesti luotti vähän tai ei lainkaan 69 % vastaajista. Vanhimmassa ikäryhmässä eli yli 65-vuotiaiden keskuudessa luottamusta oli eniten, joskin heistäkin 54 % luotti oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen vähän tai ei lainkaan. Luottamus viranomaisiin ei siis juuri ole parantunut 14 vuoden aikana.

Taulukko 1. Luottamus oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen vuosina 2010 ja 2024

		Vuoden 2010 Asenne esiin -kansalaiskysely	Vuoden 2024 Asenne esiin -kansalaiskysely
Vähäinen tai olematon luottamus siihen, että oikeuslaitos kohtelee raiskauksen kokeneita oikeudenmukaisesti	Kaikki vastaajat	60 % (N=1640)	56 % (N=1058)
	Naiset	65 % (N=957)	61 (N=635)
	Miehet	54 % (N=673)	49 % (N=413)

Ryhmäkeskusteluaineistomme täydensi määrällisiä tuloksia. Kysyimme keskusteluihimme osallistuneilta naisilta, millainen luottamus heillä on siihen, että suomalainen oikeuslaitos kohtelee raiskauksen kokeneita oikeudenmukaisesti. Kysymys oli sama kuin kansalaiskyselyssämme. Valtaosa ryhmäkeskusteluihin osallistuneista ei luottanut oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen vakavaa seksuaaliväkivaltaa kokeneiden kohtelussa. Naisten luottamusta vähentävät raskas rikosoikeusprosessi ja pitkät käsittelyajat, jotka hidastavat ja pahimmillaan estävät seksuaaliväkivallasta toipumista.

Suomessa rikosoikeusprosessit seksuaalirikoksissa ovat pitkiä.⁸⁸ Vuonna 2018 ratkaistuissa seksuaalirikoksissa keskimääräinen aika rikosilmoituksen teosta käräjäoikeuden tuomioon oli 19,7 kuukautta, mikä oli selvästi enemmän kuin kaikissa rikoksissa keskimäärin (10,9 kuukautta) ja muissa rikosryhmissä.⁸⁹ Rikosoikeusprosessien kesto vaikuttaa monin tavoin oikeusvarmuuteen. Oikeusvarmuus puolestaan kertoo luottamuksesta: yhtäältä siitä, että tuomioistuimet tekevät päätökset lainsäädäntöä noudattaen ja toisaalta siitä, että oikeudellisia ratkaisuja voidaan ennalta arvioida.⁹⁰

Pitkä rikosoikeusprosessi voi näyttäytyä seksuaaliväkivaltaa kokeneelle epäselvänä ja herättää pelkoja. Itseen ja hyvinvointiaan säästääkseen seksuaaliväkivallan kokija saattaa pyrkiä välttämään rikosoikeusprosessin. Esimerkiksi lähisuhdeväkivallan sovitteluun osallistuneet ovat kertoneet suostuneensa sovitteluun rikosoikeusprosessin pituuden ja arvaamattomuuden takia.⁹¹

⁸⁸ Korjamo, R. (2023). *Seri-tukikeskusten asiakkaiden tausta, tukipalveluiden käyttö ja rikosprosessin eteneminen*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:1. Helsinki: Valtioneuvosto. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164543/VNTEAS_2023_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁸⁹ Aaltonen, M. & Pajuniemi, A. (2019). Rikosprosessin kestosta tarvitaan tutkimustietoa. Haaste 2/2019, 10–11.

⁹⁰ Suomi on vuosien varrella saanut useita langettavia tuomioita Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta oikeudenkäyntien viivästymisistä. Suomen saamien langettavien tuomioiden määrä vuosina 1959–2022 on selvästi suurempi kuin muilla Pohjoismailla. Ks. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (2023). *Violations by Article and by State*. Julkaisu ladattavissa: https://www.echr.coe.int/document-s/d/echr/stats_violation_1959_2022_eng.

⁹¹ Shemeikka, R., Ramadan, F., Alitalo, E., Sihvonen, A.-P., Lindroos, M., Laine, E., Kemppainen, J., Kommeri, H., Pietilä, P. & Salakka, I. (2023). *Lähisuhdeväkivallan sovittelu. Yleiset piirteet ja osapuolten kokemukset prosessista*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:11. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164663/VNTEAS_2023_11.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Nämä oikeusprosessit on niin järkyttävän pitkiä. Mun mielestä se on hirveätä, että ensin sut vaikka raiskataan, tänä vuonna raiskataan ja kolmen vuoden päästä istut oikeudenkäynnissä just, kun sä oot ehkä parantunut siitä terapian avulla, sä oot parantunut siitä ja kaikki on ehkä kuopattu.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Koettu epäoikeudenmukaisuus, tahto saattaa tekijä vastuuseen ja vahvistuksen saaminen sille, että rikos on todella tapahtunut, saavat väkivaltaa kokeneen ilmoittamaan tapahtuneesta poliisille. Rikosoikeusprosessi voi edesauttaa toipumista, jos väkivaltaa kokenut saa sitä kautta vahvistuksen, että hänen kokemuksensa on yhteiskunnan tunnistama rikos ja väkivaltaa kokenut kohdataan rikosprosessin aikana sensitiivisesti. Monilla rikosoikeusprosessi kuitenkin heikentää hyvinvointia sekä varsinaisen oikeudenkäynnin ajan että pitkällä aikavälillä.⁹² Vaarana on tällöin uudelleentraumatisoituminen, joka hidastaa väkivallasta toipumista. Jopa vuosia kestävä rikosoikeusprosessi palauttaa väkivallateon toistuvasti muistiin. Traumaattisen tapahtuman käsittely prosessin eri vaiheissa voi nostaa esiin ahdistuksen, häpeän ja syyllisyyden tunteita. Tapahtunutta on käsiteltävä eri viranomaisten kanssa, mikä altistaa väkivaltaa kokeneen ulkopuoliselle tarkastelulle tai ”syynille” ja epäilyksille, kuten eräs seksityöntekijöistä kuvasi. Siksi monet ryhmiimme osallistuneista naisista näkivät oikeuskäsittelyn tuottavan enemmän haittaa kuin hyötyä seksuaaliväkivaltaa kokeneelle. Eräs naisvanki kuvasi, että henkisesti raskas rikosoikeusprosessi ei ole vaivan arvoinen, jos seksuaaliväkivaltaa kokeneelle annettavat korvaukset ovat pienet ja tekijän samaa rangaistus on vähäinen.

[Seksuaaliväkivaltaa kokenut] saattaa ajatella itsekkin jo etukäteen, että ”ei mua uskota” tai ”ei mua kuunnella”. Tai monissa asioissa toistuu tämä, että vammaiset ei enää tee valituksia sinne ja tänne, tuonne, koska uskotaan tai on koettu käytännössä, että se ei johda mihinkään, tai se prosessi on pitkä ja tuskainen ja se ei johda tarpeeksi mihinkään konkreettiseen.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Alueelliset erot seksuaalirikostuomioissa herättivät ryhmissä keskustelua epäoikeudenmukaisuudesta. Naiset puhuivat Helsingin Sanomissa keväällä 2024 julkaistusta analyysistä, jonka mukaan käräjäoikeuksien välillä on merkittäviä eroja seksuaalirikostuomioissa.⁹³

⁹² Häkkänen-Nyholm, H. (2017). Oikeusprosessiin liittyvä stressi ja reaktiiviset häiriöt. *Duodecim*, 133(24), 2351–2356.

⁹³ Toimittaja Susanna Reinboth havaitsi selvityksessään, että hylättyjen syytteiden osuus kaikista seksuaalirikossyytteistä, rangaistusten pituus ja vankeusrangaistuksen laji (ehdollinen/ehdoton vankeus) vaihtelevat eri puolella Suomea. Reinboth, S. (25.5.2024). Raiskaus ja rangaistus. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla osoitteessa: <https://www.hs.fi/tutkiva/art-2000010272809.html>.

[Seksuaalirikostuomiot] vaihtelevat alueellisesti aivan käsittämättömällä tavalla.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Ryhmäkeskusteluihin osallistuneiden mukaan suomalainen oikeuslaitos arvioi seksuaaliväkivaltaa kokeneita toisinaan stereotyyppioista, vanhentuneista käsityksistä ja raiskausmyyteistä käsin. Tuomioistuinten piirissä ei naisten mukaan aina ymmärretä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden erilaisia traumareaktioita, käyttäytymismalleja väkivaltateon aikana ja sen jälkeen sekä selviytymismekanismeja. Seksuaaliväkivaltaa kokeneen saatetaan esimerkiksi olettaa olevan järkyttyneempi ja itkuisempi silloin, kun väkivallan tekijä on ennalta tuntematon.⁹⁴ Seksuaaliväkivaltaa kokeneen reaktiota voidaan arvioida uskottavuuden näkökulmasta. Tällöin pelkona on, että vähäpuheisuus ja pidättyväisyys nähdään epäuskottavina tunnereaktioina oikeuslaitoksen piirissä. Viranomaisten tiedon puute ja stereotyyppiset odotukset ovat näkyneet paitsi väkivaltaa kokeneiden kohtelussa myös viranomaisratkaisuisissa.⁹⁵

On mun mielestä tosi pelottavaa myös, että ajatellaan, että uhrin ovat tietynlaisia, koska totta kai ihmiset reagoivat kaikkeen eri tavalla, ja osa ei välttämättä uskalla puhua tai osa ei pysty näyttämään tunteitaan, kun on niin lukossa tai ihan mitä tahansa. Sen pohjalta, miten se toinen on tai reagoi, ei todellakaan pitäisi arvioida, että onko hän nyt uhri vai eikö hän nyt ole uhri.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Osa ryhmiin osallistuneista naisista arvosti suomalaista oikeuslaitosta riippumattomuudesta ja siitä, että rikosasiat pyritään tutkimaan johdonmukaisesti. Monen mielestä seksuaalirikoksia ei kuitenkaan tutkita Suomessa riittävän perusteellisesti. Eräänä esimerkkinä naiset mainitsivat seksuaali- ja lähisuhdeväkivallan sovittelun, jossa rikoksen osapuolet keskustelevat ideaalitalanteessa vapaaehtoisesti sovittelijan kanssa rikoksen seurauksista ja korvauksesta uhrille.

Sovitteluun ohjattavasta lähisuhdeväkivallasta valtaosa on ollut parisuhdeväkivaltaa, joka on usein luonteeltaan ja dynamiikaltaan toistuvaa.⁹⁶ Vaikka toistuvaa lähisuhdeväkivaltaa ei edes ennen 1.1.2025 alussa voimaan astunutta lakimuu-

⁹⁴ Hahto, V. (2004). *Uhrin myötävaikutus ja rikosentekijän vastuu. Rikos- ja vahingonkorvausoikeellinen tutkimus tekoa edeltävästä uhrikäyttäytymisestä fyysisistä koskemattomuutta loukkaavissa rikoksissa*. Helsinki: Edita.

⁹⁵ Amnesty Suomen osasto (2019). *Oikeuksien arpapeli – Naisiin kohdistuvat raiskausrikokset ja uhrin oikeuksien toteutuminen Suomessa*. Julkaisu ladattavissa: https://www.amnesty.fi/uploads/2021/03/oikeuksien-arpapeli_final.pdf.

⁹⁶ Keski-Petäjä, M. & Attila, H. (2023). Parisuhdeväkivalta. Teoksessa H. Attila, M. Keski-Petäjä, M. Pietiläinen, L. Lipasti, J. Saari & K. Haapakangas (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti* (s. 16–43). Helsinki: Tilastokeskus. Julkaisu ladattavissa: https://www.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_v%C3%A4kivalta_ja_l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf. Ks. myös Qvist, T. (2019). *Parisuhdeväkivallan sovittelu Suomessa*. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 253. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Julkaisu ladattavissa: <http://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-337-138-5>.

tosta tullut sovitella sen vakavuuden, lähisuhdekontekstin ja vallan väärinkäytön vuoksi, väkivallan sovittelusta päättävät poliisi ja syyttäjä ohjasivat myös tämänkaltaista väkivaltaa sovitteluun.⁹⁷ Sovittelu on pahimmillaan voinut johtaa esitutkinnan rajoittamiseen tai syyttämättäjäättämisspäätökseen, eikä väkivallan tekijää ole rangaistu rikoksesta. Eräs naisista kertoi ryhmäkeskustelussa, että hänet ohjattiin sovitteluun rikostapauksessa, jossa kumppani oli kohdistanut häneen vakavaa seksuaaliväkivaltaa.

Eduskunta päätti joulukuussa 2024 hallituksen esityksen pohjalta, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta pääsääntöisesti luovutaan. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa alaikäinen kohdistaa huoltajaansa tai sukulaiseensa lievää väkivaltaa sekä asianomistajarikokset. Laki astui voimaan alkuvuonna 2025.⁹⁸

Niin kauan kuin näin vakavia asioita kuten raiskaus sovitellaan, se ei ole oikeudenmukaista. - - Mä olen silti sitä mieltä, että raiskauksia ei saa sovitella, ei missään. Siinä joka kerta nöyrytetään sitä uhria.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

5.2.2 Luottamus viranomaisiin vaihtelee – vähättely ja osaamisen puutteet aiheuttavat epäluottamusta

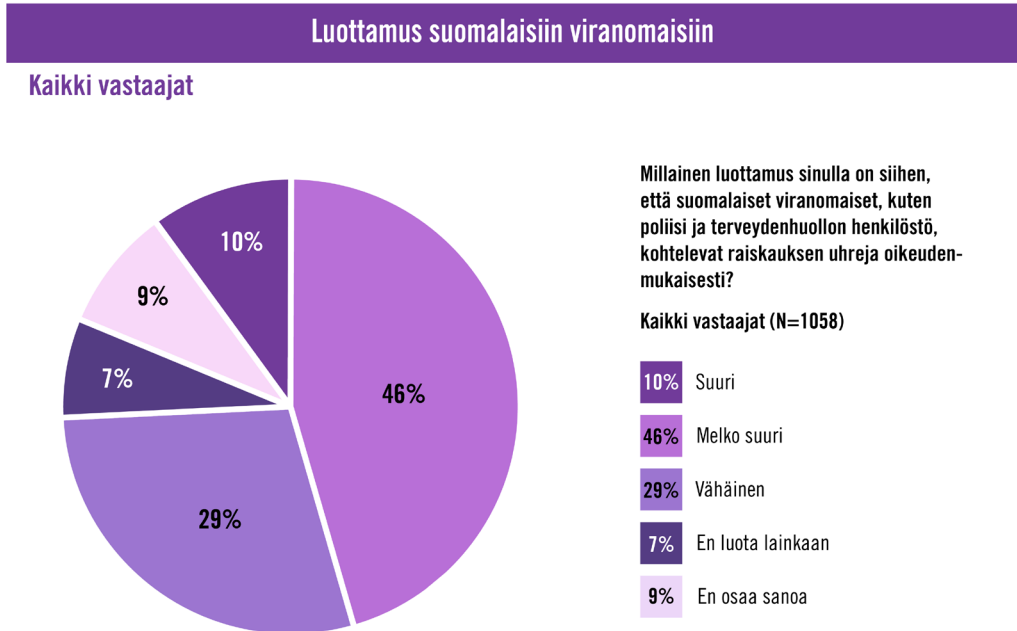
Mittasimme luottamusta suomalaisiin viranomaisiin kansalaiskyselyssämme kysymällä vastaajilta, millainen luottamus heillä on siihen, että suomalaiset viranomaiset, kuten poliisi ja terveydenhuollon henkilöstö, kohtelevat raiskauksen uhreja oikeudenmukaisesti. 36 % kansalaiskyselymme vastaajista kertoi luottavansa vähän tai ei lainkaan viranomaisiin seksuaaliväkivaltaa kokeneiden oikeudenmukaisessa kohtelussa.

---

⁹⁷ Shemeikka, R., Ramadan, F., Alitalo, E., Sihvonen, A.-P., Lindroos, M., Laine, E., Kemppainen, J., Kommeri, H., Pietilä, P. & Salakka, I. (2023). *Lähisuhdeväkivallan sovittelu. Yleiset piirteet ja osapuolten kokemukset prosessista*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:11. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164663/VNTEAS_2023_11.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

⁹⁸ HE 130/2024 vp, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta. Julkaisu ladattavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_130+2024.pdf.

Kuvio 2. Luottamus suomalaisiin viranomaisiin, Asenne esiin -kansalaiskysely 2024

Kansalaiskyselymme tuloksista ei voida päätellä Suomessa asuvien luottamusta poliisiin ja terveydenhuoltoon erikseen, ja on mahdollista, että luottamus eri viranomaisiin vaihtelee suurestikin. Kyselyyn osallistuneiden vastaus voi myös olla arvio eri viranomaisten toiminnan oikeudenmukaisuudesta yleensä.

Sen sijaan ryhmäkeskusteluissa keskustelijoilta kysyttiin erikseen luottamusta yhtäältä poliisiin ja toisaalta terveydenhuoltoon. Ryhmäkeskustelut antavat viitteitä siitä, että luottamus seksuaaliväkivallan parissa työskenteleviin viranomaisiin vaihtelee. Vähemmistöihin kuuluvat naiset luottivat heikosti varsinkin poliisin oikeudenmukaiseen kohteluun. Osallistujat jakoivat käsityksen, että parhaat edellytykset seksuaaliväkivallan tutkimiseen ja tunnistamiseen on niillä viranomaisilla, jotka ovat saaneet erikoiskoulutusta ja joilla on jo kokemusta väkivaltaa kokeneen sensitiivisestä kohtaamisesta.

5.2.2.1 Poliisiin ei luoteta epäoikeudenmukaisuuden ja väkivallan vähättelyn vuoksi

Rikosoikeusprosessi saa alkunsa ilmoituksesta poliisille. Poliisi aloittaa rikostutkimuksen, jos on syytä epäillä seksuaalirikoksen tapahtuneen. Sillä, miten poliisi kohtaa seksuaaliväkivaltaa kokeneen ja kohtelee tätä, on suuri merkitys rikosoikeusprosessin etenemisen kannalta. Väkivaltaa kokenut ei välttämättä saavu poliisikuuluuteen, kerro tapahtuneesta poliisille tai ole halukas viemään rikosasiaa eteenpäin, mikäli hän kokee häpeää tapahtuneesta, pelkää rikosilmoituksen seurauksia tai

kokee kohtelunsa epäoikeudenmukaiseksi.⁹⁹ Poliisi saattaa päättää esitutkinnan siksi, että seksuaaliväkivaltaa kokenut vetäytyy rikosoikeusprosessista.¹⁰⁰

Luottamus poliisiin vaikuttaa vaihtelevan huomattavasti seksuaalirikosten ja muiden rikosten selvittämisen osalta. Yleisesti luottamus poliisiin on vahvaa, ja on ollut sitä kauan. Vuoden 2010 European Social Survey -kyselytutkimuksessa suomalaisten luottamus poliisiin oikeudenmukaiseen kohteluun yleensä oli eurooppalaisessa vertailussa korkeaa.¹⁰¹

Poliisibarometri 2022: luottamus poliisiin on vahvaa – paitsi seksuaalirikosten osalta

Kansalaisten luottamusta poliisiin mitattiin vuoden 2022 Poliisibarometrissa, jossa 91 % vastaajista luottamus oli melko tai erittäin vahvaa.¹⁰² Poliisibarometrissa selvitettiin erikseen suomalaisten kantaa poliisin toimintaan seksuaalirikosten osalta. Kansalaiset arvioivat seksuaalirikosten selvittämisen ja torjunnan poliisin toiseksi tärkeimmäksi tehtäväksi kiireellisiin hälytyksiin vastaamisen jälkeen, mutta näkivät poliisin onnistuvan siinä keskimääräistä heikommin. Vastaajista 31 % näki poliisin onnistuvan seksuaalirikosten selvittämisessä ja torjunnassa melko tai erittäin hyvin, lähes joka viides taas melko tai erittäin huonosti. Poliisibarometrin perusteella seksuaalirikoksista ilmoitetaan poliisille selvästi muita rikoslajeja vähemmän: vain 11 % seksuaalirikoksen kokeneista kertoi tehneensä rikosilmoituksen tapahtuneesta. Yleisesti ottaen kansalaisten luottamus poliisiin on siis korkealla tasolla, mutta Poliisibarometrin tulokset antavat viitteitä, että seksuaalirikosten selvittämisen osalta luottamus ei ole yhtä vahvaa.

Ryhmäkeskusteluissamme luottamus poliisiin ja poliisin oikeudenmukainen kohtelu herättivät erityisen paljon kriittistä keskustelua. Keskusteluihimme osallistuneet naiset luottivat poliisin oikeudenmukaiseen kohteluun selvästi vähemmän kuin kansalaiskyselymme vastaajat, ja kaikissa ryhmissä epäluottamusta ilmaistiin lähes yksimielisesti. Naisten luottamus poliisiin oli merkittävästi vähäisempää kuin luottamus oikeuslaitokseen ja terveydenhuoltoon.

Poliisit ei ollenkaan kohtele [oikeudenmukaisesti], mutta ehkä oikeuslaitos itsessään kohtelee, vaikka seksuaalirikostuomiot on yllättävän lieviä Suomessa.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

⁹⁹ Kainulainen, H. (2004). *Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa*. Julkaisuja 212. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Julkaisu ladattavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/443791d4-6fd8-44c7-9e58-7456dbbc6b5b>.

¹⁰⁰ Alaattinoğlu, D., Kainulainen, H. & Niemi, J. (2020). *Raiskausrikosten eteneminen rikosprosessissa*. Oikeustieteellisen tiedekunnan tutkimusraportteja ja katsauksia 1/2020. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Julkaisu ladattavissa: <https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/raiskausrikosten-eteneminen-rikosprosessissa-2020.pdf>.

¹⁰¹ Jackson, J., Hough, M., Bradford, B., Pooler, T., Hohl, K. & Kuha, J. (2019). *Luottamus oikeuslaitokseen: European Social Survey. Kerroksen 5 tuloksia*. European Social Survey. Julkaisu ladattavissa: https://www.europeansocialsurvey.org/sites/default/files/2023-06/TL1_Justice-Finnish.pdf.

¹⁰² Vuorensyrjä, M., Rauta, J., Hämäläinen, E., Attila, H., Koivula, J. & Ollila, P. (2023). *Poliisibarometri 2022. Kansalaisten arviot poliisin toiminnasta ja Suomen sisäisen turvallisuuden tilasta*. Sisäministeriön julkaisuja 2023:25. Helsinki: Sisäministeriö. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165026/SM_2023_25.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Ryhmiimme osallistuneiden mielestä poliisien asenteellisuus ja ennakkoluuloisuus vaikeuttavat seksuaaliväkivallasta ilmoittamista. Kaikissa keskusteluissamme tuotiin esille pelko, että poliisi ei suhtaudu vakavasti seksuaaliväkivaltaan, vaan vähättelee sitä ja kyseenalaistaa seksuaaliväkivaltaa kokenutta ja tämän toimintaa väkivallan tekijän sijasta. Naisten pelko perustui omiin ja läheisten kokemuksiin sekä julkisessa keskustelussa esillä olleisiin tietoihin seksuaalirikostutkintojen viimeaikaisista ongelmista, kuten esitutkintojen aiheettomista viiveistä.¹⁰³

Transtaustaisten ihmisten luottamus poliisiin on heikkoa

Vuonna 2021 suomalaiset transjärjestöt toteuttivat kyselyn, jossa kartoitettiin transihmisten kokemuksia viharikoksista ja rikosprosessista.¹⁰⁴ Aineiston pohjalta julkaistiin raportti vuonna 2024. Raportin kirjoittaja Anukatariina Saloheimo havaitsi, että sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten heikko viranomaisluottamus vaikuttaa kielteisesti heidän halukkuuteensa ilmoittaa rikoksesta poliisille. Viharikoksikyselyn vastaajista suurin osa ei ollut tehnyt rikosilmoitusta. Merkittäviksi syiksi vastaajat kertoivat sen, että he eivät uskoneet poliisin ottavan tapahtumaa tosissaan ja pelkäsivät loukkaavaa ja syrjivää käytöstä poliisilta. Niin ikään epäily, että poliisi ei ole kiinnostunut naisiin ja etenkin transnaisiin kohdistuvasta väkivallasta, aiempi kokemus rikosilmoituksen tutkimatta jättämisestä sekä rikosoikeusprosessin työläisyys ja mahdolliset haitat suhteessa hyötyn vaikuttivat vastaajien päätökseen jättää rikosilmoitus tekemättä. Poliisin ennakkoluulot, asenteet ja puutteet osaamisessa aiheuttavat siis viha- ja seksuaalirikosten aliraportointia ja heikentävät vakavia rikoksia kokeneiden viranomaisluottamusta. Transjärjestöt tuottivat kyselytutkimuksen lisätuotteena oppaan poliisille transtaustaisten, viharikosten uhriksi joutuneiden ihmisten kohtaamisesta.¹⁰⁵

Poliisiin tulee tutustua käsillä olevaan rikosasiaan huolellisesti ja luoda luottamuksellinen ilmapiiri, jotta seksuaaliväkivaltaa kokenut voi kertoa kokemuksestaan ja tapahtumista omasta näkökulmastaan.¹⁰⁶ Ryhmäkeskusteluidemme perusteella tämä tavoite ei kuitenkaan aina toteudu. Vähemmistöryhmiin kuuluvat naiset näkivät poliisiin toisinaan syyllistävän väkivaltaa kokenutta tämän käytöksestä ja pukeutumisesta ennen seksuaaliväkivaltaa ja sen jälkeen. Eräs naisvangeista kiinnitti huomiota siihen, että auktoriteettiasemassa oleva poliisi, joka suorittaa esitutkinnan ja päättää sen etenemisestä, voi luoda uhkaavan ja turvattoman tilan puhua seksuaaliväkivallasta. Vaikka seksuaaliväkivaltaa kokenut haluaisi kertoa tapahtumista avoimesti ja selkeästi, ei hän välttämättä kuulustelupaineen alla pysty siihen. Syyllistäminen erityisesti auktoriteettiasemassa olevilta viranomaisilta voi ratkaisevasti vaikuttaa väkivaltaa kokeneen haluuun tehdä rikosil-

¹⁰³ Teittinen, P. (16.1.2022). Aiheetonta viivytystä. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla osoitteessa: <https://dynamic.hs.fi/a/2022/tutkinta/>.

¹⁰⁴ Saloheimo, A. (2024). *Raportti viharikoksista kohdanneiden sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten kokemuksista*. Helsinki: Dreamwear Club DwC ry, Transfeminiini ry, Trans ry & Trasek ry. Julkaisu ladattavissa: https://07e281e0-6f83-4c90-8251-7d7054ba5bc3.filesusr.com/ugd/ee66a1_3cfcfd36a46f44a28a961fecba3c36585.pdf.

¹⁰⁵ Saloheimo, A. (2024). *Opas poliisille sukupuolivähemmistöön kuuluvan viharikoksen uhrin kohtaamiseen*. Helsinki: Dreamwear Club DwC ry., Ei-binäärisiä ääniä EBÄ ry, Transfeminiini ry, Trans ry & Trasek ry. Julkaisu ladattavissa: https://www.dreamwearclub.net/files/ugd/ee66a1_a6d69bf3b51c-4f3581b367d9ca9e7e35.pdf.

¹⁰⁶ Poliiseille kuulustelutaitoa opettava ylikomisario Pauli Mäkelä kuvaa Yle Uutisten artikkelissa poliisikuulustelun hyviä käytäntöjä ja toimintatapoja luottamussuhteen luomiseksi poliisiin ja kuulusteltavan välille. Mäntysalo, J. (5.5.2022). Kuulustelun anatomia. *Yle Uutiset*. Saatavilla osoitteessa: <https://yle.fi/a/3-12376181>.

moitus. Viranomaisten vähättely on omiaan johtamaan toisaalta myös siihen, että seksuaaliväkivaltaa kokenut jättää rikosoikeusprosessin kesken.

Ryhmäkeskusteluista piirtyy kuva, että seksuaaliväkivaltaa kokeneen on vaikea ennakoita poliisin vastaanottoa ja reaktiota. Osa keskustelijoista koki, että yksittäisillä poliiseilla on ammattitaitoa ja erikoisosaamista seksuaalirikosten käsitteelyyn, mutta poliisiin viranomaisena ei voi johdonmukaisesti luottaa. Seksuaaliväkivaltaan perehtyneitä poliiseja pidettiin muita luotettavampina ja osaavampina, ja poliisin koulutusta seksuaaliväkivaltaa kokeneiden kohtaamiseen peräänkuulutettiin toistuvasti. Joidenkin naisten mukaan naispoliisille olisi helpompi kertoa seksuaaliväkivallasta ja käydä tapahtunutta läpi, sillä tilanne tuntuisi turvallisemmalta kuin miespoliisin kanssa.

Keskeiseksi teemaksi erityisesti poliisin osalta nousi epäluottamus siihen, että naiset itse tai heidän vertaisensa voisivat vähemmistöryhmiin kuuluvina tulla kohdelluksi oikeudenmukaisesti. Naiset kaikissa ryhmissä näkivät vähemmistöön kuulumisen itsessään olevan uhka sille, etteivät viranomaiset suhtaudu väkivaltaan vakavasti. Eräs naisvanki pohti, minkälainen hänen asemansa olisi poliisin silmissä, jos hän vapauduttuaan tekisi ilmoituksen seksuaaliväkivaltarikoksesta. Toinen epäili, ettei poliisi ottaisi häntä tosissaan hänen oman rikoshistoriansa vuoksi.

Seksityöntekijät voivat kokea seksuaaliväkivaltaa niin henkilökohtaisissa intiimisuhteissa kuin työssään, mutta poliisin ennakkoluuloisuuden, seksityöhön liittyvän stigman ja vanhentuneen parituslainsäädännön vuoksi poliisille ei aina uskalleta ilmoittaa väkivaltarikoksesta.¹⁰⁷

- - sen perusteella mitä nyt itse tiedän, niin kyllä seksityöntekijöillä on aika korkea kynnyks lähteä ilmoittaa semmoista perustason seksuaaliväkivaltaa. No en tiedä, ilmoittaisinko edes [seksuaaliväkivaltaa] oikeasti siviilihenkilönä, että olenko mä edelleen vieläkin noiden asioiden vanki itsekkin, että lähtisinkö ilmoittaa mistä. Että mikä se mun level olisi, että mä lähtisin hämmentämään sitä paskaa sinne oikeuslaitoksen puolelle, mutta että seksityöntekijänä mä ajattelen, että vielä korkeampi. Kyllä mulle jotain aika törkeätä saisi tehdä, että mä menisin itse paljastamaan itseni poliisille, että minä olen muuten huora ja minulle on tehty tämmöistä. Ensinnäkin a) koska mä en halua paljastua, b) koska mä teen pimeitä töitä eli mä teen laittomuksia ja c) koska on vielä epätodennäköisempää, että mun tilanne otetaan yhtä vakavasti kuin jonkun toisen naisen tilanne samanlaisen rikoksen edessä.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

¹⁰⁷ Yle Uutisiin haastatellun Pro-tukipisteen toiminnanjohtaja Jaana Kauppinen mukaan seksityötä tekevien oikeusturva ei toteudu Suomessa: "Jotkut väkivaltarikoksen kohteeksi joutuneet ovat kohdanneet asennetta, että 'mitäs läksit, kyllähän sinun nyt täytyy ymmärtää, että jos myyt tuollaisia palveluita, niin sitten jonain päivänä joudut tuohon tilanteeseen'." Isomäki, S. (12.3.2023). Et saa vuokrata työtilaa, tehdä yhteistyötä tai edes mainostaa – kääntyykö seksialaan liittyvä lainsäädäntö itseään vastaan? *Yle Uutiset*. Saatavilla osoitteessa: <https://yle.fi/a/74-20017649>.

Ks. myös Pro-tukipiste (2024). Opas seksuaalirikoksen uhrille. Julkaisu ladattavissa: https://protukipiste.fi/wp-content/uploads/2024/12/Pro-tukipiste_opas_saavutettava.pdf.

Poliisilla ei seksityötä tekevien naisten mukaan ole ymmärrystä suostumuksen merkityksestä seksityössä, vaan valloillaan on käsitys, että seksityötä tekeväälle naiselle saa tehdä mitä vain.¹⁰⁸ Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat seksityöntekijät, joilla ei ole oleskelulupaa. Heitä uhkaa käännytys, jos heidän työnsä paljastuu poliisille.¹⁰⁹ Naiset puhuivat ryhmässään siitä, että pelko käännytyksestä estää usein ilmoittamasta poliisille työssä koetusta seksuaaliväkivallasta. Siksi ilman oleskelulupaa Suomessa olevien naisten mahdollisuudet ilmoittaa kokemastaan seksuaaliväkivallasta viranomaisille ovat hyvin pienet.

Epävarmuus prosessin kulusta ja lopputuloksesta sekä kokemus siitä, että oikeuslaitos ja viranomaiset asettuvat väkivaltaa käyttäneen puolelle, herättää pelkoa. Transtaustaiset naiset kertoivat seksuaaliväkivaltatapauksista, joissa poliisi on syyllistänyt transtaustaista seksuaaliväkivallan kokijaa tämän sukupuoli-identiteetin, pukeutumisen ja yleisen olemuksen vuoksi. Esimerkit kuvaavat raiskausmyyntejä, joille poliisikaan ei ole immuuni.¹¹⁰ Esimerkeistä käy ilmi poliisin puutteellinen tietämys suostumuksesta sekä seksuaalisen kanssakäymisen, sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuudesta. Tämänkaltainen seksuaaliväkivallan vähättely ja vähemistövihamielisyys on osoitus syrjinnästä, joka on erityisen vaarallista vakavissa väkivaltatapauksissa, joissa väkivaltaa kokenut tarvitsee akuutisti tukea.

Kun poliisille tästä [seksuaaliväkivallasta] on ilmoitettu, niin ainakin yhdessä tapauksessa poliisi sanoi, että ”itsehän sä halusit, kun sä olet...”, ”tehän haluatte...”. Eli tällainen ihan järkyttävä kuvio tuossa syyllistämisen ja suostumuksen ulkoistamisessa tuossa, että ”kun sä olet tuollainen, sä olet pukeutunut naiseksi, niin se tarkoittaa, että sä olet haluamassa vain jotain seksuaalista kanssakäymistä itsesi kanssa”.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Ryhmäkeskusteluihin osallistuneet naiset kokivat poliisin toiminnan laajasti epäoikeudenmukaiseksi ja näkivät sen sivuuttavan seksuaaliväkivaltaa kokeneita, eli heitä, joiden oikeuksia seksuaalirikoslainsäädännöllä pyritään turvaamaan. Keskustelijoiden mukaan poliisi ei kohtelee kaikkia ihmisiä tasavertaisesti, mikä on vastoin poliisin lainsäädännöllistä tehtävää.

¹⁰⁸ Amnesty Ranskan osasto (2024) on myös raportoinut seksityöntekijöiden kohtaamasta viranomais-syrjinnästä, joka estää heidän oikeusturvansa toteutumisen seksuaalirikostapauksissa. Suomen tavoin myös Ranskassa seksityötä koskeva lainsäädäntö on merkittävä este seksityötä tekevien oikeuksien toteutumisen kannalta. Lainsäädäntö heikentää seksityötä tekevien naisten turvallisuutta ja altistaa väkivallalle. Englanninkielinen julkaisu *‘Go home, it’ll blow over’ the ordeal of reporting sexual violence in France – lived experiences of migrant women, transgender women, and female sex workers* ladattavissa: https://amnestyfr.cdn.prismic.io/amnestyfr/Z1q99ZbqstJ98Yxa_ReportsexualviolenceENGLISH.pdf.

¹⁰⁹ Jokinen, A., Pekkarinen, A.-G., Turunen, T., Huovinen, R. (2023). *Selvitys ihmiskaupan uhreille annettavista harkinta-ajoista ja seksuaalipalvelujen myynnistä käännyttämisen perusteena*. Sisäministeriön julkaisu 2023:22. Helsinki: Sisäministeriö. Julkaisu ladattavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164962>.

¹¹⁰ Myös Amnesty Ranskan osaston selvityksestä (2024) käy ilmi, että poliisin transviihamieliset asenteet ja stereotypit ilmenevät rikosoikeusprosessissa väkivaltaa kokeneen vähättelynä, väärinsukupuolittamisena ja syyllistämisenä. Englanninkielinen julkaisu ladattavissa: https://amnestyfr.cdn.prismic.io/amnestyfr/Z1q99ZbqstJ98Yxa_ReportsexualviolenceENGLISH.pdf.

5.2.2.2 Terveydenhuollon sensitiiviset kohtaamiset herättävät luottamusta

Raiskauksen tai muuta seksuaaliväkivaltaa kokenut voi Suomessa hakeutua terveydenhuoltoon saadakseen hoitoa ja tukea. Terveydenhuolto tekee terveydellisen kokonaisarvion, tarjoaa tukea, ohjaa jatkohoitoon, kirjaa tapahtumat ja vammat sekä ottaa oikeuslääketieteellisiä näytteitä, joita voi myöhemmin käyttää rikosoikeusprosessissa. Valtakunnallisesti toimiva Seri-tukikeskusverkosto on keskittynyt auttamaan ja hoitamaan seksuaaliväkivaltaa kokeneita. Terveydenhuollon riittäväksi koettu tuki ja neuvonta edesauttavat väkivallasta toipumista, hoidon jatkuvuutta ja seksuaaliväkivallasta kertomista muille viranomaisille.

Suomessa asuvien ihmisten luottamus terveydenhuoltoon näyttää vaihtelevan huomattavasti riippuen siitä, mistä asiakasryhmästä on kyse ja arvioidaanko koko järjestelmää vai tiettyä palvelua. Terveydenhuoltojärjestelmään luotti marraskuun 2024 Kansalaispulsissa melko tai erittäin paljon 63 % kyselyyn vastanneista.¹¹¹ Lääkäriliiton vuonna 2020 toteuttaman kyselytutkimuksen mukaan 70 % suomalaisista luottaa terveydenhuoltojärjestelmään melko paljon tai täysin. Kansalaisten luottamus vaihtelee heidän terveydentilansa mukaan. Mitä huonommaksi oma terveydentila koetaan, sitä heikompi on luottamus terveydenhuoltojärjestelmään.¹¹²

Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden keskuudessa luottamus terveydenhuoltoon vaihtelee niin ikään palvelun mukaan. Amnestyn Oikeuksien arpapeli -raportissa (2019) seksuaaliväkivallan jälkeen terveydenhuoltoon hakeutuneet haastatellut kertoivat huonoista kokemuksistaan terveydenhuoltohenkilöstön kanssa; osamattomuus ja työkokemuksen puute olivat johtaneet jopa hoitamattomuuteen ja epäinhimilliseen kohteluun.¹¹³ Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden hoitoon ja tukeen keskittyneiden Seri-tukikeskusten asiakkaista sen sijaan yli 90 % on tyytyväisiä saamaansa palveluun saadun tuen, hoidon nopeuden ja turvallisen ilmapiirin näkökulmasta.¹¹⁴ Myös keskusteluryhmissämme naiset korostivat Seri-tukikeskusten henkilöstön erityisosaamista.

Luottamus terveydenhuollon oikeudenmukaista kohtelua kohtaan oli varsin vahvaa ryhmäkeskusteluissa, toisin kuin poliisin kohdalla. Naisista osa oli itse asioinut terveydenhuollossa kokemansa väkivallan seurauksena, ja toiset tiesivät terveydenhuollon käytännöistä työnsä tai läheistensä kautta. Luottamus terveydenhuoltoon johtui ennen kaikkea terveydenhuollon henkilöstön ammattitaidosta, sensitiivisestä suhtautumisesta ja ymmärtäväisestä vastaanotosta. Suurin osa naisista koki terveydenhuollon helposti lähestyttäväksi. Terveydenhuollon henkilöstöltä saatu emotionaalinen tuki, tunnistus ja apu nähtiin tärkeäksi osaksi väkivaltaa

---

¹¹¹ Valtioneuvosto (2024). *Kansalaispulssi – 60. kierros*. Julkaisu ladattavissa: <https://valtioneuvosto.fi/documents/194055633/200124111/Kansalaispulsси+14.11.2024.pdf/d0abdcae-1784-e8a5-d588-e631255a5699/Kansalaispulsси+14.11.2024.pdf?t=1731670056741>.

¹¹² Lääkäriliitto (2019). *Luottamus, väestökysely 2019*. Julkaisu ladattavissa: https://www.laakariliitto.fi/site/assets/files/5227/luottamus_kooste_nettiin_2.pdf.

¹¹³ Amnestyn Suomen osasto (2019). *Oikeuksien arpapeli – Naisiin kohdistuvat raiskausrikokset ja uhrin oikeuksien toteutuminen Suomessa*. Julkaisu ladattavissa: https://www.amnesty.fi/uploads/2021/03/oikeuksien-arpapeli_final.pdf.

¹¹⁴ Korjamo, R. (2023). *Seri-tukikeskusten asiakkaiden tausta, tukipalveluiden käyttö ja rikosprosessin eteneminen*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:1. Helsinki: Valtioneuvosto. Julkaisu ladattavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164543/VNTEAS_2023_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

kokoneen toipumisprosessia. Naiset painottivat, että johdonmukaiset ja kattavat tukipalvelut ovat avainasemassa väkivallan kokijoiden tukemisessa.

Kyllä mä haluan uskoa, että melkein joka sairaanhoitopiirissä päivystyksessä osataan kohdella näitä [seksuaaliväkivaltaa kokeneita] asianmukaisesti. Se, että on yksittäisiä törppöjä lääkäreitä tai hoitajia, niin ne ovat nimenomaan yksittäisiä, eikä sillein, että se on enemmänkin pääsääntö, että sä saat niitä törppöjä vastaan, kuten poliisissa.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Muista ryhmistä poiketen suljetun vankilan naisvangit nostivat esiin huomattavia terveydenhuollon haasteita. Naisten mukaan vankiterveydenhuolto ei tarjoa riittävästi tukea (seksuaali)väkivaltaa kokeneille naisille eikä saatavilla olevista palveluista ole tarpeeksi tietoa.

Naisvangit kokivat keskusteluavun ja tukipalvelut riittämättömiksi. Heidän mukaansa seksuaaliväkivaltaan perehtyneitä ammattilaisia oli suljetussa vankilassa vain vähän ja ajan saaminen oli hankalaa suuren kysynnän takia. Useat kertoivat saaneensa tukea toisiltaan tai käsitelleensä kokemaansa väkivaltaa yksin vuosien varrella. Avun hakeminen oli monen mielestä säilytetty väkivaltaa kokeneen omalle vastuulle. Eräs naisista pohti ääneen, minkä vuoksi naisvangit eivät saa apua ja tukea väkivaltakokemustensa käsittelyyn, vaikka se edistäisi myös heidän kuntoutumistaan, vapautumistaan vankilasta ja rikoksetonta elämää vapautumisen jälkeen. Konkreettiseksi toimenpiteeksi he ehdottivat väkivallasta ja apua tarjoavista tahoista kertovien esitteiden jakamista vangeille. Tämä voisi naisten mukaan helpottaa yhteydenottoa ja madaltaa kynnystä kertoa väkivaltakokemuksista viranomaisille.

Seksityöntekijöillä oli sekä huonoja että hyviä kokemuksia kohtaamisista terveydenhuollon eri toimijoiden kanssa. Huonon kokemuksen esimerkkinä eräs osallistuja kertoi, miten terveydenhuollon työntekijä oli ykskantaan kehottanut lopettamaan seksityön, kun hän oli saanut tietää, että potilaan vaiva saattoi liittyä seksityöhön. Epäasiallinen ja syrjivä asenne oli tukahduttanut keskustelun varsinaisesta terveyshuolesta, jolloin hoitoa hakenut henkilö oli joutunut itse etsimään lisätietoa oireistaan. Toisaalta seksityöntekijät olivat kohdanneet ammattilaisia, jotka olivat suhtautuneet heihin asiallisesti, keskittyneet oireisiin ja tarjonneet niin hoitoa kuin terveysneuvoja moralisoimatta.

5.3 Seksuaalirikoksesta ilmoittamista vaikeuttavat moninaiset esteet

Viranomaisille kertomiseen vaikuttavat useat yksilölliset, yhteisölliset ja yhteiskunnalliset tekijät, jotka kietoutuvat toisiinsa. Seksuaaliväkivallasta kertominen viranomaisille on erityisen vaikeaa maahanmuuttajataustaisille, seksityöntekijöille, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluville sekä vammaisille.¹¹⁵

¹¹⁵ Nipuli, S. & Bildjuschkin, K. (2016). *Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi*. Ohjaus 5/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130504/URN_ISBN_978-952-302-625-4.pdf.

Seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisy ja väkivaltaan puuttuminen on tehokkaampaa, kun ilmoittamisen esteitä vähennetään. Analysoimme kansalaiskyselyssämme ja vähemmistöihin kuuluvien naisten ryhmäkeskusteluissa tekijöitä, jotka Suomessa asuvien mielestä nostavat ilmoituskynnystä ja vaikeuttavat seksuaaliväkivallasta kertomista viranomaisille.¹¹⁶

5.3.1 Rakenteelliset esteet

Rakenteelliset esteet seksuaalirikoksesta ilmoittamisessa liittyvät esimerkiksi lainsäädäntöön, oikeusviranomaisiin ja palvelujärjestelmään sekä niissä ilmeneviin puutteisiin väkivaltaa kokeneiden kohtelussa. Palveluiden saatavuus, riittävä resursointi ja esteettömyys ovat edellytyksiä sille, että jokainen seksuaaliväkivaltaa kokenut voi tavoittaa viranomaiset, saada asiansa viranomaiskäsittelyyn ja päästä tukipalveluiden piiriin.¹¹⁷

Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneiden naisten mukaan yhteydenottamista viranomaisiin vaikeuttavat seksuaaliväkivallasta kertominen useille viranomaisille, palvelukentän hajanaisuus, palvelusta toiseen poukkoilu ja väkivaltaa kokeneelta odotettu aktiivisuus palveluiden piiriin pyrkimisessä. Erään naisvangan mukaan avun saaminen on usein kiinni seksuaaliväkivaltaa kokeneen omasta aktiivisuudesta. Ryhmäkeskusteluista piirtyy kuva rikosoikeusjärjestelmästä, joka edellyttää seksuaaliväkivaltaa kokeneelta omatoimisuutta, jatkuvaa todistelua ja järjestelmän tuntemusta, jos haluaa saada asiansa käsittelyyn.

Oletus suomenkielisyydestä viranomaisasioinnissa voi estää ilmoituksen tekemisen. Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden välillä on huomattavia eroja suomen kielen taidossa sekä tietämyksessä suomalaisesta yhteiskunnasta ja oikeusjärjestelmästä. Seksuaaliväkivaltaa kokeneet eivät välttämättä saa omalla äidinkielellään tai osaamallaan kielillä tietoa seksuaaliväkivallasta ja avun hakemisesta. On mahdollista, että he eivät tunne omia oikeuksiaan ja suomalaista rikosoikeusprosessia. Yhteistä kieltä viranomaisen ja väkivaltaa kokeneen välillä ei aina ole, eikä seksuaaliväkivallasta kertova tule välttämättä ymmärretyksi. Väkivaltakokemukseen liittyvien tunteiden ilmaisu voi tällöin olla erityisen vaikeaa. Kieleen ja tietotaitoon liittyvät rakenteelliset esteet koskettavat erityisesti maahanmuuttaja-taustaisia, vammaisia ja kielivähemmistöihin kuuluvia. Vähemmistöön kuuluvien naisten oikeusturva vaarantuu näin käytännön esteiden vuoksi:

¹¹⁶ Ks. myös sisäiset ja ulkoiset avun hakemisen esteet. Kaittila, A. (2017). Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avunhakijoina. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. (toim.) *Sukupuolittunut väkivalta. Oikeudellinen ja sosiaalinen ongelma* (s. 89–103). Tampere: Vastapaino.

¹¹⁷ Nipuli, S., Bildjuschkin, K., Laitinen, L. & Malmi, L. (2023). Seri-tukikeskusverkoston rakentaminen Suomessa. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.) *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet* (s. 207–218). Teema 36/2023. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147779/URN_ISBN_978-952-408-143-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Me kaikkihan täällä puhumme englantia, joten se on etu, koska voimme mennä poliisiasemalle, ja he löytävät meille jonkun, jolle puhua englantia. Mutta en voi kuvitella, minkälaista se on niille naisille, jotka eivät voi ilmaista itseään englanniksi, suomeksi tai venäjäksi. Tarkoitan, että millaista se on niille vaimoille, jotka tulevat [naurahdus] kaikennäköisistä paikoista ja joilla ei ole mitään tietoa, kuinka oikeusjärjestelmä toimii. Ei välttämättä edes osata lukea sanaa "poliisi".¹¹⁸

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

*Tämä ei koske pelkästään vammaisia ihmisiä, vaan monia muitakin ryhmiä, mutta se, että ei pääse sen viranomaisen puheille tai että ei pysty asioimaan sen kanssa jostain syystä. Jos vaikka se seksuaaliväkivallan tekijä on se ainoa henkilö, joka pystyy auttamaan siinä tilanteessa, antamaan ne välttämättömän...
- - No jos on vaikka vaikeasti puhevammainen ja tarvitsee tulkin ja sitten on niin, että se lähiomainen on ainoa, joka ymmärtää tämän puhetta ja se on myöskin sama henkilö, joka on tehnyt sen teon, niin se estää aika tehokkaasti.*

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Kansalaiskyselymme vastaajista 55 % oli sitä mieltä, että viranomaisille kertomista vaikeuttaa se, että uhrin suomen kielen taito on heikko tai olematon. Naisista 57 % ja miehistä 43 % ajatteli näin. Mitä vanhempi vastaaja, sitä vähemmän hän näki suomen kielen hallinnan vaikeuden nousevan esteeksi väkivallasta kertomiselle: yli 65-vuotiaista vain 41 % piti tätä ilmoituskynnystä nostavana tekijänä, kun 18–35-vuotiaista kolme neljästä ajatteli, että suomen kielen heikko hallinta vaikeuttaa ilmoittamista viranomaisille.

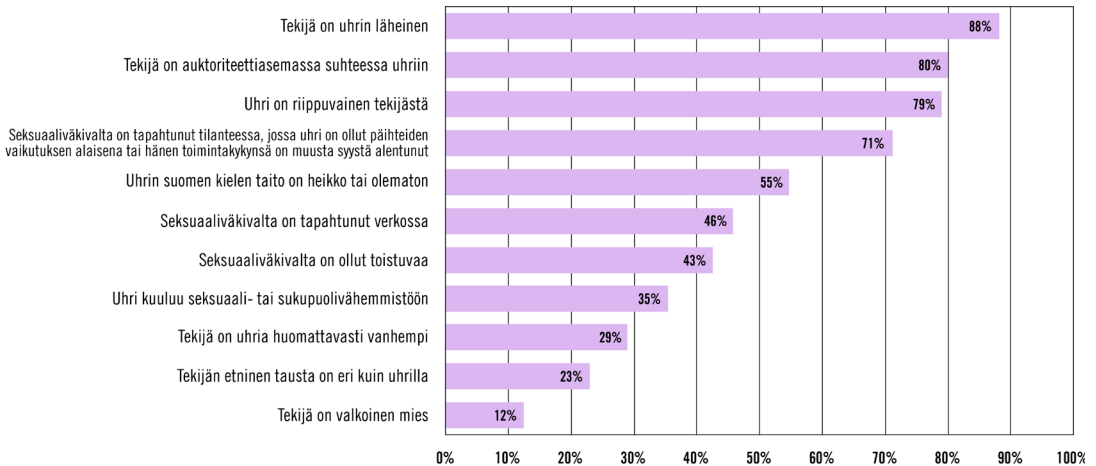
¹¹⁸ "You know, all of us here are English speakers, so that's an advantage because we can pretty much go to the police station and they'll find us someone to speak in English. But I can't imagine what it must be like for those women who can't express themselves in English or Finnish or Russian. You know, like what it must be like for these wives who are coming [laughs] from all sorts of places who got no idea even how the justice system works. You might not even be able to read the word 'police'."

Kuvio 3. Seksuaalirikoksesta kertominen viranomaisille, Asenne esiin -kansalaiskysely 2024

Seksuaalirikoksesta kertominen viranomaisille

Kaikki vastaajat (N=1058)

Mitkä seuraavista tekijöistä mielestäsi nostavat kynnystä kertoa seksuaalirikoksesta viranomaisille? Kaikki vastaajat (N=1058)

Viranomaisille kertomista voidaan harkita ja epäröidä pitkäänkin seksuaaliväkivallan jälkeen. Varsin harva seksuaaliväkivaltaa kokenut kertoo väkivallasta viranomaisille tai ottaa yhteyttä tukipalveluihin. Terveydenhuollon henkilöstölle kerrotaan seksuaaliväkivallasta yleensä ennen poliisia.¹¹⁹ Luottamuksen puute viranomaisiin ja heidän ammattitaitoonsa on ryhmäkeskusteluidemme perusteella keskeinen väkivallasta puhumista ja rikosilmoituksen tekemistä vaikeuttava tekijä.¹²⁰

Jos aloitetaan poliisista, niin se on hyvin selkeä syy siihen, että jos on voimavaroja hyvin vähän sillä hetkellä kaiken kaikkiaan sitä käsitellä, viedä eteenpäin, ahdistusta ja muuta, niin se usko siihen, että onko siitä mitään hyötyä, on aivan avainasemassa. Kun se maine ei ole kovin kaksinen, niin ihmiset saattaa jättää sen [rikosilmoituksen] tekemättä.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

¹¹⁹ Attila, H. & Keski-Petäjä, M. (2023). Seksuaaliväkivalta. Teoksessa H. Attila, M. Keski-Petäjä, M. Pietiläinen, L. Lipasti, J. Saari & K. Haapakangas (toim.) *Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhteiden väkivalta Suomessa 2021. Loppuraportti* (s. 56–70). Helsinki: Tilastokeskus. Julkaisu ladattavissa: https://www.stat.fi/media/uploads/sukupuolistunut_vakivalta_temasivu/sukupuolistunut_v%C3%A4kivalta_ja_l%C3%A4hisuhdev%C3%A4kivalta_suomessa_2021_loppuraportti.pdf.

¹²⁰ Ks. Bacchus, L., Mezey, G., & Bewley, S. (2003). Experiences of seeking help from health professionals in a sample of women who experienced domestic violence. *Health & Social Care in the Community*, 11(1), 10–18.

Just se pelko siitä, että ei uskota. Ehkä myöskin se, että aiemmat huonot kokemukset, joka myös on sitä luottamuksen puutetta. Kenties se, että jostain syystä ei ole resursseja ottaa sitä asiaa ylipäättään käsittelyyn, mikä taas liittyy luottamuksen puutteeseen. Kenties myös semmoinen itsen ja tilanteen vähättely, että "no olikohan tämä nyt kuitenkin mun syytä, että näin tapahtui".

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Ryhmiimme osallistuneiden mukaan eri vähemmistöihin kuuluvat naiset eivät saa tasavertaista ja oikeudenmukaista kohtelua viranomaisilta. Transtaustaiset naiset ja ruskeat naiset kuvasivat ryhmäkeskusteluissa, kuinka poliisin transviihamieliset ja rasistiset ennako-oletukset jo itsessään heikentävät seksuaaliväkivaltaa kokeneiden asemaa rikosoikeusprosessissa. Vammaiset naiset puolestaan nostivat esiin, että seksuaalivähemmistöön kuuluvat voivat altistua poliisin epäoikeudenmukaiselle kohtelulle ja sivuuttamiselle seksuaalisen suuntautumisen vuoksi. Naisten mukaan seksuaaliväkivallan vähättelyyn sekoittuu vähemmistöasemaan perustuvaa syrjintää. Kansalaiskyselyssämme 35 % vastaajista ajatteli seksuaaliväkivallan vähättelyyn sekoittuvan ilmoituskynnystä.

Eräs seksityöntekijä kertoi, että työhön liittyvä stigma vaikuttaa siihen, kuinka vakavasti viranomaiset reagoivat seksuaaliväkivaltaan seksityössä. Tämä ja pelko epäoikeudenmukaisesta kohtelusta ja paljastumisesta vaikeuttaa viranomaisille kertomista. Seksityöntekijöillä on verkostoja, joissa he keskustelevat kokemistaan väkivaltatilanteista ja varoittavat asiakkaita, mutta vakavistakaan tapauksista ei usein pystytä kertomaan varsinkaan poliisille. Myös asiakkaan anonymiteetti vaikeuttaa rikoksesta kertomista.

Sä menet vaan, et "joku random äijä yritti raiskata mut". No kuinka paljon sitä kytää kiinnostaa ruveta sitä katsomaan?

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

5.3.2 Seksuaaliväkivallan tekijään ja väkivallan dynamiikkaan liittyvät esteet

Seksuaaliväkivallan tekijä tuntee yleensä ihmisen, jota kohtaan hän toimii väkivaltaiseksi. Väkivallan tekijän ja kokijan välinen ihmissuhde ja tunneside, väkivallan kietoutuminen osaksi suhteen dynamiikkaa, luottamuksen väärinkäyttö ja seksuaaliväkivallan tekijän valta-asema estävät väkivallasta kertomisen viranomaisille.¹²¹

Kansalaiskyselymme vastaajien mielestä eniten seksuaaliväkivallan ilmoituskynnystä nostaa se, että tekijä on uhrin läheinen (88 % vastaajista), tekijä on auktoriteettiasemassa suhteessa uhuriin (80 % vastaajista) ja uhri on riippuvainen tekijästä (79 % vastaajista). Auktoriteettiasema voi syntyä esimerkiksi esihenkilöaseman ja harrastusohjaajan roolin kautta. Riippuvuus seksuaaliväkivallan tekijästä puolestaan voi liittyä hoito- tai avustussuhteeseen, tai taloudelliseen tukeen.

¹²¹ Nyqvist, L. (2008). Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa* (s. 129–167). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Ryhmiimme osallistuneet naiset kuvasivat, että läheisen ihmisen tekemä seksuaaliväkivalta traumatisoi ja rikkoo luottamusta. Lisäksi se vaikeuttaa väkivaltaa kokeneen arjen järjestämistä, perhe-elämää ja yhteydenpitoa muihin läheisiin. Koska väkivaltaa kokeneella ja väkivallan tekijällä on usein yhteisiä läheisiä ja he kuuluvat samaan perheeseen, sukuyhteisöön tai ystäväpiiriin, on väkivallasta usein vaikeaa kertoa eteenpäin läheisille ja viranomaisille. Arjen ja elämän järjestäminen uudelleen väkivallan jälkeen vaatii sekin voimia väkivaltaa kokeneelta.

Seksuaaliväkivallan tekijä voi pyrkiä kontrolloimaan, manipuloimaan ja kiristämään väkivaltaa kokenutta paitsi henkisesti myös esimerkiksi taloudellisesti. Väkivallan tekijän valta-asema ja rooli seksuaaliväkivaltaa kokeneen elämässä voi olla niin suuri, että uhri kokee menettävänsä enemmän ilmoittaessaan väkivallasta viranomaisille kuin salatessaan sen. Keskinäinen tunneside saattaa niin ikään seksuaaliväkivallan jatkuessa ja muun väkivallan pitkittyessäkin estää rikosilmoituksen teon, vaikka väkivaltaa kokenut ymmärtäisi tilanteen vahingollisuuden. Toistuessaan väkivallasta tulee usein osa suhteen dynamiikkaa.

Kansalaiskyselyymme vastanneista naisista 47 % ja miehistä 37 % oli sitä mieltä, että seksuaaliväkivallan toistuvuus nostaa kynnystä ilmoittaa väkivallasta viranomaisille. Väkivallan toistuvuus ja yleisyys voivat hämärtää seksuaaliväkivaltaa kokeneen käsitystä turvallisuudesta ja väkivallattomasta elämästä. Hän ei välttämättä tunnista ja osaa nimetä kokemustaan väkivallaksi, vaikka väkivalta olisi jatkunut tietyssä ihmissuhteessa pitkään. Tapahtuneen sanallistaminen väkivallaksi muille ihmisille on vielä oma askeleensa.

Jollakinhan voi jopa olla semmoinen ymmärrys, että ”tämä on ihan ok, kun tämä on tapahtunut aina”.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

5.3.3 Väkivallan aiheuttamasta traumasta ja tekohetkellä vallinneista olosuhteista johtuvat esteet

Usein seksuaaliväkivaltaa kokenut käsittelee tapahtumaa ensin itse ja kertoo luotetuille läheisilleen kokemastaan. Hän ei välttämättä uskalla puhua kokemastaan viranomaisille. Häpeän, haavoittuvaisuuden ja syyllisyyden tunteet vaikeuttavat seksuaaliväkivallasta kertomista. Intimiteetin loukkaus, tunne hallinnan menettämisestä ja minäkäsityksen järkkäytyminen saavat väkivaltaa kokeneen kääntymään usein sisäänpäin ja tarkastelemaan omaa käytöstään suhteessa tapahtuneeseen.¹²²

Ryhmäkeskusteluissamme väkivaltaa kokeneet naiset kertoivat käyneensä läpi pukeutumistaan, puheitaan, eleitään ja kieltäytymisensä riittävyttä kokemissaan seksuaaliväkivaltilanteissa. Oman toiminnan peilaaminen väkivaltaiseen tapahtumaketjuun aiheutti itse-epäilyksiä, vaikka väkivaltaa kokeneet tunnistivat tapahtuneen olleen selvästi heihin kohdistettua seksuaaliväkivaltaa, josta he eivät olleet vastuussa.

¹²² Ronkainen, S. (2008). Intiimi loukkaus ja haavoittuvuus. Seksuaalisen väkivalta ja pornografisoivat narratiivit. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.) *Paljastettu intiimi. Sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa* (s. 43–83). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Seksuaaliväkivaltaa kokenut ei välttämättä kerro viranomaisille kokemastaan väkivallasta teon aikaisen päihtymystilansa vuoksi. Viranomaiset arvioivat rikos-oikeusprosessissa osapuolten muistikuvien luotettavuutta, jota päihtymystila voi merkittävästi heikentää.¹²³ Poliisit voivat epäillä seksuaaliväkivallasta kertovan naisen kertomusta, mikäli tämä on ollut tapahtuma-aikaan humalassa¹²⁴, vaikka päihtymystilasta seuraa erityistä haavoittuvuutta¹²⁵. Transtaustaiset naiset nostivat ryhmässään esiin, että päihtymyksen vuoksi väkivaltaa kokenut ei välttämättä myöskään ymmärrä ottaa yhteyttä terveydenhuoltoon ja poliisiin pian tapahtuneen jälkeen. Päihtymystilaan voi liittyä myös itsesyytöksiä. 71 % kansalaiskyselymme vastaajista arvioi seksuaaliväkivaltaa kokeneen teonaikaisen päihtymystilan tai alentuneen toimintakyvyn nostavan ilmoituskynnystä. Neljä viidestä naisesta ja 58 % miehistä ajatteli näin.

5.4 Naisia ja tyttöjä syyllistetään yhä heidän kokemastaan väkivallasta

Pyysimme kansalaiskyselymme vastanneilta ja ryhmäkeskusteluihimme osallistuneilta mielipidettä väittämään *naisia ja tyttöjä syyllistetään heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä*. Väittämä koskee yhtäältä seksuaaliväkivallan sukupuolistuneisuutta, toisaalta raiskausmyyttejä ja kolmanneksi muiden ihmisten epäluuloisuutta seksuaaliväkivaltaa kokeneita ja näiden kertomuksia kohtaan.

---

¹²³ Hahto, V. (2004). *Uhrin myötävaikutus ja rikoksentekijän vastuu. Rikos- ja vahingonkorvausoikeellinen tutkimus tekoa edeltävästä uhrikäyttäytymisestä fyysistä koskemattomuutta loukkaavissa rikoksissa*. Helsinki: Edita.

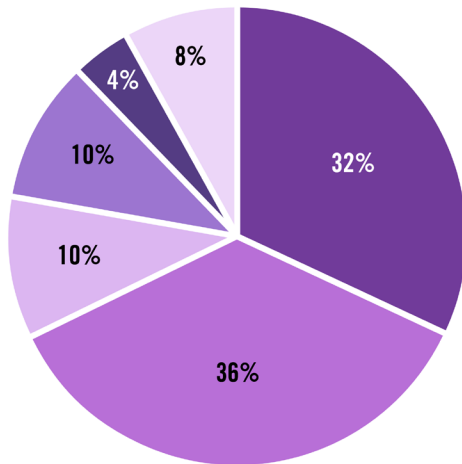
¹²⁴ Kainulainen, H. (2004). *Raiskattu? Tutkimus raiskausten käsittelemisestä rikosprosessissa*. Julkaisu 212. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Julkaisu ladattavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/443791d4-6fd8-44c7-9e58-7456dbbc6b5b>.

¹²⁵ Alaattinoglu, D., Kainulainen, H. & Niemi, J. (2020). *Raiskausrikosten eteneminen rikosprosessissa*. Oikeustieteellisen tiedekunnan tutkimusraportteja ja katsauksia 1/2020. Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Julkaisu ladattavissa: <https://www.utu.fi/sites/default/files/public%3A/media/file/raiskausrikosten-eteneminen-rikosprosessissa-2020.pdf>.

Kuvio 4. Naisten ja tyttöjen syyllistäminen heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä, Asenne esiin -kansalaisyksely 2024

Naisien ja tyttöjen syyllistäminen heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä

Kaikki vastaajat

Mitä mieltä olet väittämästä "Naisia ja tyttöjä syyllistetään heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä"?

Kaikki vastaajat (N=1058)

- 32% Täysin samaa mieltä
- 36% Jokseenkin samaa mieltä
- 10% En samaa enkä eri mieltä
- 10% Jokseenkin eri mieltä
- 4% Täysin eri mieltä
- 8% En osaa sanoa

Kaikista kansalaisykselymme vastaajista kaksi kolmesta koki, että naisia ja tyttöjä syyllistetään heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä. Sukupuolten välillä on huomattava ero; naisista neljä viidestä oli väittämän kanssa samaa mieltä, kun taas miehistä näin ajatteli hieman yli puolet. Myös nuori ikä korreloi väitteen kanssa samaa mieltä olemisen kanssa. 18–35-vuotiaista vastaajista samaa mieltä väittämän kanssa oli neljä viidestä, yli 65-vuotiaiden ikäryhmässä taas 65 % vastaajista.

Jokaisessa ryhmäkeskustelussa naiset olivat yhtä mieltä siitä, että naiset ja tytöt kokevat syyllistämistä kokemansa seksuaaliväkivallan perusteella. Osa kertoi omakohtaisista kokemuksistaan, ja kaikki tunnistivat syyllistämisen ilmiönä esimerkiksi mediasta. Ryhmäkeskusteluidemme perusteella eritoten miehet syyllistävät naisia näiden kokemasta väkivallasta, mutta myös muut naiset voivat ajatella väkivaltaa kokeneen olevan vastuussa tapahtuneesta. Muiden naisten syyllistävät asenteet olivat tulleet keskustelijoillemme esiin vähättelynä silloin, kun he olivat kertoneet lähisuhteessaan tapahtuneesta väkivallasta. Moni ryhmiimme osallistuneista naisista arveli, etteivät miehet ymmärrä seksuaaliväkivaltaa ilmiönä ja syyllistävät sitä kokevia naisia ja tyttöjä välinpitämättömydestään ja tietämättömydestään käsin.

Miesten asenteet naisiin kohdistuvaan väkivaltaan Suomessa vuonna 2024

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteutti syksyllä 2024 tutkimuksen, joka selvitti miesten asenteita naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan.¹²⁶ Etenkin nuorten miesten osalta tulokset ovat hälyttäviä. Tutkimuksen mukaan joka neljäs alle 35-vuotias mies Suomessa uskoo, että nainen voi ansaita häneen kohdistuvan väkivallan pukeutumisensa, ulkonäkönsä tai käytöksensä takia. Kaikista miehistä näin ajattelee joka viides.

Hälyttävistä tuloksista huolimatta tutkimus osoittaa myös, että valtaosa miehistä tunnistaa vastuunsa väkivallan lopettamisesta. 84 % miehistä on sitä mieltä, että miesten tulisi ottaa suurempi vastuu naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamisesta. 78 % miehistä ajattelee, että miesten tulisi puuttua enemmän loukkaavaan ja esineellistävään puheeseen naisista.

Tulokset ovat myös osittain ristiriidassa keskenään; esimerkiksi miehistä 90 % on sitä mieltä, että naisiin kohdistuva väkivalta on aina väärin, mutta samaan aikaan 21 % miehistä on sitä mieltä, että nainen voi ansaita tähän kohdistuvan väkivallan. Kaikkein eniten asenteisiin näyttää vaikuttavan ikä. Eri ikäryhmien väliset erot asenteissa ovat läpi tutkimuksen suuria. Kun 22 % 18–24-vuotiaista miehistä ajattelee, että joskus on välttämätöntä käyttää väkivaltaa tullakseen kunnioitetuksi, vanhimmasta 65–79-vuotiaiden ikäryhmästä näin ajattelee vain 6 %.

Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneiden naisten mukaan syyllistämistä tapahtuu monin eri tavoin. Väkivaltaa kokeneita naisia ja tyttöjä syyllistetään heidän pukeutumisestaan, päihteidenkäytöstään, käytöksestään, sanavalinnoistaan, parisuh-teestaan ja jopa luonteestaan, heidän kokemaansa kyseenalaistetaan ja väkivalta-tekoa vähätellään väärinkäsitykseksi. Eräs naisvanki totesi, että naisia tyypillisesti syyllistetään siitä, että he ovat lähteneet miehen kanssa tämän kotiin, missä mies on myöhemmin käyttänyt seksuaaliväkivaltaa. Toinen kertoi kohdanneensa seksuaaliväkivaltaa vähätteleviä kommentteja siksi, että oli ollut parisuhteessa väkivaltaisen miehen kanssa.

Myös miesten väkivaltaisten tekojen puolustaminen mainittiin useasti naisten syyllistämisen yhteydessä.¹²⁷ Erään keskustelijan mukaan etenkin miehet, joilla on valtaa, nauttivat eräänlaisesta sosiaalisesta suojamuurista; ulkopuoliset pyrkivät kiistämään valta-asemassa olevien miesten tekemän seksuaaliväkivallan kaikin tavoin vetoamalla esimerkiksi osapuolten väliseen yhteisymmärrykseen.

Eryteisesti ruskeat naiset kertoivat erilaisista strategioista ja tavoista suojella itseään.¹²⁸ Varautuminen, peittävä pukeutuminen, vaarallisiksi miellettyjen alueiden välttäminen ja nuorten sukulaisnaisten ohjeistaminen yksin liikkumisen uhista ovat osa valmistautumista julkisilla paikoilla liikkumiseen. Moni mainitsi naisilta edellytettävän itsetietoisuutta ja harkintaa, jota miehiltä ei odoteta. Toisin kuin naisia syyllistävät usein olettavat, naiset pohtivat jatkuvasti riskejä, punnitsevat itseilmiausaan ja rajoittavat liikkumistaan, pukeutumistaan ja vuorovaikutustaan miesten

¹²⁶ Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry & Suomen kansallinen väkivaltaobservatorio (2024). *Miesten asenteet naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan*. Kyselytutkimus 2024. Julkaisu ladattavissa: https://nytkis.org/wp-content/uploads/Tutkimustulokset_kaiikki-graafit.pdf.

¹²⁷ Ks. Isotalo, A. (2022) Poliisien tulkintoja suostumuksesta ja seksuaaliväkivallasta nuorten seurustelusuhhteissa. *Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti*, 30(3), 269–288. Isotalon poliisihaastatteluaiaineistossa nuoria naisia vastuuttavat puhettavat kulkivat käsi kädessä nuoria miehiä puolustavien puhetapojen kanssa.

¹²⁸ Ks. Honkatukia, P., Peltola, M., Aho, T., & Saukkonen, R. (2022). Between agency and uncertainty: Young women and men constructing citizenship through stories of sexual harassment. *Journal of Social Issues*, 79(4), 1389–1410.

kanssa välttääkseen seksuaalisen ahdistelun. Eräs ruskeista naisista pohti kysymystä tasapainotteluna vapauden ja seksuaalisen häirinnän välillä:

Pukeutumalla tuohon et ehkä saa minkäänlaisia kommentteja, pukeutumalla tähän olet ok. Kyse on siitä, että alat määritellä tai valita, missä sinun... Minkälaisia rajoja haluat. Se on kuten sanoit, "siedän tätä, jotta minulla on tämän verran vapautta".¹²⁹

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Ryhmissämme naiset kuvasivat, että naisten ja tyttöjen kokemaa väkivaltaa vähätellään usein sillä perusteella, ettei väkivaltaa kokenut ole kieltäytynyt selkeästi tai taistellut väkivallan tekijää vastaan. Taustalla vaikuttaa raiskausmyytti, jonka mukaan seksuaaliväkivaltaa kokeva pyrkii kaikilla voimillaan vastustamaan tekijää fyysisesti tai vähintään ilmaisee haluttomuutensa selkeästi sanallisesti.¹³⁰ Suomen seksuaalirikoslainsäädäntö ei kuitenkaan edellytä fyysistä vastustamista tai sanallista kieltäytymistä, sillä esimerkiksi pelko, tajuttomuus ja tilanteen äkillisyys voivat estää haluttomuuden ilmaisun.

Naisten ja tyttöjen syyllistämistä näyttääkin yhdistävän käsitys, että väkivaltaa kokenut ei ole tehnyt riittävästi pitääkseen itsestään huolta ja suojellakseen itseään. Ryhmissämme keskustelleiden naisten mukaan etenkin miehet tapaavat ajatella, että naiset voisivat parantaa itse omaa turvallisuuttaan ja ehkäistä seksuaaliväkivaltaa, eivätkä siksi koe neuvoillaan syyllistävänsä seksuaaliväkivaltaa kokeneita:

Jos joutuu seksuaaliväkivallan kohteeksi sen takia, että on minihameessa baarissa, ja sille naiselle sanotaan, että "mitäs laitoit minihameen baariin?", niin ei ne [miehet] näe sitä syyllistämisenä.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

¹²⁹ "You can wear this and maybe you won't get any comments, you can wear this and you would be like okay. It's like you start to define or you start to choose where your... What sort of limits you want. It's like what you were saying, 'I will tolerate this for having this amount of freedom'."

¹³⁰ Myytti vaikuttaa myös siihen, määrittääkö raiskauksen kokenut itse väkivaltaisen teon raiskaukseksi. Ks. esim. Peterson, Z. D., & Muehlenhard, C. L. (2004). Was It Rape? The Function of Women's Rape Myth Acceptance and Definitions of Sex in Labeling Their Own Experiences. *Sex Roles: A Journal of Research*, 51(3-4), 129-144.

Tämänkaltaiset tulkinnat esittävät seksuaaliväkivallan tekijät tilaisuuden hyödynnäjinä, jotka lukevat kuvittelemiaan sanattomia merkkejä naisten käyttäytymisestä ja toimivat niiden mukaisesti. Kyseessä on toinen sitkeä ja yleinen raiskausmyytti¹³¹, jonka mukaan nainen viestisi toivetta lähestymisestä pukeutumisellaan, käytöksellään, puheillaan ja antaisi seksuaalisille teoille sillä tavoin suostumuksensa.¹³² Eräs naisvanki kuvasi, kuinka osa miehistä tuntuu kokevan eräänlaisena kutsuna seksuaaliseen lähestymiseen sen, että nainen on baarissa pukeutunut juhlaan vaatteisiin, eikä välttämättä lopeta epätoivottua kanssakäymistä naisen lukuisista kieltäytymisistä huolimatta. Sama nousi esiin myös muissa keskusteluissamme:

*Tässä on kyse oletetusta suostumuksesta: ”Ruskea nainen, hänen on oltava kiinnostunut meistä, vaikka hän on lähemmäs 50-vuotias ja me olemme 22-vuotiaita. Hänellä on lyhyt hame, hänellä ei ole lapsiaan mukanaan, hän varmasti odottaa, että lähestymme ja pyydämme häntä ulos”.*¹³³

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

¹³¹ Raiskausmyytti käy ilmi myös Helsingin Sanomien artikkelista *Toimittaja Milka Rissanen lähti yksin punaisessa mekossa Helsingin yöhön, ja miehet kourivat häntä koko illan* (18.7.2024). Rissanen kirjoittaa: ”Miehiä tuntuu erityisesti huolettavan, mitä nuori nainen tekee yksin baarissa. ’Siinä on jotain väärää’, toteaa pitkä mies. Kerron pärjääväni oikein hyvin yksin, mutta hän ei mene minnekään.” Rissanen, M. (18.7.2024). Ei saa koskea. *Helsingin Sanomat*. Saatavilla osoitteessa: <https://www.hs.fi/pkseutu/art-2000010511203.html>.

¹³² Ks. esim. Hahto, V. (2004). *Uhrin myötävaikutus ja rikosentekijän vastuu. Rikos- ja vahingonkorvausoikeudellinen tutkimus tekoa edeltävästä uhrikäyttäytymisestä fyysistä koskemattomuutta loukkaavissa rikoksissa*. Helsinki: Edita.

¹³³ “That’s where you come to implied consent: ‘Black woman, she must be interested in us, never mind that’s she’s heading for 50 and we’re 22. You know, she’s in a short skirt, she’s not with her kids, so she must be interested in us going over to her and asking her out’.”

Naisvangeista yksi totesi, että jopa iloinen olemus ja ulospäinsuuntautuneisuus voidaan lukea seksuaaliväkivaltaa kokeneen naisen syyksi. Naisvankien mukaan seksuaaliväkivallasta on vaikea kertoa muille myös naisten seksuaalisoinnin vuoksi: naisen seksuaalisuuden kautta syyllistetään, vaikka hänen seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan ja koskemattomuuttaan on rikottu väkivalloin. Syyllistämisen pyrkimys on säädellä ja kaventaa naisten ja tyttöjen itseilmaisua, käyttäytymistä ja vuorovaikutusta.

Syyllistämisen laajuus nousi myös esiin ryhmäkeskusteluissamme. Syyllistämistä tapahtuu sekä kasvotusten että verkossa, ja sitä tekevät niin tuntemattomat kuin läheiset. Seksuaaliväkivallan kokijaa ympäröivät yhteisöt mainittiin erääksi merkittäväksi tukiverkostoksi, mutta myös niissä saatetaan syyllistää kokijaa tapahtuneesta. Seksuaaliväkivaltaa tapahtuu yhteisöjen suojissa myös huomaamatta. Eräs keskustelijoistamme kuvasi, kuinka tanssiyhteisöissä pienetkin liikkeet ja eleet voivat olla seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavia, mutta niitä ei välttämättä huomata ja tunnusteta kuin vasta jonkin ajan päästä. Niistä kertominen voi siksi olla hyvin vaikeaa yhteisön sisäisen paineen, syyllistämisen ja hyväksynnän puutteen vuoksi. Sopimattomasta ja loukkaavasta käytöksestä kertominen voi johtaa yhteisön ulkopuolelle sulkemiseen.

Esimerkiksi jos kyseessä on parhaan ystävän perheenjäsen tai sellaista ja koko asetelma muuttuu oudoksi: "Okei, pitäisikö minun edes kertoa välikäteen joutuneelle ihmiselle, mitä tapahtui? Ottaako hän minut tosissaan vai puolustaako hän vain sen vuoksi väkivallan tekijää?" Silloin ei ole kyse vain ilmoittamisesta. Ei ole kyse edes väkivallan tekijän rankaisemisesta. Silloin puhutaan ymmärryksestä ja vielä ymmärryksestä, jota et saa toiselta.¹³⁴

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Muiden syyllistävät kommentit ja vähättelevät puheet kyseenalaistavat väkivaltaa kokeneen käsityksen väkivallasta ja voivat saada hänet epäilemään kokemustaan. Naisvangit kuvasivat, että muilta tuleva syyllistäminen voimistaa seksuaaliväkivaltaa kokeneen itsesyyttöksiä ja epävarmuutta omasta käyttäytymisestään niin ennen tekoa, teon aikana kuin sen jälkeen.

Transtaustaiset naiset keskustelivat historiallisesti rakentuneesta stigmasta, joka edelleen vaikuttaa siihen, kuinka transtaustaisiin naisiin ja heidän kokemaansa seksuaaliväkivaltaan suhtaudutaan. Stereotypiat transtaustaisten naisten seksuaalisuudesta vaikuttavat vähättelyn taustalla ja sivuuttavat heidän kokemaansa seksuaaliväkivaltaa. Muilta tuleva syyllistäminen ei olekaan aina tietoista, vaan perustuu vanhakantaisiin stereotypioihin ja vääriin käsityksiin seksuaaliväkivallasta sekä sitä kokevista ja sen tekijöistä:

¹³⁴ "For example, like if it's a family member of a best friend or something and then that puts in a very weird place: 'Ok, am I supposed to even tell this person in between about what happened? Are they going to take me seriously or are they going to stand by the perpetrator just because of that?'. Then it's not even about reporting anymore. It's not even about punishing the perpetrator. It's just about the validation and even the validation you don't get."

- - jos joutuu väkivallan uhriksi, niin myös tiedostaa, että tässä on sellainen oikeanlainen tarina, joka mun pitää kertoa, että mut otetaan vakavasti oikeusjärjestelmässä. Sitten se kauhea ristiriita siitä, että on oikea tarina, todellinen tarina, joka mun pitää kertoa. Mun pitää kertoa se oikealla tavalla, mutta sitten tiettenkin, että jos kertoo oikealla ja sopivalla tavalla sitä tarinaa, niin se voi toisaalta viedä sitä uskottavuutta, koska se on liian hyvä ja että viekö se sitä realismia siitä pois ja että olet sä uskotava todistaja sitten.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Vammaisten naisten mukaan syyllistäminen yhdistyy usein seksuaaliväkivallan mallitarinoin, kuten mielikuvaan ideaaliuhrista. Ideaaliuhrilla tarkoitetaan stereotypiaa, jossa raiskauksen kokenut on viaton (joko seksuaalisesti kokematon tai herkkäuskoinen) ja kaikin tavoin kunnollinen nainen.¹³⁵ Stereotyyppiseen raiskauksen mallitarinaan kuuluu lisäksi, että ideaaliuhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta rikkoo äkillisesti tuntematon, muista ihmisistä selvästi poikkeava tekijä, jota nainen pyrkii kaikin voimin vastustamaan. Naisen odotetaan kertovan tapahtuneesta järkyttyneenä ja ilmoittavan välittömästi viranomaisille. Tarinan odotetaan myös olevan muuttumaton, johdonmukainen ja selkeä. Kertomuksen yhdenmukaisuus ja muuttumattomuus toimii eräänlaisena vakuutena viranomaisten silmissä, vaikka traumaattiseen tapahtumaan liittyy usein muistikatkoksia ja epäjohdonmukaisuutta.

*Kun [väkivallasta] ilmoitetaan viranomaisille, yhteisö on yksi asia, mutta he ilmoittavat. Sinun on selitettävä yhdelle, sitten selität toiselle. Versiosi myös välillä muuttuu, koska et ole varma tietystä kohdasta, ja siitä seuraa kyseenalaistamista: "Mutta aiemmin kerroit näin ja nyt kerrotkin, että ehkä se olikin tällä tavalla". Joten kun käytämme sanoja, ja kun meillä ei ole edes sellaista matkalaukkuja, josta voisimme kieltä ammentaa, se on vaikeampaa. Sitten tulee tunne, etten halua edes puhua siitä, koska olen itsekin hämmentynyt tai peloissani sen vuoksi, että he eivät usko minua, koska olen käyttänyt yhtä sanaa aiemmin, enkä halua käyttää sitä nyt."*¹³⁶

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

¹³⁵ Ks. Åberg, L.-K. (2022). Miten uhrin pitäisi käyttäytyä? Käsitys ideaaliuhrista voi vaarantaa oikeusturvaa [pääkirjoitus]. RIKUteema 1/2022. Rikosuhripäivystys. Saatavilla osoitteessa: <https://www.riku.fi/rikosuhripaivystys/rikuteema/rikuteema-naisiin-kohdistuva-vakivalta/paakirjoitus-miten-uhrin-pitaisi-kayttaytya-kasitys-ideaaliuhrista-voi-vaarantaa-oikeusturvaa/>.

¹³⁶ "So, when they're going to report [violence], community is one part, but then they're going. You have to explain to one person, then you are explaining to another person. Your version also sometimes changes because you are not sure of the exact part, and then the person is questioned: 'But before you were telling this and then now you are telling that maybe it was like this'. So, the wordings, how we use and when we don't even have the language as a kind of like our baggage, it's kind of more difficult. Then you feel that I don't want to even talk about it because I'm confused myself or I'm afraid because they won't believe me because I have used one word earlier and I don't want to use that word now."

5.5 Rasismi rikkoo luottamusta suomalaisessa oikeusvaltiossa

Ryhmiin osallistuneet maahanmuuttaneet naiset ja ruskeat naiset kertoivat, että rasismien vuoksi he tai heidän läheisensä eivät aina ole saaneet riittävästi tukea kokemaansa väkivaltaan. Etnisiin ja kielivähemmistöihin kuuluvien kokemukset seksuaaliväkivallasta ja väkivallasta yleisesti jäivät naisten mukaan piiloon eikä ilmiöstä ole riittävästi tietoa Suomessa.

Rasismi ja syrjintä heikentävät niitä kokeneiden turvallisuuden tunnetta ja luottamusta suomalaiseen yhteiskuntaan ja sen eri instituutioihin.¹³⁷ Rasistisen kohtelun ja seksuaaliväkivallan vähättelyn uhka myös estävät poliisille ja muille viranomaisille väkivallasta ilmoittamista. Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneet naiset odottavat viranomaisilta ennen kaikkea yhdenvertaisuutta ja tasavertaista kohtelua:

En kaipaa sitä, että minulle ollaan yhtä mukavia kuin valkoiselle naiselle oltaisiin. Haluan, että minulle ollaan riittävän mukavia, jotta saan oikeutta.¹³⁸

Totta kai voin täällä [Suomessa] luottaa poliisiin enemmän tai pystyn luottamaan oikeuslaitokseen enemmän, mutta todella monella meistä on pelko, että meitä kohdellaan eri tavoin sen vuoksi, miltä näytämme.¹³⁹

Käännökset otteista ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Poliisiin, terveydenhuollon ja oikeuslaitoksen sisällä vallitsevat rasistiset ennakkokäsitykset ja stereotypit näkyvät ryhmäkeskusteluidemme perusteella viranomaistyön käytännöissä. Maahanmuuttaneet naiset kertoivat ottaneensa yhteyttä poliisiin väkivaltatapauksissa, joissa mies oli kohdistanut heihin väkivaltaa ja uhannut koko perheen turvallisuutta. Ilmoitukset johtivat poliisin tulon paikalle, mutta mies onnistui puhumalla välttämään asunnosta poistamisen tai mies oli kiinniotettuna vain lyhyen ajan. Miehen väkivaltainen käytös jatkui uusista yhteydenotoista huolimatta, eivätkä naiset saaneet tukea viranomaisilta.

Eräs naisista kertoi, että väkivallasta poliisille ilmoittaminen maahanmuuttaneena aiheuttaa epävarmuutta ja vaikeuttaa arkea. Väkivaltaista kumppania ei välttämättä pääse pakoon, vaan esimerkiksi taloudellinen riippuvuus voi pakottaa asumaan yhdessä. Naisten kertoman perusteella vakavaa väkivaltaa jää piiloon, vaikka seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltaa kokenut kertoisi väkivaltakokemuksistaan viranomaisille toistuvasti. Poliisi ei puutu riittävästi ja lainsäädännöllisten velvollisuuksiensa mukaisesti vähemmistöihin kuuluvien kokemaan väkivaltaan, vaan sivuuttaa sitä.

¹³⁷ Castaneda, A. E., Rask, S., Koponen, P., Suvisaari, J., Koskinen, S., Härkänen, T., Mannila, S., Laitinen, K., Jukarainen, P., & Jasinskaja-Lahti, I. (2015). The Association between Discrimination and Psychological and Social Well-being: A Population-based Study of Russian, Somali and Kurdish Migrants in Finland. *Psychology and Developing Societies*, 27(2), 270–292.

¹³⁸ “I don’t need someone to be as nice to me as you would be to a white woman. I need you to be nice enough that I’m going to get justice.”

¹³⁹ “Of course, here [in Finland] I can trust the police more or I can trust the justice system more, but there is a fear among so many of us that will we be treated differently because of how we look.”

Liian monta kertaa, kun poliisille on soitettu, on käynyt niin että poliisi saapuu paikalle ja pyytää uhrilta ”näytä passisi, näytä oleskelulupasi”.¹⁴⁰

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Naisten mukaan se, että yksittäinen poliisi sivuuttaa tietoonsa saaman väkivallan, voi liittyä yksilöllisiin ominaisuuksiin, mutta myös kyseistä poliisia ympäröivään yhteisöön ja kulttuuriin. Viranomaisilla voi olla rasistisia oletuksia ja stereotyyppisiä käsityksiä eri yhteisöjen tapakulttuureista ja käyttäytymisnormeista, jolloin viranomaiset eivät halua tai uskalla puuttua väkivaltaan. Viranomaisten tiedon puute, liiallinen varovaisuus ja väkivallan vähättely kulttuurisin perustein johtaa puhumattomuuden ja puuttumattomuuden kulttuuriin. Näin naisiin kohdistuva väkivalta saa pahimmillaan jatkoa sitä kokevien oikeuksien kustannuksella.

Kaiken lisäksi ongelma on epäonnistunut ymmärrys kulttuurisensitiivisyydestä, kun todetaan, että ”meidän on kunnioitettava heidän kulttuuriaan, eikä, joten emme tee mitään”, tiedättehän? Kunnioitus on yksi asioista, jotka sallivat yhteisöjen rakentaa muureja ympärilleen, ja sitten niitä eivät koske samat säännöt, etenkin suostumuksen osalta.¹⁴¹

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Rikosoikeusjärjestelmässä haavoittuvimmassa asemassa ovat ne, jotka eivät tunne suomalaista julkista keskustelua seksuaali- ja lähisuuhdeväkivallasta, seksuaalirikoslainsäädäntöä ja rikosoikeusjärjestelmää. Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneiden naisten mukaan ymmärrys suomalaisesta oikeusjärjestelmästä on edellytys ja eräänlainen kirjoittamaton sääntö, jotta oikeudenmukaista kohtelua on mahdollista saada. Jos suomalainen yhteiskunta, lainsäädäntö ja oikeussuojakeinot ovat vieraita, vaarantuu seksuaaliväkivaltaa kokeneen oikeusturva herkemmin.¹⁴² Seksuaaliväkivallasta ei toisaalta aina uskalleta kertoa viranomaisille kielteisten seurausten, jopa vakavan väkivallan pelossa.

¹⁴⁰ "Too many times there has been instances when the police has been called that the police comes in and asks the victim 'show me your passport, your residence status'."

¹⁴¹ "You also have this added issue of sensitization training gone wrong, where someone is like 'oh, we have to respect their culture, right, so we're not going to do anything', you know? - - Respect is one of those things that allows walls to be built around communities, and then they're not liable to the same rules, especially on consent."

¹⁴² Ks. Kyllönen-Saarnio, E. & Nurmi, R. (2005). *Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön*. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2005:15. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Julkaisu ladattavissa: https://stm.fi/documents/1271139/1359676/Maahanmuuttajanaiset_ja_vakivalta_fi.pdf.

Ajattelen niin, että jos haluamme oikeusjärjestelmän toimivan paremmin tässä suhteessa, meidän pitää oikeusjärjestelmässä ollessamme tietää, mitä sen seinän takana on. Miten oikeusjärjestelmä voi auttaa ja vahingoittaa on täysi mysteeri niille meistä, joilla ei ole oikeudellista osaamista, sekä ihmisille, jotka eivät tiedä mitään suostumuksesta tai noudattavat kotimaansa normeja.¹⁴³

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Rasismi suomalaisessa yhteiskunnassa

Tutkimustiedon valossa etniseen alkuperään perustuva syrjintä on arvioitu yhdeksi yleisimmistä syrjintäperusteista sekä Suomessa että muualla Euroopan unionin alueella.

Tummaihoisena Euroopassa -tutkimuksen mukaan Suomi on yksi Euroopan rasistisimmista maista.¹⁴⁴ Kyselyn suomalaisvastaajista 63 % kertoi kokeneensa rasistista häirintää viimeisen viiden vuoden aikana. Mukana olleiden 12 maan keskiarvo oli 30 %, eli rasismi on yleisempää Suomessa kuin tutkimuksen muissa eurooppalaisissa maissa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen FinMonik-tutkimuksesta ilmeni, että lähes 40 % ulkomaalaistaustaisesta väestöstä kertoi kokeneensa syrjintää etnisen taustan perusteella viimeisen vuoden aikana.¹⁴⁵ Joka neljäs vastaajista raportoi kokeneensa syrjintää viikoittain. Syrjintäkokeemukset pitivät sisällään nimittelyä, kielteisiä eleitä sekä huomiotta tai ryhmän ulkopuolelle jättämistä. Vastaajat raportoivat syrjinnän seurauksena kokevansa turvattomuuden tunnetta, luottamuksen rapautumisesta yhteiskuntaan, mielenterveysongelmista, ja heikommasta koetusta elämänlaadusta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen UTH-tutkimuksen mukaan joka kymmenes ulkomaista syntyperää oleva oli kokenut syrjintää ja epäoikeudenmukaista kohtelua viranomaistahoilta, kuten poliisissa, Kelassa tai sosiaalipalveluissa, terveyspalveluissa tai TE-toimistoissa asioidessaan.¹⁴⁶ Maahanmuuttaneiden naisten kokemasta rasismista on tutkimusta muun muassa työnhakuvaiheessa.¹⁴⁷ Turvakotityössä on tunnistettu tarve risteävien erojen ymmärtämiselle, jotta rodullistetut naiset voivat esteettömämmin hakeutua turvakotiin ja kokea turvallisuuden vahvistumista ja voimaantumista.¹⁴⁸

¹⁴³ "So, I think if we want to make the justice system able to perform better in this respect, we facing the justice system have to know what's actually behind that wall. Because for those of us who do not have legal knowledge, for people who don't know anything about consent or who are taking norms from their home countries what the justice system, how it can help and how it can hurt are just mysteries."

¹⁴⁴ FRA (2018). *Second European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS II). Being Black in the EU*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Julkaisu ladattavissa: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/being-black-eu>.

¹⁴⁵ Kuusio, H., Seppänen, A., Jokela, S., Somersalo, L. & Lilja, E. (toim.) (2020). *Ulkomaalaistaustaisten terveys ja hyvinvointi Suomessa: FinMonik-tutkimus 2018–2019*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/139210/URN_ISBN_978-952-343-034-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹⁴⁶ Castaneda, A. Larja, L. Nieminen, T. Jokela, S. Suvisaari, J. Rask, S. Koponen, P. & Koskinen, S. (toim.) (2015). *Ulkomaalaistaustaisten psyykinen hyvinvointi, turvallisuus ja osallisuus. Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimus 2014 (UTH)*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127023/URN_ISBN_978-952-302-535-6.pdf?sequence=2&isAllowed=y.

¹⁴⁷ Lehtovaara, H. (2021). Korkeasti koulutettujen maahanmuuttaneiden naisten kokemuksia työnhakuvaiheen syrjinnästä. *Työelämän tutkimus*, 19(4), 620–645.

¹⁴⁸ Mojsker, N. (2023). *Racialisation in Domestic violence Shelter Work – Autoethnographic Action Research*. Tampere University Dissertations 807. Tampere: Tampereen yliopisto. Julkaisu ladattavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/149012/978-952-03-2915-0.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

EU:n perusoikeusviraston EU MIDIS II-tutkimuksen¹⁴⁹ suomalaisista kaikenikäisistä muslimivastaajista 45 % oli kokenut häirintää edellisen vuoden aikana. Tutkimuksessa mukana olleiden EU-maiden keskiarvo oli 27 %.

Rasismien eri muodot näkyvät myös suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lasten ja perheiden kohtaamisessa.¹⁵⁰ Yhdenvertaisuusvaltuutetun selvityksen mukaan afrikkalaistaustaisten henkilöiden ensimmäiset rasismikokemukset ovat tapahtuneet alle kouluikäisenä varhaiskasvatuksessa.¹⁵¹ Varhaislapsuudessa ja -kasvatuksessa koetun rasismien seuraukset vaikutus on ylisukupolvinen.¹⁵²

Suomessa ei edelleenkään tunnisteta rasismia yhteiskunnan instituutioihin kietoutuvana rakenteellisenä ihmisoikeusloukkauksena.¹⁵³ Rodullistavien ajattelumallien ja kolonialismin perinnön myötä valkoisille ihmisille on historiallisesti muodostunut hierarkkinen asema suhteessa ei-valkoisiin ihmisiin.¹⁵⁴ Pitkään jatkunut epäoikeudenmukainen politiikka, puutteellinen lainsäädäntö ja ahtaat kulttuuriset käsitykset ovat pitäneet valkoisuutta, eurooppalaisuutta ja länsimaalaisuutta yhteiskunnan rakenteita määrittävänä normina. Tämän toistuminen yhteiskunnan eri osa-alueilla ylläpitää laajasti esimerkiksi afrikkalais- ja aasialaistaustaisiin, turvapaikanhakijoihin, pakolaisiin, maahanmuuttaneisiin, saamelaisiin, romaneihin ja venäläisiin kohdistuvaa rasistista eriarvoisuutta.¹⁵⁵

Rasismi myös tunnistetaan, kun sitä koetaan tai todistetaan. Suomen Punaisen Ristin Taloustutkimus Oy:llä teettämän kyselytutkimuksen perusteella 82 % Suomessa asuvista kertoo todistaneensa tai kokeneensa itseensä tai toisiin kohdistuvaa rasismia.¹⁵⁶

Suomi on saanut YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa¹⁵⁷ ja kansainvälisiltä sopimusvalvontaelimiltä toistuvasti kritiikkiä rasismien torjuntaan liittyvistä puutteista.¹⁵⁸

¹⁴⁹ FRA (2017). *Second European Union Minorities and Discrimination Survey (EU-MIDIS II): Muslims - Selected findings*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Julkaisu ladattavissa: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf.

¹⁵⁰ Loukola, S. (2023). "Not in Our Daycare"? Commitments and Obstacles to Antiracism in Finnish ECEC. *Early Childhood Education Journal*, 1–9.

¹⁵¹ Yhdenvertaisuusvaltuutettu (2020). *Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä*. Julkaisu ladattavissa: [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+\(PDF,+2204+kt\).pdf/26f9e7b9-1dca-a3b6-4022-467340922da0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+\(PDF,+2204+kt\).pdf?t=1612266834768](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+(PDF,+2204+kt).pdf/26f9e7b9-1dca-a3b6-4022-467340922da0/Selvitys+afrikkalaistaustaisten+henkil%C3%B6iden+kokemasta+syrjinn%C3%A4st%C3%A4+(PDF,+2204+kt).pdf?t=1612266834768).

¹⁵² Turjanmaa, E., Kähäri, O., & Leinonen, J. (2022). Ylisukupolviset siirtymät ja vanhempien kokeman syrjinnän merkitys jälkeläisten hyvinvoinnille. *Migration-Muuttoliike*, 48(2), 4–7.

¹⁵³ Ks. esim. Amnesty:n blogiteksti aiheesta: Rakenteellinen rasismi on kitkettava Suomesta nyt. Saatavilla osoitteessa: <https://www.amnesty.fi/rakenteellinen-rasismi-on-kitkettava-suomesta-nyt/>.

¹⁵⁴ Ks. esim. Keskinen, S. Seikkula, M. & Mkwesha, F. (toim.) (2021). *Rasismi, valta ja vastarinta – Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

¹⁵⁵ Ks. esim. Yhdenvertaisuusvaltuutettu (2020). *Selvitys afrikkalaistaustaisten henkilöiden kokemasta syrjinnästä*. Julkaisu ladattavissa: [https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/54194549/Selvitys%20afrikkalaistaustaisten%20henkil%C3%B6iden%20kokemasta%20syrjinn%C3%A4st%C3%A4%20\(PDF\).pdf/bf20c659-b284-db04-689e-ab78895226af/Selvitys%20afrikkalaistaustaisten%20henkil%C3%B6iden%20kokemasta%20syrjinn%C3%A4st%C3%A4%20\(PDF\).pdf?version=1.3&t=1709107373464](https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/documents/25249352/54194549/Selvitys%20afrikkalaistaustaisten%20henkil%C3%B6iden%20kokemasta%20syrjinn%C3%A4st%C3%A4%20(PDF).pdf/bf20c659-b284-db04-689e-ab78895226af/Selvitys%20afrikkalaistaustaisten%20henkil%C3%B6iden%20kokemasta%20syrjinn%C3%A4st%C3%A4%20(PDF).pdf?version=1.3&t=1709107373464).

¹⁵⁶ Suomen Punainen Risti & Taloustutkimus (2024). Kyselytutkimus rasismiin puuttumisesta. Saatavilla osoitteessa: https://www.punainenristi.fi/globalassets/13.-uutiset/2024/punaisen-ristin-tutkimus-valta-osa-suomessa-asuvista-on-todistanut-rasismia-mutta-alle-puolet-puuttuu-siihen/spr_rasismiin_puuttumisen_raportti_04032024.pdf

¹⁵⁷ Universal Periodic Review (UPR) eli yleismaailmallinen määräaikaistarkastelu on YK:n ihmisoikeusneuvoston yhteydessä oleva valtioiden välisen vertaistarkastelun mekanismi. Sen avulla neuvosto tarkastelee säännöllisesti kaikkien YK:n jäsenvaltioiden ihmisoikeusvelvoitteiden ja - sitoumusten toteutumista. Lisätietoja esim. <https://www.amnesty.fi/suomen-ihmisoikeustilanne-ykn-synnissa-muilta-mailta-risujarasis-mista-naisiin-kohdistuvasta-vakivallasta-ja-vahemmistojen-kohtelusta/>

¹⁵⁸ Ks. [Kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat antaneet Suomelle lukuisia konkreettisia suosituksia ja kehotuksia, s. 17](#)

6. Suostumus vuorovaikutuksen kivijalkana – suostumusymmärrys on vielä riittämätöntä Suomessa

6.1 Johdanto

Seksuaalisen kanssakäymisen, kuten kaiken muunkin ihmisten välisen vuorovaikutuksen, tulee perustua suostumukselle eli vapaaehtoisuudelle. Suostumus intiimissä vuorovaikutuksessa kumpuaa luottamuksesta. Luottamus kumppaniin luo pohjan turvalliselle ilmapiirille, keskustelulle haluista, tarpeista ja rajoista sekä yhteisymmärrykselle. Seksuaaliväkivallassa taas on kyse äärimmäisestä luottamuksen väärinkäytöstä ja rikkomisesta sekä seksuaalioikeuksien loukkauksesta.

Koska vapaaehtoisuuden ja suostumuksen puute on uuden seksuaalirikoslainsäädännön ytimessä, on olennaista saada tietoa siitä, kuinka Suomessa asuvat ymmärtävät suostumusta ja suostumuksen puutteeseen perustuvaa seksuaaliväkivaltaa eri esimerkkien ja tilanteiden kautta. Uudistunut lainsäädäntö antaa oman rajatun näkökulmansa suostumukseen, mutta suostumusta voidaan lähestyä lainsäädäntöä laajempuna sosiaalisena ilmiönä ja moraalisenä kysymyksenä. Tällöin kyse on siitä, mitä suostumus tarkoittaa eri ihmisille, millä tavoin suostumusta voidaan vahvistaa ja kuinka sen huomiointiin voidaan kasvattaa Suomessa. Kansalaisyksikössämme, ryhmäkeskusteluissamme ja kohtaamisaktivismissämme suostumusta käsitellään monitahoisesti ja laajemmin kuin rikoslaisissa.

6.2 Suostumus yhteisymmärryksenä ja autonomiana – suostumuksen määritelmää

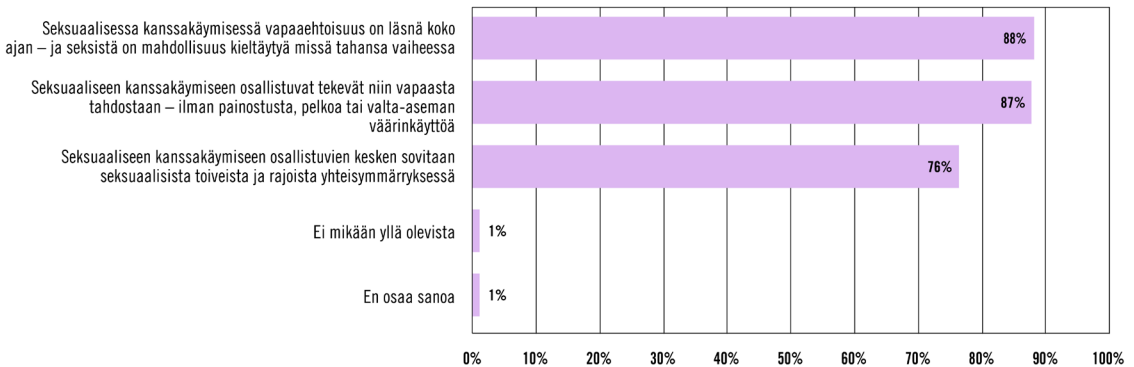
Kaikissa aineistoissamme nousi esiin suuri kirjo erilaisia suostumuksen ymmärtämisen, tulkinnan ja soveltamisen tapoja. Laajan aineistomme ja analyysimme perusteella suomalaisten ymmärrys suostumuksesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä on vielä puutteellista. Suomessa asuvien ihmisten välillä on merkittäviä eroja siinä, millä lailla he ymmärtävät suostumusta, seksuaalioikeuksia ja uudistunutta seksuaalirikoslainsäädäntöä. Tietotarpeet vaihtelevat esimerkiksi sukupuolen ja iän mukaan: ymmärrys näyttää olevan vahvinta nuorilla ja naisilla, kun taas vanhimmat ikäpolvet ja miehet tarvitsevat enemmän ajantasaisista tiedoista.

Kuvio 5. Suostumuksen määritelmä, Asenne esiin -kansalaiskysely 2024

Suostumuksen määritelmä

Kaikki vastaajat (N=1058)

Mitä suostumus seksiin tarkoittaa?
Kaikki vastaajat (N=1058)

Kansalaiskyselymme yli tuhannesta vastaajasta lähes yhdeksän kymmenestä ajatteli, että *seksuaalisessa kanssakäymisessä vapaaehtoisuus on läsnä koko ajan – ja seksistä on mahdollisuus kieltäytyä missä tahansa vaiheessa*. 18–35-vuotiaista eli nuorimmista vastaajista näin vastasi peräti 98 %. Vanhimma ikäryhmästä eli yli 65-vuotiaista väittämän kanssa samaa mieltä oli 76 % vastaajista. Kaikista vastaajista 87 % oli puolestaan yhtä mieltä siitä, että *seksuaaliseen kanssakäymiseen osallistuvat tekevät niin vapaasta tahdostaan – ilman painostusta, pelkoa tai valta-aseman väärinkäyttöä*. Mitä nuorempi vastaaja, sitä todennäköisemmin hän allekirjoitti väittämän. Kolme neljästä suomalaisesta taas ymmärsi, että *seksuaaliseen kanssakäymiseen osallistuvien kesken sovitaan seksuaalisista toiveista ja rajoista yhteisymmärryksessä*. 88 % nuorimmista vastaajista tulkitsi näin, kun taas yli 65-vuotiaista kyselyyn vastanneista 63 %.

Kyselyaineistomme perusteella suomalaiset näyttävät siis ymmärtävän suostumusta varsin hyvin, mutta vanhemmilla ikäpolvilla tietoisuus suostumuksesta on vähäisempää kuin nuorimmilla vastaajilla. Sukupuolittaiset erot olivat pieniä, mutta naiset tiesivät miehiä useammin, että nämä kaikki ulottuvuudet kuuluvat suostumukseen. Suostumus on yhteisymmärrykseen, vapaaehtoisuuteen ja kommunikointiin perustuva prosessi, jossa ei ole tilaa painostukselle, pelolle tai väkivallalle.

Syvensimme kansalaiskyselymme tuloksia keskustelu- ja haastatteluaineistoillamme. Vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten ryhmäkeskusteluissa ja aktivistiemme tekemissä haastatteluissa halusimme kuulla, millä tavoin Suomessa asuvat ihmiset kuvailevat ja määrittelevät suostumusta omin sanoin. Kysyimme

vapaamuotoisesti sekä ryhmiimme osallistuneilta että aktivistien haastattelemilta ihmisiltä, mitä suostumus heidän mielestään tarkoittaa. Suhteutimme keskustelu- ja haastatteluaineistoamme kansalaiskyselymme tavoin uudistuneeseen seksuaalirikoslainsäädäntöön ja tutkimme, onko Suomessa asuvien ihmisten ymmärrys suostumuksesta ajan tasalla ja lainsäädäntöuudistuksen mukaista ja minkälaisia tietotarpeita heillä näyttää olevan.

Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneille naisille suostumus muodosti kaiken vuorovaikutuksen kivijalan. He pohtivat yhdessä suostumuksen rajoja, ehtoja, ilmaisu- ja tulkintatapoja sekä pätevän suostumuksen eri ulottuvuuksia. He olivat yksimielisiä suostumuksen reunaehdoista eli vapaaehtoisuudesta, yhteisymmärryksestä ja annetun suostumuksen tarkkuudesta. Naiset kertoivat omista kokemuksistaan ja antoivat konkreettisia esimerkkejä siitä, miten suostumus ja sen loukkaukset ovat heidän elämässään ilmenneet. Suostumus ei kuitenkaan ollut heille vain omakohtainen aihe, vaan naiset korostivat, että suostumus on yhteiskunnallisesti merkittävä kysymys, joka pohjautuu kansainvälisiin ihmisoikeuksiin ja seksuaaliväkivallan vähentämisen tavoitteeseen.

Aineistomme perusteella suostumus tarkoittaa Suomessa asuville ennen kaikkea vapaaehtoisuutta ja mahdollisuutta tehdä itseään ja seksuaalisuuttaan koskevia päätöksiä. Suostumusta ei voi antaa vallan väärinkäytön, kuten uhkauksen, pakon tai väkivallan seurauksena, sillä ne riistävät ihmisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden. Suostumuksen voi perua koska tahansa ja mistä syystä vain. Jokaisella on oikeus kieltäytyä kesken seksuaalisen kanssakäymisen ehdotetuista asioista tai lopettaa kokonaan, ja tätä kieltoa on kunnioitettava. Naisvangit korostivat omassa ryhmässään tilannetajua ja kieltäytymisen vastaanottamista ja hyväksymistä.

Se [suostumus] pitää voida aina vetää pois tai siis ilmaista se, että enää ei olekaan, ja sitten lopetetaan.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Ryhmiimme osallistuneiden naisten mukaan suostumus on vuorovaikutusprosessi, joka edellyttää jatkuvaa kommunikaatiota, läsnäoloa ja toisen huomioimista. Seksuaalinen kanssakäyminen on yhteinen päätös. Tällöin rajoista, toiveista ja haluista keskustellaan yhdessä ja niitä kunnioitetaan läpi intiimin vuorovaikutuksen. Naiset painottivat, että vapaaehtoisuus perustuu aina tietoon. Jotta ihminen voi antaa suostumuksensa, hänen tulee tietää, mitä asioita se koskee ja mitä kumppani haluaa. Kyse on johdonmukaisuudesta ja ennustettavuudesta; osapuolet ovat samalla sivulla siitä, mitä seksuaalisessa kanssakäymisessä tulee tapahtumaan ja minkälaisia rajoja siihen liittyy.

Ihmisen pitää tietää, mihin se suostuu. Jos mä suostun johonkin fyysiseen seksuaaliseen tekoon, niin mun täytyy tietää, mitä kaikkea se tulee sisältämään. Se ei riitä, että mä sanon, että mä suostun johonkin nyt, mikä nyt alkaa, ja se tuleekin yhtäkkiä sisältämään asioita, mistä ei olla sovittu. Mun mielestä sen suostumuksen pitää koskea kaikkea, mitä tulee. Se suostumus täytyy varmistaa jokaisessa muutoksen vaiheessa.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Suostumus on kuitenkin myös joustava. Se voi sovittaessa muuttua ja uusista asioista voidaan yhdessä sopia kesken seksuaalisen kanssakäymisen. Naiset kuvasivat, että suostumus ei ole kiveen hakattu sopimus, vaan kumppanin kuuntelua, tilanteen tunnustelua ja kummankin tunteisiin keskittymistä.

Siis herranjumala, koko seksin käsikirjoitusta ei tarvitse [naurahdus] sopia kerralla, että nyt tämä meidän akti menee pisteestä A pisteeseen Ö tällä tavoin, vaan voi vaihe vaiheelta kysyä, että "no tuntuisiko tällainen kivalta?" tai "mitä sä haluaisit, että mä teen sulle?", tai sitä suostumusta pitääkin kysellä pitkin matkaa.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Naisten näkemys suostumuksesta vastasi pitkälti lain määrittelemää. Heidän mukaansa suostumus riippuu ihmissuhteesta ja kontekstista. Suostumuksesta sovitaan erikseen jokaisella kerralla eri ihmisen kanssa, eikä kerran annettu suostumus tarkoita, että suostumus pätee myös myöhempisiin seksuaalisiin tekoihin. Halut, toiveet, tunteet ja rajat voivat vaihdella niin tuoreessa tapailusuhteessa kuin pitkässä parisuhteessa. Suostumusta ei siis voi olettaa ennalta.

Kokemuksesta ja aina suhdekohtaisista rajoista on tärkeä puhua, eikä olettaa, että kaikki pätee kaikkialla.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Suomen rikoslaissa ei rajata suostumuksen ilmaisua ja ihmisten välistä kommunikointia. Kuten lain esitöissäkin todetaan, on ihmisten vuorovaikutus seksuaalisessa kanssakäymisessä moninaista, eikä lainsäädännössä siksi ole mahdollista määritellä tarkasti, millä tavoin vapaaehtoisuutta pitää muille viestiä.¹⁵⁹ Ihmisten arjessa ja henkilökohtaisissa suhteissa vallitsevat toimintatavat, vakiintuneet ilmaisut ja tottumus sekä kulttuuriset normit ja odotukset vaikuttavat siihen, kuinka suostumusta ilmaistaan ja millä tavoin se osataan ottaa huomioon. Samoin suhdehistoria ja kokemukset vaikuttavat siihen, millä tavoin kukin ymmärtää suostumusta ja sen ilmaisua. Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneet

¹⁵⁹ HE 12/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi.

naiset korostivat, että suostumusta ja halua osoitetaan kumppanille yleensä samanaikaisesti useilla eri tavoilla. Varma suostumus on heidän mukaansa selkeästi havaittavissa ja tulkittavissa esimerkiksi sanoista, ilmeistä, eleistä ja läsnäolosta.

| *Suostumus on todella selkeä sanallinen ja sanaton ilmaus.*¹⁶⁰

Ote ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Naisten ydinviesti oli, että sanallinen varmistaminen on aina tervetullutta ja tarpeen erityisesti epäselvissä tilanteissa. Kommunikaation merkitys korostuu myös silloin, kun kyseessä on uusi kumppani. Suostumuksen tulkinta edellyttää ryhmäkeskusteluihimme osallistuneiden naisten mukaan joka tapauksessa toisen osapuolen tunteiden ja tilanteen jatkuvaa huomioimista.

Kaikki on sillein, että "sun pitää sanoa ei, että muuten se ei kelpaa", mutta miksei se kyllä ole yhtä tärkeä, että pitää kuulua "kyllä" tai muuten se ei kelpaa?

Se ei ole mennyt jotenkin läpi ihmisten tajuntaan, että ne ymmärtäisi että tietyissä tilanteissa ei saa välttämättä sellaista selkeätä ei-vastausta, vaan silloin jos haluaa edetä jotenkin hyvin, niin pitää itsekin olla herkkänä ja tarkkana, katsoa, mitä tapahtuu ja kysyä, jos on yhtään epävarma.

Otteet seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

6.3 Haavoittava, loukkaava seksuaaliväkivalta – seksuaaliväkivallan määritelmiä

Seksuaaliväkivaltaa ovat vailla suostumusta tehdyt teot, jotka loukkaavat ihmisen seksuaalisuutta, seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyttä. Se on yksi monista väkivallan muodoista ja sisältää usein piirteitä esimerkiksi fyysisestä ja henkisestä väkivallasta. Eri väkivallan muodot usein kietoutuvat toisiinsa ja syventävät väkivallan kierrettä. Parisuhteessa seksuaaliväkivaltaa edeltää käytännössä aina muunlainen väkivalta¹⁶¹, ja kyse on useammin tekojen sarjasta kuin yksittäisestä teosta.¹⁶² Tutkimuksemme osallistuneet maahanmuuttaneet naiset kertoivat oma-kohtaisesti, että miehen kontrolloiva ja fyysisesti väkivaltainen käytös ulottuu usein myös naisen seksuaalisuuteen. Pakottavan kontrollin ja fyysisen väkivallan sävyttämässä perhe-elämässä ja arjessa seksuaaliväkivalta on osa väkivallan jatkumoa.

¹⁶⁰ "Consent is a very explicit verbal and also nonverbal cue."

¹⁶¹ Nyqvist, L. (2008). Seksuaalinen väkivalta parisuhteessa. Teoksessa S. Näre & S. Ronkainen (toim.). *Paljastettu intiimi. Sukupuolittuneen väkivallan dynamiikkaa* (s. 129–167). Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

¹⁶² Laurila, T., Lehtinen, I., Leponiemi, M., Ollilainen, N. & Karhinen-Soppi, A. (2023). Kohtaaminen puhelintyössä. Teoksessa K. Bildjuschkin (toim.) *Seksuaaliväkivaltatyön perusteet* (s. 283–293). Teema 36/2023. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147779/URN_ISBN_978-952-408-143-6.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

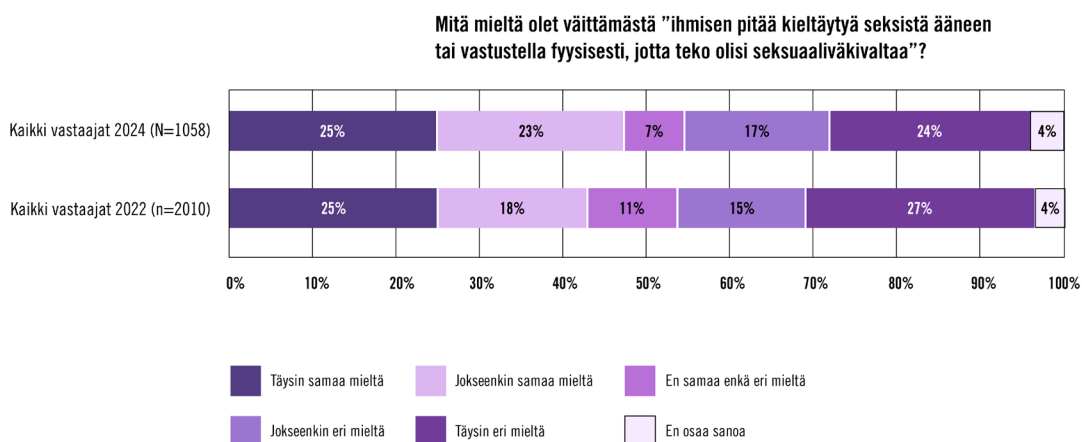
Tosi tosi harva tulee [turvakotiin] sen seksuaaliväkivallan takia, mutta sitä sitten aina sieltä selviää. Se on vaan yksi pieni osa siitä parisuhteessa koetusta väkivallasta, mikä on ihan hirveän yleistä. Sitten just se, että se ei välttämättä koskaan päädy tilastoiduksi.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Seksuaaliväkivalta sijoittuu niin yksityisiin tiloihin kuin julkisille paikoille ja sitä tehdään paitsi kasvojen myötä verkkovälitteisesti. Ryhmäkeskusteluissamme naiset jakoivat kokemuksiaan näistä kaikista väkivallan foorumeista. Keskustelijat kertoivat, että seksuaaliväkivalta ulottuu heidän kokemustensa perusteella niin tapailu- ja parisuhteeseen kuin työ- ja yöelämään. Osa kertoi seksuaalisen häirinnän kokemuksista työpaikalla. Merkittävä osa naisten kohtaamasta häirinnästä oli tapahtunut baareissa ja yökerhoissa. Usein väkivallan tekijä oli päihtynyt.

Kuvio 6. Seksuaaliväkivallan määritelmä vuosina 2022 ja 2024, Amnestyn kansalaiskyselyt

Seksuaaliväkivallan määritelmä vuosina 2022 ja 2024

Tutkimme kansalaiskyselyllämme, millä tavoin Suomessa asuvat ihmiset ymmärtävät uudistunutta seksuaalirikoslainsäädäntöä ja seksuaaliväkivaltaa laajempänä ilmiönä. Kyselyyn osallistuneilta kysyttiin, mitä mieltä he ovat väittämästä *ihmisen pitää kieltäytyä seksistä ääneen tai vastustella fyysisesti, jotta teko olisi seksuaaliväkivaltaa*. Kaikista vastaajista 48 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämän kanssa. Vastaajien välillä oli kuitenkin merkittäviä eroja sukupuolen ja ikäryhmän kautta tarkasteltuna. Miehistä 59 % oli sitä mieltä, että vasta sanallinen kieltäytyminen tai fyysinen vastustaminen tekee teosta seksuaaliväkivaltaa. Naisistakin näin ajatteli jopa 49 %. Ymmärrys uudistuneesta seksuaaliväkivallasta on lisääntynyt.

lirikoslainsäädännöstä on siis jäänyt puolitiehen. Nuorin ja vanhin ikäryhmä olivat tämän kysymyksen osalta toistensa vastakohtat; 18–35-vuotiaissa yksi viidestä peräänkuulutti sanallista kieltäytymistä tai fyysistä vastustelua, yli 65-vuotiaista puolestaan peräti 69 %.

Suomen seksuaalirikoslainsäädännössä ei edellytetä väkivallan vastustamista sanallisesti tai fyysisesti, vaan olennaista on nimenomaan vapaaehtoisuuden puute. Esimerkiksi nukkuminen, tajuttomuus sekä voimakkaat pelko- ja päihtymystilat estävät vapaaehtoisen päätöksen tekemisen, samoin kuin fyysisen vastustelun. Siksi suostumus tulee varmistaa erikseen. Vain 41 % kyselyimme vastaajista tiesi, ettei seksuaaliväkivalta edellytä sanallisesti kieltäytymistä tai fyysistä vastustelua. Ainoastaan kaksi viidestä miehestä ja reilu puolet naisista tunnisti, että seksuaaliväkivaltaa ovat myös teot, joita väkivaltaa kokeva ei pysty vastustamaan sanallisesti tai fyysisesti. Muunsukupuolisista vastaajista tämän tunnisti jokainen. Ajantasaisinta tietoa on nuorilla, joista 69 % ymmärsi, mitä nykyinen sääntely tarkoittaa.

Ryhmäkeskusteluissa naiset käsittelivät seksuaaliväkivaltaa etenkin naisiin kohdistuvana ihmisoikeusloukkauksena ja syvälle juurtuneena yhteiskunnallisena ongelmana, jolla on pitkä historia. Naiset olivat yhtä mieltä siitä, että seksuaaliväkivaltaa ei määritä vastustelu tai sen puute, vaan suostumuksellisessa seksuaalisessa kanssakäymisessä olennaista on kaikkien osapuolten vapaaehtoisuus ja halu seksuaaliseen kanssakäymiseen. Seksuaaliväkivalta on vakavaa vallan väärinkäyttöä, joka ilmenee piittaamattomuutena, nöyryyttämisenä ja kontrollointina. Seksuaaliväkivallan tekijä ylittää tietoisesti toisen ihmisen tahdon, rajat ja tarpeet, rikkoo tämän koskemattomuutta ja haavoittaa. Itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden loukkausten kautta seksuaaliväkivallan tekijä riistää toiselta ihmiseltä mahdollisuuden päättää omasta kehostaan:

Mielestäni kaikki, mikä tehdään vastoin tahtoasi, olisi seksuaaliväkivaltaa, kuten hyväksikäyttö, mutta myös pakottaen tehdyt seksuaaliset teot, jotka tehdään ilman suostumustasi, ilman että suoraan sanot, että haluat sinulle tehtävän niin kuten joku sinulle tekee.¹⁶³

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Vallankäyttö niin, että toisella ei ole mahdollisuuksia tai riittäviä mahdollisuuksia päättää siitä, että mitä tapahtuu.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Monet ryhmiimme osallistuneista naisista olivat kokeneet seksuaaliväkivaltaa ja kertoivat kokemuksistaan ryhmissä. Naisten erilaisia kokemuksia yhdisti usein se, että heidän suoraviivaista kieltäytymistään lähestymisestä, flirttailusta tai seksuaalisesta kanssakäymisestä ei uskottu. Heidän mukaansa toistuva kieltäytyminen-

¹⁶³ “I think anything that is done like against your will would be sexual violence, like exploitation, but also just sexual acts being pushed on you without you consenting to it, without you explicitly saying that you want that that someone else is doing.”

kään ei aina riitä merkiksi vastentahtoisuudesta, eikä sitä oteta vakavasti. Vastentahtoisuudeksi ymmärretään naisten antamien esimerkkien valossa vielä huonommin erilaiset keholliset kiellot, tilanteessa jäätyminen sekä passiivinen vastarinta:

- - [väkivallassa] on oikeasti kyse kaikesta sanattomasta, pienistä epäröinneistä, siitä että on täysin reagoimatta koko seksuaalisen kokemuksen ajan. Olen kuullut kommentteja miehiltä, jotka ovat kertoneet minulle aiemmista kokemuksistaan. Eräs heistä käytti termiä, sanoi "hän makasi kuin lahna". Ensimmäinen asia, joka mieleeni tuli, oli että: "No, siinä on sinun... Tuo kertoo, että hän ei ollut kanssasi, että hän ei ollut läsnä."¹⁶⁴

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Naiset kertoivat seksuaaliväkivallan yleisyydestä ja arkipäiväisyydestä etenkin seksuaalisen häirinnän ja ahdistelun osalta. Kun väkivalta on yleistä ja toistuvaa, se voi arkipäiväistyä ja normalisoitua. Pitkään tai eri tavoin seksuaaliväkivaltaa kokeneen rajat voivat hämärtyä, eikä hän välttämättä tiedä väkivaltaisen tapahtuman täyttävän rikoksen tunnusmerkistön. Tällöin väkivallan uhka on jatkuvasti läsnä, mutta kokija turtuu siihen ja saattaa ohittaa kokemansa väkivallan. Väkivallan kierre lamauttaa. Seksuaaliväkivaltaa kokenut ei aina nimeä kokemaansa heti väkivallaksi, vaan ymmärrys väkivallan haavoittavista seurauksista voi syntyä vasta myöhemmin.

No [seksuaaliväkivaltaa on] yksinkertaisesti kaikki semmoinen toiminta, joka rikkoo sen kohteen, uhrin rajoja ja joka aiheuttaa sille jälkikäteen jotenkin haavoittuneen olon, joka johtuu just siitä, että ei tullut kuulluksi tai ei tullut kohdatuksi omine rajoineen. Toki täytyy muistaa, että jotkut rajojen ylitykset saattaa itsekin hahmottaa vasta jälkikäteen, mutta silloinkin jos hahmottaa ne itsekin vasta jälkikäteen, niin se on yhtä lailla ollut väkivaltaa.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Omista väkivaltakokemuksistaan kertoneet naiset kuvasivat ryhmäkeskusteluisamme seksuaaliväkivaltaa traumatisoivaksi ja haavoittavaksi kokemukseksi, jolla oli ollut heille niin lyhyt- kuin pitkäaikaisia seurauksia. Useampi naisvanki kertoi, kuinka heidän nuorena kokemansa seksuaaliväkivalta vahingoittaa heitä yhä. Pahimmillaan seksuaaliväkivallan tekijä rikkoo toisen ihmisen kykyä läheisyyteen ja intiimiin vuorovaikutukseen sekä luottamukseen. Ryhmissämme naiset kuvasivat, kuinka seksuaaliväkivallan leima ja stigma voivat seurata sitä kokenutta vielä pitkään tapahtuneen jälkeenkin.

¹⁶⁴ "- - it [violence] is actually the nonverbal, it is the small little hesitations, it's being completely nonreactive even during the whole sexual experience. I've heard comments from like men who were telling me about their previous experiences. One of them used the terminology, was like 'she was laying there like a fish'. And the first thing that popped into my head, I was like 'well, there is your...'. That tells you that she's not there with you, that means she's not present."

Intiimiin kanssakäymiseen ja läheisiin ihmissuhteisiin sijoittuvat seksuaaliväkivallan teot eivät tapahdu tyhjiössä. Yhteiskunnassa vallitsevat sukupuolten epätasa-arvo, sukupuolistereotyytiat ja vallan väärinkäyttö ylläpitävät seksuaaliväkivaltaa ja vaikeuttavat siihen puuttumista. Keskusteluissamme naiset korostivat, että vallan ja seksuaalisuuden väliset yhteydet on tunnistettava, jotta seksuaaliväkivaltaa voi ymmärtää. Rajoittunut kuva seksuaaliväkivallasta vaikeuttaa väkivallan havaitsemista Suomessa.

- - mä kuulen näistä kaikista [puheenvuoroista] semmoista seksuaalisuuden ja vallan erottamattomuutta, että seksuaalisuuden alueella käytetään paljon valtaa. Sinne tihkuu myös yhteiskunnan valtarakenteet, että just mikä on se naisen rooli, miehen rooli, mihin meillä on oikeudet naisina tai mihin miehellä on oikeus suhteessa meihin. - - Seksuaalisuuden alueella sen vallan käyttäminen ilman sitä suostumusta muuttuu automaattiseksi väkivallaksi. Sen takia seksuaaliväkivaltaa on niin hirveän paljon, mutta sen takia sitä ei myöskään tunnisteta väkivallaksi, koska sitä vallankäyttöä ei tunnisteta siinä osaksi sitä asiaa.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

6.4 Käsitteet suostumuksen vapaaehtoisuudesta

Suostumus seksuaaliseen kanssakäymiseen perustuu aina vapaaehtoisuudelle. Jokaisella tulee olla mahdollisuus ja vapaus päättää omasta kehostaan ja seksuaalisuudestaan. Vapaaehtoisuuden tulee myös perustua kykyyn ja tilaisuuteen tehdä itseään koskevia päätöksiä.¹⁶⁵ Esimerkiksi nukkuva tai vahvasti päihtynyt ei voi antaa suostumustaan, kuten ei välttämättä myöskään voimakkaassa pelko- tai shokkitilassa oleva. Jäätymisreaktio on seksuaalista väkivaltaa kokeneilla tyypillistä.

Jäätyminen seksuaaliväkivallan kokemuksen yhteydessä on luonnollinen reaktio

Jäätymisreaktio on kehon stressireaktio järkyttävään tilanteeseen, jota ihminen ei ole voinut ennakoida.

Anna Tiihonen Möller, Hans-Peter Söndergaard ja Lotti Helström haastattelivat 298 raiskauksen uhriksi joutunutta potilasta.¹⁶⁶ Karoliinisessa instituutissa toteutetun tutkimuksen mukaan peräti 70 % heistä oli kokenut jäätymisreaktion. Jäätymisreaktio ei ole tahdonalainen. Se on reaktio, jossa laukaisijana on yhtäkkinen uhka. Kun aivot huomaavat vaaran, hermosto reagoi automaattisesti lähettämällä käskyn, jonka seurauksena keho jäähmettyy. Jäätymisreaktion aikana syke harvenee ja verenpaine laskee, liikkuminen on mahdotonta, eikä avun huutaminen onnistu. Keho menee selviytymistilaan ja kaikki elintoiminnot keskittyvät selviytymiseen.

¹⁶⁵ Piha, O. (2023). Miten uuden seksuaalirikoslain vapaaehtoisuuskaiteeriä tulisi tulkita? *Lakimies* 3-4/2023, 485-511.

¹⁶⁶ Möller, A., Söndergaard, H.P. & Helström, L. (2017): Tonic immobility during sexual assault – a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 96(8), 932-938.

Suostumuksesta sovitaan yhdessä tilannekohtaisesti. Seksuaaliseen kanssakäymiseen osallistuvien tulee voida kieltäytyä asioista, joita he eivät halua tehdä. Aina tämä ei kuitenkaan ole olosuhteiden vuoksi mahdollista, vaan seksuaaliseen kanssakäymiseen saatetaan suostua vasten tahtoa esimerkiksi painostuksen ja manipuloinnin seurauksena tai väkivallan tai sen uhan pelossa. Esihenkilö, ohjaaja tai hoidosta vastaava saattaa käyttää valta-asemaansa väärin painostaakseen hänestä riippuvan osapuolen seksuaaliseen kanssakäymiseen. Suostumiseen pakottaminen tekee vuorovaikutuksesta seksuaaliväkivaltaa.

Taulukko 2. Suostumuksen vapaaehtoisuus, Asenne esiin -kansalaiskysely 2024

Suostumus seksuaaliseen kanssakäymiseen ei ole vapaaehtoista, jos (valitse mielestäsi sopivat vaihtoehdot	Kaikki vastaajat (N=1058)	Miehet (n=413)	Naiset (n=635)	Muu (n=10)	18-35-vuotiaat (n=138)	36-50-vuotiaat (n=199)	51-65-vuotiaat (n=326)	yli 65-vuotiaat (n=395)
Seksuaalisen kanssakäymisen osapuoli käyttää väärin valta-asemaansa, esimerkiksi työnantajana, harrastuksen ohjaajana tai hoidosta vastaavana	85 %	82 %	85 %	90 %	90 %	90 %	85 %	79 %
Seksuaalinen kanssakäyminen tapahtuu tilanteessa, jossa toinen osapuoli nukkuu, torkkuu tai hänen tajunnantilansa on muusta syystä heikentynyt (esim. humala)	84 %	78 %	88 %	100 %	91 %	87 %	87 %	80 %
Seksuaaliseen kanssakäymiseen suostumalla vältetään muu väkivalta tai nöyryytys	82 %	76 %	84 %	100 %	87 %	88 %	85 %	73 %
Kieltäytyminen seksuaalisesta kanssakäymisestä voi johtaa henkiseen väkivaltaan, esimerkiksi mykkäkouluun parisuhteessa tai mustamaalaamiseen sosiaalisessa mediassa	76 %	70 %	80 %	100 %	85 %	82 %	77 %	69 %
Seksuaalinen teko tapahtuu niin äkillisesti, ettei suostumusta ole ollut mahdollista antaa	72 %	63 %	77 %	100 %	80 %	77 %	75 %	64 %

Kansalaiskyselymme vastaajista reilu enemmistö ymmärsi, että kyse ei ole vapaaehtoisuudesta, jos esimerkiksi työnantaja tai hoidosta vastaava henkilö käyttää valta-asemaansa väärin. Miehistä näin ajatteli neljä viidestä ja naisista 85 %. Alle 50-vuotiaista vastaajista yhdeksän kymmenestä tunnisti valta-aseman väärinkäytön poistavan suostumuksen, yli 65-vuotiaista taas vajaa neljä viidestä.

Ryhmäkeskusteluissamme nousi esille, että toisen osapuolen valta-asemaa ei uskalleta aina vastustaa, etenkin kovan taivuttamisen edessä. Vammaisten naisten, naisvankien ja transtaustaisten naisten ryhmissä puhututti työnantajien ja hoitajien

vallan väärinkäyttö, joka voi johtaa jopa väkivaltaa kokeneen työsuhteen päättämiseen tai vuosien hyväksikäyttöön. Usea kertoi itse kokeneensa seksuaalista häirintää esihenkilön puolelta. Naisten mukaan myös huomattavasta ikäerosta seuraa herkästi vallan väärinkäyttöä, erityisesti silloin, kun toinen osapuoli on nuori.

No siis tietenkin raaimmillaan, että "jos et anna, niin tulee turpaan", mutta monenlaista muuta parisuhteeseen tai työsuhteeseen tai johonkin muuhun liittyvää henkistä väkivaltaa, vallankäyttöä. You name it, ne tilanteet on hyvin erilaisia.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Uudistuneessa seksuaalirikoslainsäädännössä valta-aseman väärinkäyttöä arvioidaan vakavuuden ja väkivallan olosuhteiden perusteella, mutta lainsäädännössä ei tavoiteta väkivallan dynamiikkaa ja valta-aseman väärinkäytön nyansseja. Lain mukaan valta-aseman väärinkäytön on oltava vakavaa, jotta se täyttää raiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistön. Rikoslain 5 § eli seksuaalisen hyväksikäytön säännös taas kattaa asemaa hyväksikäyttäen tehdyt seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavat teot, jotka eivät täytä raiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistöä ja joissa heikomman tai haavoittuvamman osapuolen vapaaehtoisuus on rajoittunut. Säännöstä ovat kritisoineet etenkin vammaisjärjestöt. Heikomman aseman tai harkintakyvyn hyväksikäyttö on aina valta-aseman väärinkäyttöä, joka ilmentää seksuaalisuutta loukkaavan teon tarkoituksellisuutta ja vakavuutta.

Pakottavat olosuhteet näkyvät myös globaaleissa muuttoliikkeissä ja epätasa-arvoisissa parisuhteissa. Ruskeat naiset puhuivat omassa keskustelussaan vastikkeellisista suhteista, joissa seksuaaliväkivallan sietäminen näyttäytyy maahanmuuttaneelle naiselle vaihtokauppana paremman elintason ja turvallisemman yhteiskunnan toivossa.¹⁶⁷ Seksuaaliseen kanssakäymiseen suostutaan vastentahtoisesti olosuhteiden pakottamana ja monimuotoista väkivaltaa siedetään, jotta tulevaisuus voisi olla menneisyyttä ja nykyisyyttä parempi:

- - tapaat naimisissa olevia naisia, jotka ovat muuttaneet Suomen kaltaisiin paikkoihin. Haluaisin todella tietää tästä lisää, koska mielestäni kyse on vastikkeellisista suhteista: "Nain sinut, muutan Suomeen, joten hyväksyn tietyn määrän väkivaltaa. En juuri pidä sinusta, en viehäty sinusta, mutta harrastan kanssasi seksiä, koska haluan jotakin, saan jotakin muuta irti tästä suhteesta."¹⁶⁸

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

¹⁶⁷ Ks. vastikkeellisen turvallisuuden käsite. Yhdenvertaisuusvaltuutettu (2023). Marginalisoidut naiset tarvitsevat nais erityisiä palveluja. Saatavilla osoitteessa: <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/-/marginalisoidut-naiset-tarvitsevat-naiserityisia-palveluja>.

¹⁶⁸ “- - you meet women who married and moved to places like Finland. For me that is really something I just would die to know more about because that for me would be transactional relationships: ‘I marry you, I move to Finland, so I will accept a certain amount of violence because I don’t particularly like you, I don’t fancy you, but I will sleep with you because I want something, there’s something I will gain from this relationship’.”

Tiedottomassa tilassa oleva ei voi antaa suostumustaan. Kansalaiskyselymme kaikista vastaajista 84 % tunnisti, että suostumusta ei voi antaa nukkuessa, torkkuessa tai silloin, kun tajunnantila on muusta syystä, esimerkiksi humalan vuoksi, selvästi hämärtynyt. Sukupuoliero on vahva. Miehistä näin ajatteli 78 %, naisista taas lähes yhdeksän kymmenestä. Mitä nuorempi vastaaja, sitä paremmin tämän ymmärsi: 18–35-vuotiaista 91 % tunnisti tajunnantilan heikentymisen poistavan vapaaehtoisuuden, yli 65-vuotiaista taas kahdeksan kymmenestä.

Ryhmäkeskusteluissamme tilanteet, joissa suostumusta ei ole mahdollista antaa, tunnistettiin.

Voihan se uhri olla kykenemätön kieltäytymään, eikä se tee siitä tilanteesta yhtään vähempää väkivaltaista, vaan pikemminkin päinvastoin.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Seksuaaliseen kanssakäymiseen saatetaan suostua vakavien ja jopa vaarallisten seurausten välttämiseksi. Neljä viidestä kansalaiskyselymme vastaajasta tiesi, että vapaaehtoisuudesta ei ole kyse silloin, kun seksuaaliseen kanssakäymiseen suostutaan, jotta vältetään muu väkivalta tai nöyryytys. Miehistä reilu kolme neljästä ymmärsi tämän, naisista 84 %. 36–50-vuotiaiden joukossa tämä tiedettiin ikäryhmistä parhaiten: heistä 88 % tunnisti, että suostumus ei ole pätevä, jos se perustuu väkivallan välttämiseen. Ikäryhmistä eniten parannettavaa oli jälleen ikääntyneimmillä, sillä yli 65-vuotiaiden joukossa 73 % valitsi tämän vaihtoehdon.

Ryhmäkeskusteluissamme naiset keskustelivat fyysisen väkivallan uhasta ja kuinka se voi pakottaa suostumaan vastentahtoisesti seksuaalisiin tekoihin:

Minulle tulee esimerkistäsi ensimmäisenä mieleen henkilö, joka on miehen tai naisen kanssa suhteessa ja "jos harrastan seksiä nyt, voin ehkä välttää lyönnit ja rangaistuksen" tai jotakin sellaista.¹⁶⁹

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Ehkä meidän alalla voi olla sitä, että ei eskaloituisi väkivaltaan. Sen takia saattaa olla paljonkin tilanteita, missä se ei ole vapaaehtoista, mutta se on paras tapa luovia siitä tilanteesta pois. Ainakin se voi tuntua siltä sillä hetkellä.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

¹⁶⁹ "The first thing I think of with your example is someone who is in a relationship with a man or a woman and 'if I just have sex now, it saves me like maybe being hit or punished' or that sort of thing."

Kaikissa keskusteluryhmissämme naiset jakoivat ajatuksiaan siitä, kuinka kumppani voi jankkaamalla ja vastaan väittämällä pyrkiä kääntämään puolisonsa päin, vaikka tämä olisi jo kieltäytynyt useasti. Eräs naisvanki kuvasi tätä väsytystaisteluksi, jossa toinen osapuoli ei hyväksy kieltävää vastausta, vaan jatkaa väittelyä ja vaatimista, kunnes saa haluamansa.

Voihan olla sellainen tilanne, että jos on suhteessa esimerkiksi, niin osaa manipuloida toista, tietää että mistä naruista vetelee, että näin painostaa tai jotain.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Suostumisen ja toisen tahtoon taipumisen taustalla voi myös olla pelko siitä, että kieltäytymisestä seuraa henkistä väkivaltaa. Henkinen väkivalta voi olla esimerkiksi mykkäkoulua parisuhteessa tai mustamaalaamista sosiaalisessa mediasa. Naisvankit kuvasivat tätä toisen alistamiseksi ja kertoivat sekä omakohtaisia että lähipiirinsä kokemuksia seksuaalisuuteen perustuvasta nöyryttämisestä sosiaalisessa mediassa.

Kansalaiskyselymme vastaajista reilu kolme neljästä tiesi, että vapaaehtoisesta suostumuksesta ei ole kyse silloin, jos ihminen joutuu pelkäämään kieltäytymisestä seuraavan henkistä väkivaltaa. Miehistä 70 % ja naisista 80 % tunnisti tämän. Ikäryhmistä paras ymmärrys oli taas nuorimmilla, joista 85 % ymmärsi, että suostumus on annettava ilman henkisen väkivallan uhkaa. Ikääntyneimmistä selvästi pienempi osa, mutta kuitenkin enemmistö eli 69 % oli tätä mieltä.

Painostettuna annettu suostumus ei kuitenkaan ikinä ole suostumus. Jos miettii, tuossa voisi olla vaikka se, että on parisuhde ja sä tiedät, että jos et sä suostu seksiin, niin toinen alkaa mököttää.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Seksuaalisesti latautunut teko voi tapahtua äkkiaarvaamatta ja sopimatta niin, ettei sen tekijä varmista toisen osapuolen suostumusta ja halua. Tällöin kyse ei ole vapaaehtoisuudesta, sillä henkilö ei saa aikaa ja tilaisuutta tehdä päätöstä, eikä päätös perustu tietoon. Teko on toisen omaehtoisesti päättämä ja pakottama sekä loukkaa teolle altistetun seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Kansalaiskyselymme osallistuneiden tietämys seksuaalirikoslainsäädännöstä vaihteli eniten tilanteessa, jossa oli kyse teon yllättävyydestä. 72 % kaikista kansalaiskyselymme vastaajista tiesi, että suostumus ei ole vapaaehtoinen, jos seksuaalinen teko tapahtuu niin äkillisesti, ettei suostumusta ole ollut mahdollista antaa. Miehistä vain 63 % ja yli 65-vuotiaista vastaajista 64 % tunnisti tämän. Naisista 77 % ja 18–35-vuotiaista neljä viidestä ymmärsi, että teon äkillisyys poistaa mahdollisuuden antaa suostumuksen.

Tulokset ovat huomionarvoisia siksi, että voimassa oleva suostumusperustainen seksuaalirikoslainsäädäntö perustuu ”vain kyllä tarkoittaa kyllä” -periaatteeseen. Suostumus on periaatteen mukaan siis olemassa vain silloin, kun se on vapaaehtoista ja kaikkien jakamaa. Suostumus alkaa vasta myöntävän ilmaisun hetkestä, eikä sitä voida olettaa etukäteen. Seksuaalirikoslaissa määritellään raiskaukseksi sukupuoliyhteys, johon henkilö ei ole voinut ilmaista tahtoaan teon äkillisyyden vuoksi. Myös kesken seksuaalisen kanssakäymisen vailla suostumusta tehdyt teot, kuten kondomin pois ottaminen, on uudessa seksuaalirikoslainsäädännössä kriminalisoitu.

Mä ajattelen, että kyllä varmaan kaikille seksityöntekijöille, toivottavasti ei omakohtaisesti tuttu, mutta tosi usein kuultu asia on se, että asiakas ottaa kortsun pois kesken seksin ilman, että se ilmoittaa tai sanoo siitä mitään, ja sä huomaat sen vasta sitten, kun vahinko on jo tapahtunut. - - Miten mä voin kieltäytyä jostain, minkä mä en tiedä tulevan ollenkaan?

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Naiset keskustelivat ryhmäkeskusteluissamme lisäksi tottumuksesta ja miellyttämisen halusta, jotka turruttavat jatkuvaan toisen tahtoon suostumiseen. Vammaiset naiset nostivat esiin, että hyväksynnän tarve voi osalla vammaisista johtaa äärimmäiseen miellyttämiseen ja tahtonsa vastaisiin seksuaalisiin tekoihin suostumiseen. He olivat itsekin törmänneet oletukseen, että vammaisina naisina he olisivat kenen tahansa käytettävissä:

On vähän näitä tämmöisiä, että ”no kun ethän sä sitä seksiä kuitenkaan mistään muualta saa, niin sun pitäisi nyt olla kiitollinen, kun minä sitä tässä tulen tarjoamaan” [naurahdus], mikä on ehkä nuoremmalta iältä tuttua.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

6.5 Asenteet seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuun lieventymiseen

Rikosvastuulla tarkoitetaan henkilön vastuuta tahallisesti tekemästään rikoksesta ja velvollisuutta hyvittää tekonsa, josta on koitunut vahinkoa.¹⁷⁰ Myös teon yritys ja valmistelu voivat olla rangaistavia. Henkilö voidaan siis saattaa rikosoikeudelliseen vastuuseen ja tuomita rangaistukseen, jos hänen todetaan syyllistyneen rikokseen. Rikoslaisissa on lisäksi määritelty, että rikosoikeudellinen vastuu edellyttää 15 vuoden ikää ja syyntakeisuutta eli sitä, että henkilö ymmärtää tekonsa seuraukset ja kykenee hallitsemaan käyttäytymistään. Rikoksenteijä voi olla alentuneesti syyntakeinen tai syyntakeeton. Merkitystä on tällöin teon aikaisilla olosuhteilla ja rikoksenteijän ominaisuuksilla, joita arvioidaan erikseen rikosoikeusprosessin aikana.¹⁷¹

¹⁷⁰ Pernu, T. K. (2022). Harkinta, teko, seuraus: kausaalinen ja juridinen vastuu rikosoikeudessa. Teoksessa E. Yli-Hemminki, S. Melander & K. Nuotio (toim.) *Rikoksen ja rangaistuksen filosofia* (s. 189–215). Helsinki: Gaudeamus.

¹⁷¹ Ks. Yli-Hemminki, E. (2022). Syyllisyysperiaatteen olettama toimija ja tämän ominaisuudet. Teoksessa E. Yli-Hemminki, S. Melander, & K. Nuotio (toim.) *Rikoksen ja rangaistuksen filosofia* (s. 216–238). Helsinki: Gaudeamus.

Rikosvastuu ei ole vain oikeudellinen, vaan myös moraalinen kysymys.¹⁷² Rikosvastuun lieventymisen tarkastelussa voidaan erottaa tosiasialliset oikeudelliset seikat, jotka lieventävät rikosvastuuta, ja maallikoiden eli tässä tapauksessa kansalaiskyselyymme vastanneiden ja ryhmiimme osallistuneiden tulkinnat rikoksen vakavuutta ja tekijän rikosvastuuta lieventävistä tekijöistä.

Kysymys rikosvastuun lieventymisestä on olennainen juuri vastuun ja oikeutuksen näkökulmasta; kyse on siitä, miten ihmiset tulkitsevat seksuaaliväkivaltaan liittyvää vastuuta ja rangaistuksen oikeutusta sekä kuinka rangaistavina seksuaalirikoksia pidetään. Sukupuolistunutta väkivaltaa tarkastelleessa Eurobarometrissa yli tuhannesta suomalaisvastaajasta reilu kymmenes näki, että naiseen kohdistuva väkivalta johtuu usein naisen omasta toiminnasta.¹⁷³ Myös osana rikosoikeusprosessia asianomistajan tekoa edeltävää toimintaa on voitu tarkastella provosointina, joka on sittemmin johtanut seksuaalirikokseen.¹⁷⁴ Näin vastuuta seksuaaliväkivallasta on siirretty sen tekijältä väkivallan kokijalle.

Vuoden 2024 kansalaiskyselyssämme tiedustelimme vastaajilta, pitäisikö seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuun lieventyä viidessä skenaariossa, eli jos

- 1) tekijä on aiemmin harrastanut seksiä saman naisen kanssa,
- 2) tekijä on vakituisessa suhteessa naisen kanssa,
- 3) väkivalta on tapahtunut sosiaalisessa mediassa,
- 4) väkivallan kokijan sosiaalisen median sisältö on seksuaalissävyytteistä ja
- 5) tekijä on päihtynyt.

Kysymys perustuu vuoden 2010 Asenne esiin -kyselyyn. Ero kyselyiden välillä on siinä, että vuonna 2010 kysyimme rikosvastuun lieventymisestä, kun kyseessä on raiskaus, mutta vuoden 2024 kyselyssä kysymys koskee seksuaaliväkivaltaa laajemmin.

Tulokset kuvastavat Suomessa asuvien suhtautumista seksuaaliväkivallan vakavuuteen. Merkittävä osa vastaajista oli sitä mieltä, että seksuaaliväkivallan rangaistavuutta pitäisi vähentää tekijän ja kokijan läheinen suhde, väkivallan tapahtuminen verkossa, uhrin seksuaalissävyytteinen sosiaalisen median sisältö tai tekijän päihtymys. Vastauksissa on havaittavissa sukupuolittaista ja sukupuolittaista eroa. Naiset ja nuoret olivat kaikissa skenaarioissa voimakkaimmin sitä mieltä, että tekijän rikosvastuun ei tulisi lieventyä.

---

¹⁷² Ks. Aalto-Heinilä, M. (2022). Onko moraalisen vastuun idea epäreilu? Teoksessa E. Yli-Hemminki, S. Melander, & K. Nuotio (toim.) *Rikoksen ja rangaistuksen filosofia* (s. 145–164). Helsinki: Gaudeamus.

¹⁷³ Euroopan komissio (2016). *Special Eurobarometer 449. Gender-based Violence*. Julkaisu ladattavissa: <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=58853>.

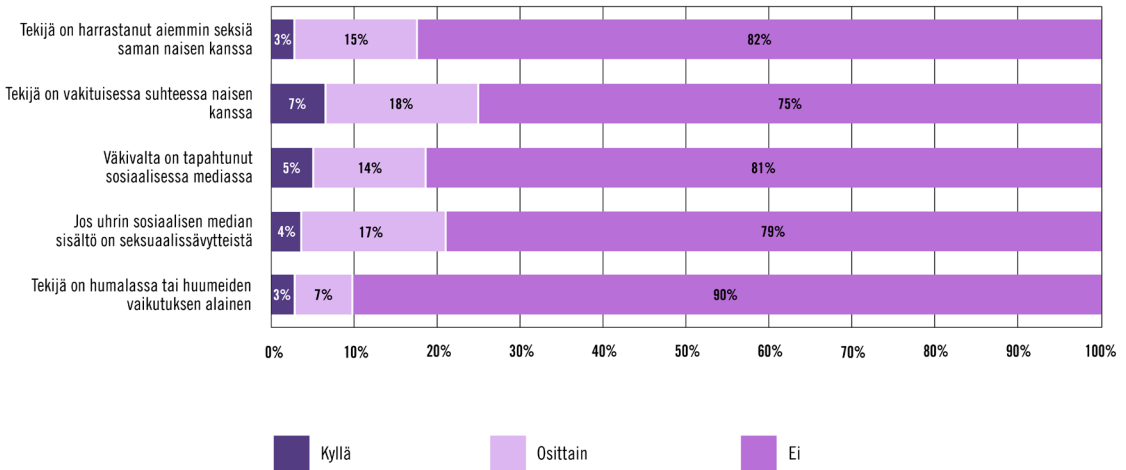
¹⁷⁴ Ks. esim. Jokila, H. (2010). *Tahdonvastainen suostumus ja liiallisen luottamuksen hinta. Raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten oikeudellisen tiedon konstruktio*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys. Julkaisu ladattavissa: <https://edition.fi/lakimiesyhdistys/catalog/view/539/454/1051-1>.

Kuvio 7. Rikosvastuun lieventyminen, Asenne esiin -kansalaiskysely 2024

Rikosvastuun lieventyminen

Pitäisikö rikosvastuun lieventyä jos:
Kaikki vastaajat (N=1058)

Joka neljännen kansalaiskyselymme vastaajan mielestä seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuuta tulisi lieventää vakituinen suhde naisen kanssa. Miehistä 37 % ja naisista lähes joka viides näki, että parisuhteen seksuaaliväkivallan tekijän ja kokijan välillä pitäisi lieventää tekijän rikosvastuuta. Ikäryhmien välinen ero on niin ikään selvä; 18–35-vuotiaista vastaajista 15 % ja yli 65-vuotiaista 35 % tulkitsi vakituisen suhteen tekijän rikosvastuuta lieventävänä seikkana.

Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneet naiset näkivät, että vallalla on yhä käsitys, että parisuhteessa seksuaalisiin tekoihin tulee suostua kumppanin mieltymysten ja toiveiden mukaan, vaikka itse ei olisikaan siihen halukas. Naisvangit nostivat esiin, että avo- tai avioliiton sisällä tapahtuva seksuaaliväkivalta on yleistä, mutta siitä harvoin tehdään rikosilmoitusta. Eräs haastatelluistamme kertoi hänen kumppaninsa pakottaneen hänet seksuaaliseen kanssakäymiseen ennen kuin raiskaus avioliitossa kriminalisoitiin vuonna 1994. Paikalle kutsutut poliisit sivuuttivat tapahtuneen ja perustelivat parisuhteen pikemminkin velvoittavan seksuaaliseen kanssakäymiseen miehen kanssa. Naisvangeista yksi puolestaan kertoi, ettei entinen kumppani kunnioittanut hänen rajojaan, vaan päinvastoin ylitti niitä tietoisesti ja omista haluistaan käsin kielloista huolimatta, koska he olivat parisuhteessa keskenään. Myös maahanmuuttaneet naiset kertoivat kohdanneensa seksuaaliseen kanssakäymiseen pakottamista parisuhteen varjolla.

Käytetään toista kysymättä tai sitten käytetään sitä jotain valtaa, jos ajattelee, että siinä on kestolotto, että "voin milloin vain haluan, koska olemme parisuhteessa". Se on vallankäyttöä.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Suljetussa vankilassa rangaistustaan suorittaneet naiset korostivat, että aiempi seksuaalinen kanssakäyminen ei koskaan ole merkki ja lupaus myöhemmästä halukkuudesta. Lähes joka viides kansalaiskyselyymme vastaajasta kuitenkin näki, että seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuun tulisi lieventyä, jos tämä on aiemmin harrastanut seksiä saman naisen kanssa. Miehistä ja yli 65-vuotiaista vastaajista reilu neljännes arvioi, että aiemman seksuaalisen kanssakäymisen on lievennettävä seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuuta. Naisista näin ajatteli 14 %, alle 50-vuotiaista vastaajista puolestaan 12 %.

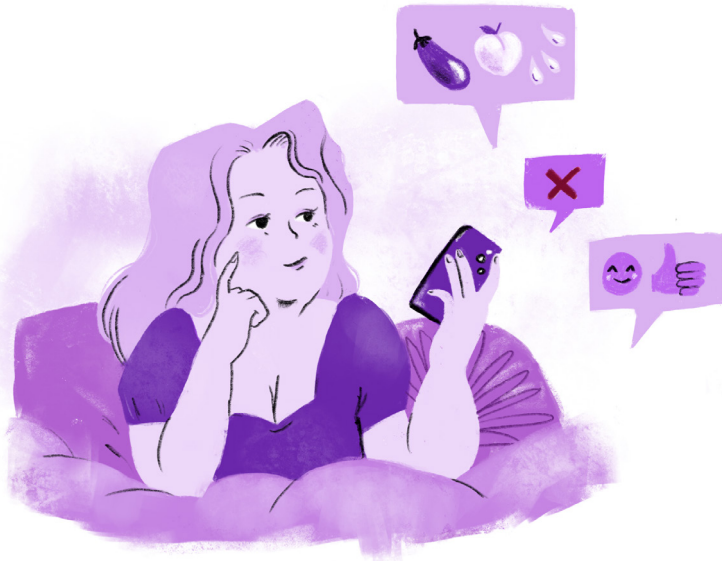
Kukaan ei ole kenellekään seksiä velkaa missään olosuhteissa.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Transtaustaiset naiset nostivat ryhmäkeskustelussaan esiin, että seksuaalisesti latautuneet eleet ja pienet teot ovat usein keskustelematta sallittuja parisuhteessa. Heidän mukaansa esimerkiksi kumppanin koskettaminen ohimennen ja alastonkuvan lähettäminen puolisolle tuskin olisivat rikosoikeudellisesti rangaistavia, mikäli niistä tehtäisiin rikosilmoitus. Sen sijaan parisuhde ei ole lupaus tai oikeutus seksuaaliseen kanssakäymiseen, vaan myös parisuhteessa siihen vaaditaan aina suostumus.

Seksuaaliväkivaltaa esiintyy yhä enemmän verkossa ja sosiaalisessa mediassa esimerkiksi luvattoman intiimin kuvamateriaalin, häiritsevien viestien ja kostopornon muodossa. Joka viides kaikista kansalaiskyselyymme vastaajista arvioi, että seksuaaliväkivaltaa kokevan naisen seksuaalissävytteisen sosiaalisen median sisällön tulisi lieventää väkivallan tekijän rikosvastuuta seksuaaliväkivallasta. Miehistä näin tulkitsi 27 %, naisista taas 21 %. Jyrkimmin tätä mieltä olivat ikäänntyneimmät vastaajat, joista 32 % ajatteli, että tekijän rikosvastuun tulisi lieventyä, jos seksuaaliväkivaltaa kokeva on tuottanut sosiaaliseen mediaan seksuaalissävytteistä sisältöä.

Digitaalinen seksuaaliväkivalta on kasvokkaisen seksuaaliväkivallan tavoin vahingollista sitä kokevalle, mutta verkossa seksuaaliväkivaltaa tapahtuu ennennäkemättömän paljon ja nopeasti anonyymiyden suojissa. Joka viidennen vastaajan mielestä tekijän rikosoikeudellista vastuuta pitäisi lieventää, mikäli seksuaaliväkivalta tapahtuu sosiaalisessa mediassa. Kansalaiskyselyymme osallistuneista miehistä 22 % ja naisista 14 % ajatteli, että seksuaaliväkivallan verkkovälitteisyyden tulisi olla tekijän rikosvastuuta vähentävä tekijä. 51–65-vuotiaiden joukossa oli ikäryhmistä vähiten näin ajattelevia: heistä 13 % tulkitsi näin. Nuorimmasta ikäryhmästä 18 % ja vanhimmasta 21 % vastaajista arvioi, että tekijän rikosvastuu on vähäisempi, jos seksuaaliväkivalta sijoittuu internetiin.

Vastaajien keskuudessa vallitsi suurin yksimielisyys siitä, että seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuuta ei lievennä tämän päihtymystila väkivaltateon aikana. Vastaajista joka kymmenes arvioi, että tekijän päihtymystilan tulee vähentää rikosvastuuta. Miehistä näin ajatteli 13 % ja naisista vajaa kymmenes. 18–35-vuotiaiden keskuudessa vain 6 % arvioi, että alkoholin tai huumausaineiden alaisena olleen seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuun tulisi lieventyä. Yli 65-vuotiaiden keskuudessa 13 % näki, että seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuun on tällöin oltava lievempi.

Ryhmäkeskusteluissa naiset tulkitivat, että mikään näistä viidestä ulottuvuudesta ei vähennä väkivallan tekijän rikosoikeudellista vastuuta. Sen sijaan he tukeutuivat oikeudelliseen viitekehykseen ja keskustelivat ennen kaikkea alentuneesta syntyneisyydestä ja syyntakeettomuudesta. Heidän mukaansa tekijän rikosvastuuta lieventävät kehitysviivästymät sekä puutteellinen ymmärrys sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, seksuaalisesta kanssakäymisestä ja omasta toiminnasta suhteessa toisiin:

[Rikosvastuuta voi lieventää] jos sä oot jostain syystä todistetusti ehkä kyvytön ymmärtämään sun tekojen seurauksia, ja itseaiheuttettu intoksikaatio ei nyt valitettavasti riitä [naurahdus].

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

- - mä oisin itsekin sanonut tuon ymmärryksen, että ymmärtää, mitä on tehnyt tai ymmärtää, mitä seksiasiat ylipäättään on, mutta sitten taas että onko semmoinen ihminen se, joka laitetaan sinne oikeusjärjestelmään. Just että kun sä sanoit, että jos sitä käräjillä käsitellään tai tälle, että onko se ihminen sitten enää edes sellainen, joka vietäisiin siihen järjestelmään ns. tuomittavaksi.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

7. Väkivaltakulttuurista suostumuskulttuuriin

7.1 Johdanto

Väkivallalla on yhä osansa suomalaisessa vuorovaikutuksessa ja asenneilmastossa.¹⁷⁵ Kuitenkin sen rinnalla elää myös vahva suostumuskulttuuri. Suostumusperustainen seksuaalirikoslainsäädäntö ja siitä käyty julkinen keskustelu ovat nostaneet suostumuksen yhä tärkeämmäksi osaksi sosiaalista kanssakäymistämme. Lainsäädäntö yksin ei kuitenkaan vähennä seksuaaliväkivaltaa, ja siirtymä väkivaltakulttuurista nykyistä vahvempaan suostumuskulttuuriin on hidasta, sillä asenteet, käsitykset, normit ja sekä väkivaltaan että suostumukseen liittyvät oppimisprosessit muuttuvat vähitellen.¹⁷⁶ Jotta suostumuksellisuudesta tulee osa kulttuurista ja sosiaalista DNA:tamme, tarvitaan tietoista asennemuutosta, aktiivisia tekoja sekä selkeitä linjauksia ja rakenteita suostumuksellisuuden vahvistamiseksi.

7.2 Väkivaltakulttuuri ja epätasa-arvo heikentävät suostumuskulttuuria

Selvitimme tutkimuksessamme, minkälaiset keinot Suomessa asuvien ihmisten mielestä parhaiten vahvistavat suostumusymmärrystämme. Vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten ryhmäkeskusteluissa, samoin kuin kohtaamisaktivismihaastatteluissa (ks. luku 8) nousi kuitenkin esiin merkittävä määrä tekijöitä, jotka heikentävät Suomessa asuvien suostumusymmärrystä ja horjuttavat suomalaista suostumuskulttuuria.

Keskusteluryhmiimme osallistuneiden naisten mukaan suomalainen väkivaltakulttuuri ja yhteiskunnassa vallitseva sukupuolten epätasa-arvo heikentävät suostumuskulttuuria. Väkivaltakulttuuri viittaa sosiaalisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin, jotka ylläpitävät ja tekevät väkivallan normaaliksi yhteiskunnassamme. Rakenteet ovat historiallisesti juurtuneita ja siksi sitkeitä. Eri sukupuolia koskevat odotukset ja roolit, seksuaalimoraali sekä väkivaltaiset asenteet ja käyttäytymismallit siirtyvät sukupolvelta toiselle. Naisvangit kuvasivat, kuinka lapsuudessa todistettu ja koettu väkivalta usein totuttaa väkivaltaan. Perheen tai yhteisön sisäinen väkivalta voi tällöin näyttäytyä vaiettuna normina.

---

¹⁷⁵ Ks. Ronkainen, S. (2008). Kenen ongelma väkivalta on? Suomalainen hyvinvointivaltio ja väkivallan toimijuus. *Yhteiskuntapolitiikka*, 73(4).

¹⁷⁶ Lidman, S. (2015). *Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia*. Helsinki: Gaudeamus.

[Väkivaltakulttuuri] rakentuu ylisukupolvisesti. Jos siihen ei puututa, se jatkuu.¹⁷⁷

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Naisten mukaan väkivaltakulttuuri saa voimansa erityisesti mediasta, jossa väkivaltaa kuvataan ja esitetään jatkuvasti, mutta ei vain kielteisessä valossa. Aina seksuaalisuutta loukkaavia tekoja ei uutisoinnissa, elokuvissa ja musiikissa nimetä väkivallaksi. Ryhmäkeskusteluissamme nousi esille esimerkiksi raiskausmyytti, että nainen yleensäkin vastustelee aluksi, mutta miehen tulee taivuttaa hänet tahtoonsa välittämättä naisen toistuvista kielloista.¹⁷⁸ Tämänkaltaiset mediarepresentaatiot vaikeuttavat keskustelijoiden mielestä väkivallan tunnistamista ja vievät huomiota suostumuksellisuudelta.

[Maskuliinisuuteen] liittyä suorittaminen, siihen liittyä aloitteellisuus. Missä suhteessa ne on sitten opittu, missä suhteessa niitä sovelletaan, niin siitä voi syntyä tällaisia ristiriitaisia tilanteita.

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

- - seksuaalisia skriptejä normalisoidaan, ne hyväksytään ja niiden mukaan toimitaan. Ihmiset eivät ole täysin tietoisia, milloin he ovat väkivaltaisia muita kohtaan, joten se jatkuu ja toistuu, kuten tietenkin elokuvissa. Mietin juuri laulua Baby It's Cold Outside. Se on joululaulu. Periaatteessa joku yrittää kerta toisensa jälkeen ja jatkaa toistuvista kielloista huolimatta. Minusta se normalisoi meidän käytöstämme.¹⁷⁹

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Keskusteluissamme naiset olivat erityisen huolissaan sosiaalisesta mediasta kasvavana väkivaltakuvaston foorumina ja sen vaikutuksesta verkossa viihtyviin nuoriin. Eräs naisvanki kuvasi sosiaalista mediaa tärkeäksi oppimisalustaksi, jota kautta hän on saanut tietoa ja vertaistukea seksuaalisuuteen ja seksuaaliväkivaltaan liittyen. Sosiaalisen median varjopuolina naiset pitivät väkivaltaa normalisoivia sisältövaikuttajia sekä sulkeutuneita, vihasisältöä levittäviä yhteisöjä, joissa erityisesti nuoret miehet viettävät aikaa toistensa kanssa. Internetin manosfääri, eli miesten oikeuksiin ja feminismiin kritiikkiin keskittyneet nettiyhteisöt, ja globaali anti-gender-liikehdintä heikentävät suostumuskuulttuuria. Radikaalit naisten oikeuksia vastustavat ajatukset saavat uuden väylän sosiaalisessa mediassa.

¹⁷⁷ "It's like through the generations it [culture of violence] is inbuilt. If that's not addressed, it will continue."

¹⁷⁸ Seksuaalisten tekojen pakottamisella ns. aggressiivisen viettelyn varjolla on pitkä kulttuurihistoriansa. Ks. Jokila, H. (2010). *Tahdonvastainen suostumus ja liiallisen luottamuksen hinta. Raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten oikeudellisen tiedon konstruktioit*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys. Julkaisu ladattavissa: <https://edition.fi/lakimiesyhdistys/catalog/view/539/454/1051-1>.

¹⁷⁹ "- - these sexual scripts are normalized, they are accepted, and they are acted upon. People are not fully consciously aware that they are violating somebody so then it just keeps repeating and it's being circulated like of course in movies. I was thinking about the song Baby It's Cold Outside. It's like a Christmas song. Basically, just like someone is just constantly trying over and over and like repeatedly being told no but still trying. - - I think it's just normalizing our behavior."

Naisten mukaan huolestuttavaa on, jos nuorten ensisijainen tietolähde seksuaalisuudesta ovat nettiyhteisöt ja samanikäiset ystävät:

Ihan oikeasti siis nuorison seksuaalikasvatus koulussa, niin kyllähän siellä nykyään tästä oman kehon koskemattomuudesta ja siihen liittyvistä asioista toki puhutaankin. Mutta en tiedä, toisaalta nyt sitten viime aikoina nimenomaan koulunuorisossa on ilmaantunut pojissa taas tämmöistä Andrew Tate -tyyppistä, jossa siis on hyvin huolestuttava vastavoima, että osataanko siellä koulussa sitten reagoida siihen, tällaiseen ilmiöön. Niin että minkälaisia herrasmiehiä meillä nyt kasvaakaan sitten?

Ote transtaustaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Tiedän, että poikani puhuisi minulle asioista, manosfääristä ja sinisistä pillereistä, sinipilleri-ihmisistä ja punapillerisistä. Minä vain mietin, että joku myrkyttää poikani mielen ja se tapahtuu katseeni ulottumattomissa, koska he katsovat näyttöä oppien ja imien vaikutteita näistä asioista, ja missä he pääsevät käymään terveellisiä keskusteluja tästä?¹⁸⁰

Käännös oteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Seksityötä tekevät naiset painottivat, että verkon naisvihamielisyys ei jää vain internetiin, vaan se ulottuu myös kasvokkaiseen intiimiin vuorovaikutukseen. Aggressiivisen ja naisia alentavan sisällön leviäminen totuttaa väkivaltaan. Kun pakottamista, nöyryyttämistä ja omaan tahtoon taivuttamista näkyy pornossa ja muussa mediakuvastossa yhä enemmän, väkivalta normalisoituu ja siitä tulee hyväksyttävämpää. Keskusteluihimme osallistuneiden naisten mukaan väkivaltaista ja seksuaalisuutta loukkaavaa sisältöä on esillä selvästi enemmän kuin kuvastoa, jonka keskiössä on suostumus.

Jos mä saan vielä lisätä tuohon just näihin kuristamis- ja tukanvetämisasioihin, että tässä on mun mielestä massiivinen kulttuurinen elementti, jos mietitään sitä pornoa, mitä ihmiset kuluttaa, että miten naisia kohdellaan ns. peruseksissä. - - Mä ajattelen, että jotta saataisi ihmiset ymmärtämään, mitä syvimmiltään tarkoittaa suostumus, niin ihmiset pitäisi saada ymmärtämään ylipäättään, mitä syvimmillään tarkoittaa seksuaalisuus, koska ihmiset ei osaa olla seksuaalisesti läsnä. Ei ne tunnista asioita. Ei ne pysty... Monet ihmiset ei pysty enää kiihottumaan niin sanotusti normaaleista asioista, koska se on niin kaikkialla, se naisia

¹⁸⁰ "My son, I know, he would come back talking to me about things, about the manosphere and the blue pills, blue-pilled people and the red-pilled. I'm just thinking somebody's poisoning my son's mind and it's happening when I'm not watching because they is looking at the screen learning and absorbing on these things, and where do they go to get healthy conversations about this?"

kohtaan käytetty seksuaalinen väkivalta. Nykyään nuoret ihmiset ajattelee, että se on ihan perusseksiä, että sä kuristat jotakuta.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Naiset kokivat, että Suomessa seksuaalisuudesta ei juuri käydä julkista, eikä liioin yksityistäkään keskustelua, ja keskustelukulttuurissa korostuvat vaikeneminen ja häpeä. Puhumattomuus johtaa herkästi kateettomiin oletuksiin, eikä omia, saati toisen tunteita, haluja ja tarpeita tunnisteta. Naiset liittivät puhumattomuuden kulttuurin osin seksuaalikasvatukseen, jonka he kokivat omien kokemustensa perusteella riittämättömäksi. Heidän mukaansa suostumuksesta ei heidän kouluaikoinaan puhuttu, kuten ei myöskään avoimen kommunikation merkityksestä. Keskustelun vieraudesta seuraa naisten mukaan paitsi kiusallisia tilanteita, myös vakavia koskemattomuuden loukkauksia.

On ongelmallista, jos menet treffeille miehen kanssa, hän kysyy "voinko suudella sinua?" ja naurat hänelle.¹⁸¹

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

- - ylipäätään tällöinen ääneen käyty keskustelu on tosi monelle tosi vieras. Kyllä varmaan valtaosalle ihmisistä on paljon tutumpi sellainen, että semmoiseen seksuaaliseen kanssakäymiseen valutaan äänettömästi jonkun ihmisen kanssa. Ehkä se voi peilata myös sitä, että ylipäätään koetaan vieraana se ääneen käyminen, se vastavuoroinen keskustelu siitä, että "onko ok?", "eikö ole ok tehdä tätä?", "eikö tehdä?". Siitä ehkä juontuu se, että ylipäätään edes sen kyllä-vastauksen kuuleminen on outoa osalle, saatika että olisi se ei-vastaus, mikä ei ole ääneen sanottu ei-vastaus.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

7.3 Suostumuskulttuurin vahvistaminen vaatii tekoja

Pysyvää asennemuutosta on mahdollista edistää vahvistamalla suostumusymmärrystä ja tuomalla suostumuksen käsitteen laajemmin julkiseen keskusteluun. Kartoitimme kansalaisyksikyselyssämme ja ryhmäkeskusteluissamme, millä keinoin ja minkälaisilla foorumeilla suostumusta voitaisiin Suomessa käsitellä nykyistä syvällisemmin ja myönteisemmässä valossa.

Ryhmäkeskusteluissamme naiset näkivät, että suostumuksellisuutta vahvistetaan niin yksityisissä ihmissuhteissa kuin julkisessa keskustelussa. Uudet lähestymistavat arkisessa vuorovaikutuksessa vakiinnuttavat naisten mukaan vähitellen laajempaa yhteiskunnallista kehitystä. Siksi heidän mukaansa on tärkeää pysyä perillä suostumuksen ja seksuaalisuuden ajankohtaisista keskusteluista, olla

¹⁸¹ "There is a problem there, if you're going on a date with a guy and he says "can I kiss you?" and you laugh at him for it."

avoin uudelle tiedolle ja hankkia sitä tietoisesti sekä keskustella yhdessä lähipiirin kanssa. Julkinen keskustelu suostumuksesta puolestaan tihkuu kahvipöytiin, antaa uusia näkökulmia sekä monipuolistaa suostumuksen representaatioita. Esi-merkit rajojen asettamisesta ja kieltäytymisen vastaanottamisesta tukevat naisten mukaan suurempaa asennemuutosta.

Kun mä tiedän, että on myös mahdollisuus siihen ei:hin, niin on myöskin helpompi sanoa kyllä. Vaikka se on tietty vähän paradoksaalista, mutta niin se on.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Kieltäytymisen normalisointi ja että "ei" riittää, tiedättehän. Minusta se on iso juttu.¹⁸²

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Naiset kaipasivat suostumuspuheeseen enemmän ja monipuolisempia malleja. Suostumuksen tulisi olla näkyvämmiin esillä eri medioissa, jotta ihmisten arkikäsitteet suostumuksesta ja yhteisymmärryksestä voisivat monipuolistua. Uudistuneen lainsäädännön lisäksi muu kulttuurinen kuvasto suostumuksesta juurruttaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta korostavaa moraalista koodistoa:

¹⁸² "Just normalizing the idea of saying no and that being enough, you know. I think that's a big thing."

- - *itsellä median parissa työskentelevänä tulee se, että näkisi erilaisia malleja siitä, että miten siitä suostumuksesta keskustellaan. Televisioarjoissa, varsinkin fiktiossa, vois olla enemmän malleja siitä, että miten se suostumus otetaan esiin. Myös siis tietenkin kaunokirjallisuudessa voisi olla samalla tavalla malleja, koska kyllähän me viihdetuotteista otetaan malleja ajatella ja toimia, vaikka me ei sitä tajuttaisi. Sitten tietysti seksuaalikasvatuksen moninaistamisella ylipäätään.*

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Naisten mukaan julkinen keskustelu suostumuksesta keskittyy liikaa byrokraatiaan ja tulkintaan, että suostumus tarkoittaisi paperisen sopimuksen allekirjoittamista. Heidän mielestään enemmän tulisi keskittyä siihen, mitä suostumus antaa vuorovaikutukselle ja intiimille kanssakäymiselle erityisesti. Keskustelijat painottivat suostumusta luottamuksen, tunnustuksen ja kiintymyksen perustana. Kun vuorovaikutuksen keskiössä on suostumus, voi tulla kohdatuksi ja hyväksytyksi omana itsenään. Suostumus viestii naisten mukaan arvostuksesta ja turvallisuudesta sekä mahdollistaa nautinnon, mikä jää usein syrjään suostumuskeskusteluista. Suostumuksen hyötyinä naiset näkivät myös mahdollisuuden vapautua, kokeilla uutta, tutkia omia mieltymyksiä, haluja ja rajoja sekä oppia itsestä ja kumppanista.

Ensinnäkin siinä tulee semmoinen turvallinen olo, että tietää, mitä on tapahtumassa noin suurin piirtein. Todennäköisesti ja toivottavasti tietää myös, että jos tehdään jotain, mistä ei olla vaikka keskusteltu siinä ennen kuin lähettiin harrastamaan, niin kysytään siinä aktin aikana ennen kuin tehdään tai kysytään sitä kautta, että "no miltä tämä tuntuisi?" tai "tuntuuko tämä hyvältä?" tai näin. Sitten ylipäätään se, että on kysytty sitä suostumusta ja on turvallinen ja kuultu ja nähty olo. Se auttaa heittäytymään siihen tilanteeseen ja päästämään peloista ja epävarmuuksista ehkä irti.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

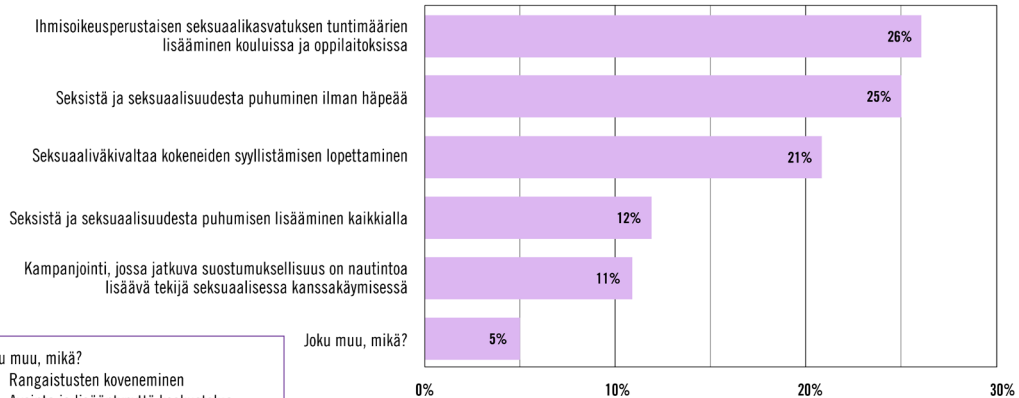
Kansalaiskyselyssämme kysyimme, miten suostumusta hyvinvoinnin ja nautinnon lähteenä voitaisiin ymmärtää paremmin. Vastajat saivat valita viidestä vaihtoehdosta mielestään tärkeimmän keinon. Heidän eniten suosimansa vaihtoehto oli *ihmisoikeusperustaisen seksuaalikasvatuksen tuntimäärien lisääminen kouluissa ja oppilaitoksissa*, jonka valitsi kaikista vastaajista joka neljäs. Se oli naisten ja kaikkien muiden ikäryhmien paitsi yli 65-vuotiaiden eniten valitsema vaihtoehto. Naisista sen valitsi 29 % ja nuorimmasta ikäryhmästä peräti 32 % vastaajista.

Kuvio 8. Suostumus hyvinvoinnin ja nautinnon lähteenä, Asenne esiin -kansalaiskysely 2024

Suostumus hyvinvoinnin ja nautinnon lähteenä

Kaikki vastaajat (N=1058)

Miten suostumusta hyvinvoinnin ja nautinnon lähteenä voitaisiin ymmärtää paremmin? Valitse mielestäsi tärkein keino
Kaikki vastaajat (N=1058)

Joku muu, mikä?

- Rangaistusten koveneminen
- Avointa ja lisääntynyttä keskustelua seksistä
- Lisääntynyttä keskustelua nautinnosta ja suostumuksesta
- Asian nostaminen ja keskustelu kotona osana kasvatusa

Aineistomme keskeinen viesti on, että keskustelun seksuaalisuudesta ja suostumuksesta on ulotuttava kaikkialle.

Kyllä mun mielestä kokonaan pitäisi muuttaa se tapa, millä me puhutaan seksistä ihan lapsista asti, että miten lapsille puhutaan seksistä, minkälaista seksuaalikasvatus on, miten paljon me puhutaan nautinnosta, miten paljon me puhutaan siitä että seksuaalisuus tai seksi on kahden ihmisen välistä kanssakäymistä, kommunikointia. Koska mun on vaikea uskoa, että sellaiset ihmiset, jotka tekee seksuaalista väkivaltaa tai ylittää seksuaalisesti ihmisten rajoja, että niillä olisi mitään kosketusta ollut siihen, että mitä semmoinen oikeasti hyvä, ravitseva, hellivä seksuaalisuus on. Sen sijaan, että puhuttaisi aina siitä, mitä sen uhrin pitää sanoa ja miten sen pitää olla ja mitä ja sitä ja tätä ja tuota, niin enemmän pureuduttaisi siihen, että minkä takia tämä yhteiskunta kasvattaa sellaisia ihmisiä, jotka ajattelee, että "seksi on vielä hyvää, kun minä rikon jonkun rajoja".

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Naiset korostivat ryhmäkeskusteluissamme jatkuvan ja monimuotoisen seksuaalikasvatuksen merkitystä. Naisten mukaan seksuaalikasvatuksen tulee olla nykyistä laaja-alaisempaa. Sen tulisi tavoittaa yhä useampia ihmisiä läpi elämän ja tunnistaa seksuaalisuuden ja sukupuolen ilmaisen moninaisuus. Seksuaalikasvatus kuuluu kaikille, mutta etenkin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset ovat voineet jäädä siitä syrjään, mikä estää seksuaalioikeuksien täysimääräisen toteutumisen.

- - nimenomaan se seksuaalikasvatus myös vammaisille ihmisille pitää tässä sanoa, koska tuntuu edelleen olevan, varsinkin jos puhutaan kehitysvammaisista ihmisistä, sellaista käsitystä liikenteessä hälyttävän paljon, että "eihän näille nyt tarvitse tästä asiasta mitään puhua".

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Ikätasoinen seksuaalikasvatus on tärkeää etenkin lapsille ja nuorille, mutta naisten mukaan myös vanhempien ihmisten on tiedonvälittäjinä, keskustelijoina ja kasvattajina oltava tietoisia seksuaalisuuden teemoista ja keskusteluista. Kuten kansalaisykselyssämme, myös ryhmäkeskusteluissamme kouluympäristöä pidettiin tärkeänä paikkana seksuaalikasvatukselle. Naisvangit puhuivat siitä, että koulun seksuaalikasvatus tasaa oppilaiden välisiä eroja ja antaa tärkeää tietoa sellaisille lapsille ja nuorille, jotka eivät kotona saa tietoa seksuaalisuudesta. Eräs heistä kertoi äitinsä antaneen lahjaksi kirjan, jonka kautta hän pääsi tutustumaan nuorena seksuaalisuuden teemoihin, vaikka perheessä ei muuten keskusteltu avoimesti aiheesta. Useissa ryhmissämme osallistujat harmittelivat, että koulun seksuaalikasvatus keskittyi heidän aikanaan liiaksi riskeihin. Naisten mieleen oli jäänyt ennen kaikkea valistus siitä, kuinka välttää raskaaksi tulemista, kun taas seksuaalioikeuksista ei puhuttu tunneilla lainkaan. Naisvankien mukaan koulun seksuaalikasvatus vaikutti olevan kiusallista ja epämurkavaa kaikille.

Keskusteluissamme naiset näkivät, että suostumusymmärryksen vahvistamista tukee sellainen seksuaalikasvatus, jossa keskitytään nykyistä enemmän tunteisiin ja kommunikaatioon, seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja henkilökohtaisiin rajoihin. Suostumus tulisi ylipäätään nähdä laajempaan asiaan kuin vain seksuaalisuuden kautta. Esimerkiksi eräs ruskeista naisista kertoi opettaneensa lapselleen pienestä pitäen omien rajojen sanoittamista ja kutittamisesta kieltäytymistä.

Minusta tässä on kyse tietoisuudesta, ja sen todella pitäisi syntyä jo lapsuudessa. Olipa kyse kodista tai koulusta, tietoisuuden on kasvettava. - - Jos autamme lisäämään tietoisuutta pienestä pitäen, se voi oikeasti olla tie kohti terveellisempää yhteiskuntaa.¹⁸³

Käännös otteesta ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

¹⁸³ "To me, it's a question of awareness and that's what, which really, really needs to be put in from childhood. Be it the home, be it the school, the awareness needs to grow. - - So, basically from the childhood if we help to raise the awareness, it can really help towards a healthier society."

Seksistä ja seksuaalisuudesta puhuminen ilman häpeää oli joka neljännen kansalaiskyselyn vastaajan mielestä tärkein keino suostumusymmärryksen lisäämiseksi. Miehet valitsivat tämän vaihtoehdon useammin kuin minkään muun. Myös yli 65-vuotiaiden keskuudessa tämä vaihtoehto oli toinen suosituimmista, ja sen valitsi vastaajista yksi neljästä. Avointa keskustelua seksuaalisuudesta ja suostumuksesta peräänkuulutettiin kaikissa ryhmissämme. Naisten mukaan avoimuus merkitsee esimerkiksi uskallusta keskustella rajoista ja haluista, kumppanin mieltyömysten kysymistä sekä aktiivista läsnäoloa. Ruskeat naiset ja naisvangit korostivat erikseen, että seksuaalisuudesta tulisi puhua suoraan myös tuntemattomille, jotta tarkoituserät esimerkiksi seuranhaussa ovat kaikille selvät.

Ylipäättään se keskustelu voisi olla joillekin herätys siitä, että "niin että mä voin olla jotain mieltä siitä, että mitä mä haluaisin ja mitä mä en halua, että tässä on vaihtoehtoja".

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Naiset kokivat, että paikkoja keskustelulle seksuaalisuudesta ja suostumuksesta ei juuri ole, mutta yhteisen kielen ja keskustelukulttuurin luomiseksi niitä olisi hyvä olla selvästi enemmän. Kansalaiskyselymme vastaajista 12 % ajatteli, että *seksistä ja seksuaalisuudesta puhumisen lisääminen kaikkialla* on tärkein keino suostumusymmärryksen lisäämiseksi. Ruskeiden naisten mukaan keskustelumahdollisuuksia tulisi lisätä niin eri sukupolvia kuin sukupuolia edustavien välillä yhteisymmärryksen lisäämiseksi ja suostumusymmärryksen vahvistamiseksi:

*Kuinka monissa paikoissa me, lapsemme tai vanhempamme käyvät, joissa voimme oikeasti puhua näistä asioista?*¹⁸⁴

*- jos voimme selvittää suostumuksen ja sen puutteen kommunikoimisen haasteet, sitten suhteet miesten ja naisten välillä ja tiedättehän, suhteet, sekä niiden seksuaalinen kuin ei-seksuaalinen puoli vain paranee, koska yhtäkkiä puhumme samaa kieltä.*¹⁸⁵

Käännökset otteista ruskeiden naisten englanninkielisestä ryhmäkeskustelusta

Useassa ryhmässä naiset kertoivat itse kuuluvansa yhteisiin, joissa suostumuksellisuus on kiinteä osa sosiaalista kanssakäymistä ja eräänlainen kulttuurinen itsestäänselvyys. Tällaisiksi he mielsivät esimerkiksi kinky- ja BDSM-yhteisöt, joissa ihmiset ovat heidän kokemuksensa mukaan sitoutuneet yhteisiin pelisääntöihin, keskustelu seksuaalisuudesta on avointa ja epäkohtiin uskalletaan puuttua. Naiset toivoivat lisää luottamuksellisia tiloja keskustelulle, jotta suostumusymmärrys vahvistuu kaikkialla.

¹⁸⁴ "How many places do we go to or where do our children go to, our parents go to, where you can actually talk about these things?"

¹⁸⁵ "- if we can sort out the issue of communicating consent and non-consent, then relationships between men and women and you know, relationships, the sexual aspect of relationships and non-sexual will just get better because it's like suddenly us being able to share the same language."

Mä ainakin itse pyörin semmoisissa piireissä, että nämä asiat on hirveän selkeitä, mutta että se vaan on luonut lisää sitä kontrastia, kun on tajunnut just sen, että miten kaukana ne pienet piirit, missä mä pyörin, on siitä miten oikeasti valtaosa ihmisistä ajattelee.

Ote seksityötä tekevien naisten ryhmäkeskustelusta

Kansalaiskyselymme yli 65-vuotiaista vastaajista 25 % arvioi, että *seksuaaliväkivaltaa kokeneiden syyllistämisen lopettaminen* on tehokkain keino suostumusymmärryksen vahvistamiseksi. Kaikista vastaajista syyllistämisen lopettamista peräänkuulutti tärkeimpänä keinona reilu neljännes. Myös ryhmäkeskusteluisammamme naiset palasivat jatkuvasti syyllistämisen teeman äärelle ja puhuivat siitä, että muutos väkivaltakulttuurista suostumuskuulttuuriin edellyttää sitä, että vastuu seksuaaliväkivallasta koituu sitä tekeville, ei kokijoille. Naisten mukaan suostumuksesta on tultava vuorovaikutuksen normi, jonka rikkomiseen suhtaudutaan aina vakavasti. Ryhmissämme keskusteltiin laajasti myös seksuaaliväkivaltaa kokeneiden toipumisesta ja väkivallan tekijöiden vastuunkannosta ja poisoppimisesta. Naisten mukaan toipumista edistävät niin väkivaltaa kokeneiden syyllistämisen lopettaminen kuin se, että tekijä kantaa vastuun teostaan. Yhtäältä naiset odottivat väkivallan tekijältä tapahtuneen myöntämistä ja itsereflektiota vallan väärinkäytöstä, toisaalta tietoista ja motivoitunutta työskentelyä kohti väkivallatto- muutta ja kolmanneksi rikosvastuun oikeudenmukaista toteutumista.

Ehkä myös sillä, että jos seksuaaliväkivaltaa on tapahtunut, niin että se tekijä saisi sen rangaistuksen ja jotenkin, että ihmiset ylipäätään ymmärtäisi sen että se on väärin.

Ote vammaisten naisten ryhmäkeskustelusta

Kansalaiskyselymme vastaajista reilu kymmenes ajatteli, että *kampanjointi, jossa jatkuva suostumuksellisuus on nautintoa lisäävä tekijä seksuaalisessa kanssakäymisessä* lisää parhaiten tietoisuutta suostumuksesta. Tällaista kampanjointia edustaa esimerkiksi vapaaehtoisten aktivistiemme toteuttama kohtaamisaktivismi, jolla paitsi tiedusteltiin Suomessa asuvien näkökulmia tutkimusteemoihimme, myös lisättiin tietoisuutta ja keskustelua suostumuksesta.

8. Puhetta suostumuksesta – kohtaamisaktivismi tiedon ja keskustelun lisääjänä

8.1 Johdanto

Aktivistimme tavoittivat yli 200 ihmistä kesän 2024 yleisö tapahtumissa kysyäkseen näiltä suostumuksesta, seksuaalisuutta koskevasta julkisesta keskustelusta sekä suomalaisen keskustelukulttuurin tilasta. Kohtaamisaktivismin tarkoitus oli pureutua seksuaalisuudesta ja suostumuksesta käytyyn keskusteluun Suomessa: minkälaiseksi keskustelu koetaan, mitä haasteita siihen liittyy ja miten puhumista voisi helpottaa, jotta asenteet muuttuvat. Aktivistimme tekivät 121 haastattelua, joissa he haastoivat Suomessa asuvia ihmisiä pohtimaan tutkimuksemme teemoja, lisäsivät tietoa uudistuneesta seksuaalirikoslainsäädännöstä, herättivät keskustelua ja vaikuttivat haastateltujen asenteisiin. Aineisto vahvistaa samoja havaintoja kuin kansalaiskysely ja ryhmäkeskustelut; ymmärrys suostumuksesta vaihtelee Suomessa asuvien ihmisten välillä paljon eikä keskustelua seksuaalisuudesta ja seksuaalioikeuksista käydä tarpeeksi.

8.2 Suostumuksesta tarvitaan lisää keskustelua

Aktivistihaastatteluidemme perusteella suostumus ymmärretään monipuoliseksi ilmiöksi. Suostumuksessa on kyse seksuaalisesta itsemääräämisoikeudesta, vallasta omaan kehoon ja seksuaalisuuteen sekä vuorovaikutteisesta prosessista, jonka keskiössä ovat jatkuva yhteisymmärrys, kommunikaatio ja toisen osapuolen huomioiminen. Moni peräänkuulutti sanallista kommunikaatiota ja korosti, että suostumuksesta on aina kysyttävä sen sijaan, että olettaa toisen osapuolen haluja ja tarpeita. Haastatteluissa keskusteltiin rajoista, keskinäisestä ymmärryksestä ja tunnustelusta. Suostumus tarkoittaa monille sen varmistamista, että osapuolet ovat samalla sivulla.

Pienelle osalle haastatelluista suostumus oli varsin vieras asia, eikä seksuaalirikoslainsäädännön uudistusta aina tunnettu. Aihe koettiin paikoin kiusalliseksi ja vaikeaksi. Suurin osa aktivistiemme tavoittamista ihmisistä kuitenkin tiesi, mistä suostumuksessa on kyse. Selvä enemmistö ymmärsi, että seksuaaliväkivaltaa ovat myös teot, joita väkivaltaa kokeva ei voi vastustaa sanallisesti tai fyysisesti. Tämä

tunnistettiin lähestulkoon neljässä viidestä haastattelusta. Useat haastatteluihin osallistuneista kertoivat seuranneensa aktiivisesti julkista keskustelua ja uutisointia sekä keskustelleensa itse kyselyn teemoista.

40 haastattelussa mainittiin, että keskustelu seksistä on Suomessa liian vähäistä. Vain neljässä haastattelussa keskustelua pidettiin riittävänä. Haastateltujen mukaan tiedon puute vaikeuttaa keskustelua, eikä malleja seksistä ja suostumuksesta puhumiseen juuri ole tai ne ovat stereotyyppisiä. Kohtaamisaktiivisuuden perusteella perheiden ja sukupolvien välillä on selviä ymmärryseroja. Muutama haastatelluista pariskunnista koki, ettei suostumus koske heitä pitkän parisuhteen tai korkean iän vuoksi. Osa aktivistiemme tavoittamista ihmisistä puolestaan näki, että suostumus kuuluu vain naisille, mikä ilmentää sukupuolistereotypiaa, että miehet ovat aina halukkaita ja valmiita seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Kaikista ikäryhmistä saatiin mainintoja, että keskustelu eri ikäpolvien välillä on vähäistä ja se koetaan vaikeaksi. Kiinnostavaa on, että nuorimmat haastatellut ajattelivat, että lisää tietoa tarvitsevat etenkin keski-ikäiset ja ikääntyneet, kun taas näissä ikäryhmissä korostettiin lasten ja nuorten informoimista ja opettamista. Havainto korostaa tarvetta jatkuvalle ja inklusiiviselle seksuaalikasvatukselle, joka huomioi Suomessa asuvien moninaisuuden ja koskee kaikenikäisiä ihmisiä.

Enemmistö haastatelluista mielsi keskustelun seksistä rajoittuneeksi. He kuvasivat sitä yksipuoliseksi ja pidättyväiseksi, mistä esimerkkeinä annettiin keskustelun varovaisuus, heteronormatiivisuus sekä lisääntymis- ja rikoskeskeisyys. Seksi koettiin tabuaiheeksi, josta käytävä keskustelu nojaa stereotypioihin, kuten vanhakantaisiin sukupuolirooleihin. Puhumattomuus, häpeä ja suostumuksen vastustus nähtiin merkeiksi siitä, että aihe on Suomessa vaikea. Eräs haastateltava kuvasi, että keskustelu suostumuksesta on niin vaikeaa ja intiimiä, että sitä käydään monesti vasta sitten, kun jotain ikävää ja epätoivottua on mahdollisesti jo tapahtunut. Monen mielestä keskustelu seksistä on kuitenkin jo monipuolistunut Suomessa ja kehityksen toivottiin jatkuvan. Keskustelu seksistä arvioitiin avoimeksi 15 haastattelussa, mutta laaja yksimielisyys vallitsi siitä, että keskustelun tulisi olla nykyistä moniäänisempää, monimuotoisempaa ja myönteisempää.

Haastatteluissa puhuttiin myös seksuaalisuutta koskevan keskustelun kahtia jakautuneisuudesta. Aihe miellettiin tärkeäksi, mutta liian vähän keskustelluksi. Moni näki, että keskustelu seksistä ja seksuaalisuudesta on kapeaa, ja vaikka seksuaalista sisältöä on kaikkialla mediassa ja kulttuurimme on hyvin seksualisoitunut, ei siinä juuri ole ollut tilaa suostumukselle. Haastateltavien mukaan vallan väärinkäyttö, seksuaalirikollisuus, väkivaltaa kokeneiden syyllistäminen ja vastuuttaminen sekä rakenteellinen epätasa-arvo valuvat keskusteluun väistämättä, mutta usea toivoi myös kevyempää keskustelua aiheesta.

Moni haastatelluista painotti, että ihmisillä on erilaisia edellytyksiä, taitoja ja mahdollisuuksia osallistua keskusteluun. Osa ihmisistä käy keskustelua avoimesti ja mielellään, kun taas toiset jäävät keskustelun ulkopuolelle, joko tietoisesti tai tahtomattaan. Olennainen kysymys on, miten syrjään jääviä voidaan tavoittaa

ja kuulla nykyistä paremmin. Erityisesti sosiaalisen median nähtiin lisäävän vastakkainasettelua ja polarisaatiota erimielisten kesken. Sosiaalisen median maininneita haastateltuja huolestuttivat keskustelun jyrkkyys, algoritmien vi-
nottava vaikutus sekä keskustelukuplat, joissa vihamieliset asenteet ja puheta-
vat voivat levitä.

Myönteinen havainto on, että reilussa puolessa haastatteluista keskustelu seksistä ja suostumuksesta koettiin helpoksi erityisesti omassa lähipiirissä. Suostumuksesta puhuminen on monelle mielekkäintä kumppanin kanssa, mutta usea mainitsi keskustelun ystävien kanssa olevan myös vaivatonta. Vastaukset kuitenkin jakautuivat jyrkästi, ja muutama vältti keskustelua jopa oman puolison kanssa. Mitä tuntemattomampi ihminen on kyseessä, sitä vaikeampaa keskustelu monille on. Ihmissuhteen tyyppiin lisäksi haastateltavat mainitsivat keskusteli-
joiden iän ja sukupuolen sekä keskustelutilanteen vaikuttavan siihen, kuinka helppoa suostumuksesta on puhua.

Aktivistiemme haastattelemat ihmiset nimesivät useita tapoja edistää suostu-
muskeskustelua ja -kulttuuria Suomessa. Keskustelua pitäisi heidän mielestään käydä kaikkialla, niin arkisissa yhteyksissä, kouluissa, perheissä, ystävien kesken ja erilaisissa tapahtumissa. Yli 50 haastattelussa mainittiin, että suostumuksesta pitäisi puhua lisää ja myös muissa yhteyksissä kuin seksuaalisen kanssakäymi-
sen kontekstissa. Avoimen ja rennon keskustelukulttuurin koettiin hälventävän häpeää, tekevän puhetta seksuaalisuudesta tutummaksi ja helpottavan keskus-
teluun osallistumista. Lisäksi se mahdollistaa kohtaamista eri lailla osaavien ja ajattelevien välillä. Selkeä viesti myös oli, että keskustelua seksuaalisesta kans-
sakäymisestä ja aiheelle sopivia keskustelufoorumeita esimerkiksi eri-ikäisille kaivataan lisää.

8.3 Seksuaalikasvatus asennemuutoksen moottorina

Seksuaalikasvatus mainittiin lähes joka toisessa haastattelussa keinona vaikuttaa asenteisiin. Moni haastatelluista kertoi oman seksuaalikasvatuksensa jääneen puolitiehen ja huomanneensa, että keskustelu on nykyään avoimempaa kuin heidän nuoruusaikoinaan. Ikätasoinen ja läpi elämän jatkuva seksuaalikasvatus nähtiin välttämättömäksi keinoksi lisätä tietoa ja edistää suostumuksesta puhu-
mista. Haastatellut toivoivat seksuaalikasvatukseen lisää tunne- ja kommunikaatiokasvatusta, jonka ytimessä ovat suostumus ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Erityisesti Pride-tapahtumiin osallistuneet odottivat seksuaalikasvatukselta inklusiivisuutta ja niin seksuaalisuuden kuin sukupuolen moninaisuuden tunnus-
tamista. Seksuaalikasvatuksen lisäksi mainittiin erilaiset kampanjat, tilaisuudet ja keskustelukanavat etenkin sosiaalisessa mediassa, joilla nuoria voitaisiin tavoitella aiheen pariin.

Itsereflektion maininneet vastaajat viittasivat aiheen tarkasteluun omista, henkilökohtaisista näkökulmista. He nostivat esiin omien tarpeiden, halujen ja rajojen pohtimisen ja sanoittamisen tärkeyttä. Jokaisella on omat lähtökohtansa,

kokemuksensa ja asenteensa. Kun seksiä ja suostumusta tarkastelee henkilökohtaisena kysymyksenä, lisää se rohkeutta puhua niistä. Itsetutkiskelu yksin ja yhdessä kumppanin kanssa tulkittiin haastateltujen keskuudessa välttämättömäksi, jotta yhteisymmärrystä toiveista ja rajoista on mahdollista saavuttaa. Lopulta kaikki johtaa asennemuutokseen, jota aktivistimme haastattelujen kautta itsekin edistivät. Asennemuutos toteutuu haastateltujen mukaan paitsi kasvatuksen ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen, myös median ja populaarikulttuurin kautta. Valtaosa aktivistiemme kohtaamista ihmisistä toivoi empatiaa ja ymmärrystä keskusteluun. Osalle haastatelluista tämä merkitsi väkivaltaa kokeneiden ymmärtämistä, toisille rauhallisempaa keskusteluilmapiiriä ja kolmansille inhimillisten virheiden sallimista etenkin nuorille. Asennemuutoksessa on monen haastateltavan mielestä kyse moraalista ja moraalikäsitteistä, eli siitä, kuinka seksuaaliväkivaltaan ja seksuaalioikeuksiin Suomessa suhtaudutaan ja tulisi suhtautua. Erityisen tärkeäksi tämä nähtiin seksuaaliväkivaltaa kokeneiden näkökulmasta. Yhteiskunnan läpileikkaava asennemuutos voisi helpottaa seksuaalirikoksista ilmoittamista, kokemuksista puhumista ja parantaa toipumisen mahdollisuuksia.

9 Johtopäätökset

9.1 Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden epäoikeudenmukainen kohtelu rikkoo luottamusta

Luottamus yhteiskunnan instituutioihin ja suomalaiseen oikeusvaltioon heijastuu siihen, uskalletaanko ja voidaanko apua seksuaaliväkivaltaan hakea ja saada. Oikeudenmukaisuus ja luottamus ovat oikeusvaltion perusta.

Tutkimuksemme osoittaa, että merkittävä osa Suomessa asuvista ei luota oikeuslaitoksen (56 % vastaajista) tai viranomaisten (36 %) kykyyn kohdella raiskauksen kokeneita oikeudenmukaisesti. Erityisen heikkoa luottamus on eri vähemmistöryhmiin kuuluvilla naisilla, joilla on tutkimusten mukaan kohonnut riski kokea seksuaaliväkivaltaa. Heidän on myös muita vaikeampaa ilmoittaa kokemastaan väkivallasta viranomaisille. Tutkimuksemme perusteella kaikki seksuaaliväkivaltaa kokeneet eivät saa yhdenvertaista kohtelua viranomaisilta.

Epäluottamus oikeuslaitokseen ja viranomaisiin osoittaa, että Suomessa ei ole tehty riittävästi naisiin kohdistuvan väkivallan, erityisesti seksuaaliväkivallan, ennaltaehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Epäoikeudenmukaiseksi koettu rikosoikeusprosessi ja viranomaistoiminta horjuttavat suomalaista luottamusyhteiskuntaa.

Luottamus oikeuslaitoksen oikeudenmukaisuuteen vakavaa seksuaaliväkivaltaa kokeneiden kohtelussa ei juuri ole parantunut sitten vuoden 2010 kansalaisyseilymme. **Aineistomme perusteella Suomessa asuvien luottamusta oikeuslaitokseen heikentävät kuormittava rikosoikeusprosessi, epäoikeudenmukaiseksi koettu kohtelu, pelko rikosoikeusprosessin seurauksista, seksuaaliväkivallan tekijöiden rankaisemattomuus sekä alueelliset erot hovioikeuspiirien välillä.**

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen yksi tavoite oli parantaa rikosvastuun toteutumista ja seksuaaliväkivaltaa kokeneiden oikeusturvaa Istanbulin sopimuksen mukaisesti. Rankaisemattomuus rikkoo luottamusyhteiskunnan ja oikeusvaltion oikeudenmukaisuus- ja yhdenvertaisuusperiaatteita. YK:n ihmisoikeuskomitea, CAT- ja CEDAW-komiteat ja GREVIO edellyttävät Suomelta puuttumista niihin syihin, jotka estävät seksuaaliväkivallasta ja naisiin kohdistuvasta väkivallasta ilmoittamista viranomaisille. GREVIO on vedonnut Suomea turvaamaan tehokkaan ja oikeudenmukaisen rikosoikeusprosessin puuttumalla viivytyksiin ja muihin esteisiin, jotka voivat

keskeyttää rikosoikeusprosessin. Poliisilta asiantuntijaryhmä edellyttää sukupuolisen-sitiivistä ja traumatietoista ymmärrystä naisiin kohdistuvasta väkivallasta.

Suomessa asuvien ihmisten luottamus viranomaisiin on selvästi vähäisempää arvioitaessa oikeudenmukaista kohtelua seksuaaliväkivaltatapauksissa kuin yleistä luottamusta. Ryhmäkeskusteluihimme osallistuneet naiset luottivat erityisen vähän poliisiin. **Luottamusta poliisiin heikentävät viranomaisen asenteellisuus, väkivallan sivuuttaminen, rasismi ja vähemmistövihamielisyys.** Naisten mukaan poliisin suhtautumista ja toimintaa on vaikeaa ennakoida seksuaalirikostapauksissa. Aiheettomat viivytykset, hidas rikosoikeusprosessi ja epätietoisuus rikosasian käsittelystä pitkittävät seksuaaliväkivaltaa kokeneen toipumista ja aiheuttavat epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia. Naiset pelkäsivät, että heidän identiteettinsä ja elämänhistoriansa vaikuttaisi heidän saamaansa kohteluun ja että väkivallasta kertominen poliisille aiheuttaisi heille enemmän haittaa kuin hyötyä.

Maahanmuuttaneet naiset, ruskeat naiset ja seksityöntekijät kuvasivat itse, läheistensä ja vertaistensa kohtaamaa rakenteellista rasismia, joka estää väkivallasta ilmoittamista ja vaikeuttaa poliisin kanssa asioimista. Poliisi ei naisten mukaan seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa ymmärrä pakottavaa kontrollia, väkivallalle altistavia olosuhteita sekä väkivaltaa kokevan naisen ja muun perheen moninaista riippuvuutta väkivallan tekijästä. Väkivallasta on vaikeaa irtautua viranomaisiin liittyvien rakenteellisten esteiden vuoksi. Turvapaikanhakijana tai perheen yhdistämisen kautta Suomeen saapuneiden naisten mahdollisuus hakea ja saada itsenäinen oleskelulupa pari- tai lähisuhdeväkivallan perusteella ei tällä hetkellä toteudu.

Apulaisoikeuskansleri Mikko Puumalaisen selvityksen perusteella Itä-Uudenmaan ja Pohjanmaan poliisilaitosten esitutkinnoissa oli tapahtunut useita aiheettomia viivytyksiä seksuaalirikos- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa.¹⁸⁶ Apulaisoikeuskansleri korostaa ratkaisussaan, että ”seksuaalirikosten ja lähisuhdeväkivaltaa koskevien rikosten esitutkinta on toimitettava viivytyksettömästi rikosoikeudellisen järjestelmän uskottavuuden kannalta, rikosvastuun toteuttamiseksi tehokkaasti sekä uhrien oikeuksien kunnioittamiseksi”. Selvityksen mukaan poliisin vakavimmat laiminlyönnit eivät selity resurssivajeella, vaan useissa tapauksissa esitutkintaa ei ole suoritettu loppuun asti, vaikka tutkintatoimet on tehty: ”Tällöinhän tutkintaresurseista ei ole ollut puutetta, vaan pikemminkin niitä on tuhlatu.” Aiheettomat viivytykset heikentävät luottamusta ja väkivaltaa kokeneen motivaatiota selvittää tapahtunutta: ”Oikeudenmenetyksiin johtava perusteeton viivyttely ei rakenna luottamusta eikä luo turvallisuutta.” Vaikka tekijää ei tavoitettaisi tutkinnan aikana, on seksuaali- tai lähisuhdeväkivaltaa kokenut joka tapauksessa kokenut hyvinvointia heikentävän, traumatisoivan tapahtuman. Apulaisoikeuskansleri huomauttaa, että myös näissä tapauksissa seksuaaliväkivaltaa kokeneelle on tarjottava tukitoimenpiteitä.

Tutkimukseemme osallistuneet vähemmistöihin kuuluvat naiset luottavat selvästi enemmän terveydenhuoltoon kuin poliisiin. Terveydenhuollossa arvostetaan sensitiivistä kohtaamista. Asiakaskeskeinen, ammattitaitoinen ja kunnioittava

---

¹⁸⁶ Apulaisoikeuskansleri (23.11.2022). Poliisin menettely lähisuhdeväkivallan ja seksuaalirikosten esitutkinnoissa. Ratkaisu OKV/325/70/2022. Julkaisu ladattavissa: https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/107303577/julkaistu_ratkaisu_poliisin_menettely_lahisuhdevakivallan_ja_seksuaalirikosten_esitutkinnoissa_OKV_325_70_2022.pdf/503278f5-073f-a36a-6592-aac8f0ac56d3/julkaistu_ratkaisu_poliisin_menettely_lahisuhdevakivallan_ja_seksuaalirikosten_esitutkinnoissa_OKV_325_70_2022.pdf?t=1669283151219.

kohtelu ovat avainasemassa seksuaaliväkivaltaa kokeneiden tukemisessa. Alueellinen eriarvoisuus ja palveluiden puute vaikeuttaa kuitenkin avun saamista. Epäasiallinen kohtelu ja hoidon epääminen rikkovat luottamusta. Suomessa seksuaaliväkivaltaa kokeneille¹⁸⁷ ja tehneille¹⁸⁸ suunnatut palvelut ovat usein lyhytaikaisia ja siten riittämättömiä, koordinointi eri hallintotasolla on ristikkäistä ja alueelliset erot ovat suuria.

Tutkimuksemme osallistuneet naisvangit kertoivat vankiterveydenhuollon puutteellisista resursseista, psykologisen tuen kasvaneesta tarpeesta ja epätietoisuudesta saatavilla olevista palveluista. Väkivaltakokemukset ovat naisvangeilla yleisiä, niin myös keskusteluryhmiemme vangeilla, jotka kertoivat kokeneensa seksuaaliväkivaltaa jo nuorina. Naiset eivät olleet saaneet riittävästi tietoa vankilan väkivaltatyöstä. Tukea hakeneet naisvangit puolestaan kertoivat, että keskusteluapua väkivaltakokemusten käsittelyyn on vaikeaa saada, sillä henkilökuntaa ei ole riittävästi. Vankila-aikainen väkivaltatyö edesauttaa väkivallasta toipumista ja tukee kuntoutumista.

Tutkimuksemme vahvistaa saman kuin monet muut Suomessa ja EU:ssa toteutetut kyselytutkimukset: naisia ja tyttöjä syyllistetään heidän kokemastaan seksuaaliväkivallasta. Seksuaalisuutta loukkaavan väkivallan vähättely estää naisia ja tyttöjä kertomasta väkivallasta lähipiirilleen ja viranomaisille. Vähättely myös ylläpitää haitallisia sukupuolistereotyyppioita ja raiskausmyyttejä, joiden mukaan naiset ja tytöt aiheuttavat omalla käytöksellään, pukeutumisellaan tai vain läsnäolollaan kokemansa väkivallan. Seksuaaliväkivaltaan puuttuminen edellyttää, että siihen suhtaudutaan ihmisoikeusloukkauksena, joka tuottaa jatkuvasti inhimillistä vahinkoa, mutta johon voidaan puuttua.

9.2 Oikeudenmukainen viranomaistoiminta on edellytys seksuaaliväkivallan torjumiseksi

Palveluiden riittävä resursointi ja saatavuus ovat edellytyksiä sille, että seksuaaliväkivaltaa kokenut ylipäättään tavoittaa viranomaiset, saa asiansa viranomaiskäsittelyyn ja pääsee tukipalveluiden piiriin. **Luottamusta vahvistavat viranomaistoinnin koettu oikeudenmukaisuus ja läpinäkyvyys sekä viranomaisten osaaminen ja valmius tunnistaa väkivaltaa ja puuttua siihen tehokkaasti.** Tunne siitä, että voi seksuaaliväkivaltaa kokeneena tulla kohdelluksi kunnioittavasti ja asiantuntevasti kaikissa viranomaisissa ja kaikkialla Suomessa, on tärkeä paitsi toipumisen, myös seksuaalirikosasian eteenpäin viemisen näkökulmasta. Poliisin asiallinen, ammattitaitoinen, kuunteleva ja seksuaaliväkivaltaa kokeneen oikeuksia kunnioittava työskentely voi olla käänteentekevää rikosoikeusprosessin ja seksuaaliväkivaltaa kokeneen toipumisen kannalta.

---

¹⁸⁷ Nipuli, S. & Bildjuschkin, K. (2016). *Hoitoketju seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneen auttamiseksi*. Ohjaus 5/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/130504/URN_ISBN_978-952-302-625-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

¹⁸⁸ Kaikkonen, S. (2024). *Lähisuhdeväkivallan ja seksuaaliväkivallan tekijätyö Suomessa. Palvelut, ohjelmat ja lähisuhdeväkivallan tekijöiden kohtaaminen sote-palveluissa*. Raportti 7/2024. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Julkaisu ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149999/URN_ISBN_978-952-408-415-4.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Rikosilmoituksen tekeminen ei kuitenkaan saa olla avun saamisen ehto. **Tasa-puolinen ja ennustettava kohtelu edesauttaa väkivallasta toipumista.** Palvelujärjestelmässä ja viranomaistoiminnassa sattumalla ja ennakoimattomuudella ei saa olla sijaa. Viranomaistoiminnan on oltava oikea-aikaista. Ennaltaehkäisevä väkivallan vastainen työ on välttämätöntä, jotta haavoittuvuutta väkivallalle, uhkaavaa riskikäyttäytymistä ja väkivallalle altistavia olosuhteita voidaan tunnistaa ja torjua varhaisessa vaiheessa. Monialainen yhteistyö tiivistää väkivallan vastaista työtä tekevien viranomaisten ja järjestöjen välistä vuorovaikutusta ja tuo yhteen eri toimijoiden erityisosaamista ja asiantuntemusta.

Väkivaltaan puuttumisen on tapahduttava silloin, kun ensimmäiset merkit väkivallasta tulevat viranomaisten tietoon. Kokemus siitä, että viranomaiset eivät ole puuttuneet väkivaltaan ja tarjonneet apua, voi estää viranomaisille kertomisen myöhemmin väkivallan vakavoituessa ja uusiutuessa. Puuttumattomuus siis ylläpitää väkivaltaa. Suomessa asuvien ihmisten ilmaisema epäluottamus kuvastaa sitä, että viranomaistoiminta seksuaaliväkivaltatapauksissa ei lunasta heidän odotuksiaan. **Viranomaistoiminnan tämänhetkisillä ongelmilla ja Suomessa asuvien ihmisten epäluottamuksella on konkreettisia seurauksia: seksuaaliväkivalta on pahasti aliraportoitua, tekijöitä jää ilman rangaistusta eikä seksuaaliväkivaltaa kokeneiden oikeusturva toteudu.**

Asianmukainen ja ajankohtainen koulutus on avainasemassa nykyisten ja tulevien viranomaisten osaamisen vahvistamisessa. Väkivaltateemainen koulutus parantaa viranomaisten valmiuksia havaita, tunnistaa, ennaltaehkäistä ja torjua väkivaltaa sekä osallistua monialaiseen väkivallan vastaiseen verkostoyhteistyöhön. Seksuaali- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen edellyttää uhrisensitiivistä ja sukupuolitietoista työtettä, jota jatkuva, monitieteinen ja sisällöllisesti monipuolinen väkivaltateemainen koulutus tukee. Väkivaltateemaisen koulutuksen tulee olla osa tutkintoon kuuluvaa pakollista koulutusta koulutusaloilla, joista valmistuneet todennäköisesti kohtaavat työssään väkivallan osapuolia. Lisäksi kentällä jo toimiville ammattilaisille on oltava tarjolla täydennyskoulutusta väkivaltateemoista.¹⁸⁹

Väkivallan alueellisesta ehkäisystä ja torjunnasta vastaavat hyvinvointialueet ja kunnat yhteistyössä järjestökentän kanssa. Väkivallan tehokkaampi ennaltaehkäisy edellyttää hyvinvointialueilta yhä enemmän rakenteita, koordinaatiota, resursseja ja toimenpiteitä. Järjestöt ja kansalaisyhteiskunta ovat jo vuosia tehneet merkittävän osan väkivaltatyöstä, mutta sirpaleinen ja hankeperustainen rahoitus haastaa tätä työtä. Järjestöihin kohdistuvat leikkaukset heikentävät järjestöjen väkivaltatyön edellytyksiä entisestään, mikä estää suoraan naisiin kohdistuvaan väkivallan ennaltaehkäisyä ja torjuntaa. Alueilla ja kunnilla on järjestöjen STEA-rahoituksen leikkausten myötä entistä suurempi rooli sektoreiden välisen pitkäjänteisen yhteistyön turvaajana ja väkivaltatyön vakiinnuttajana. Pysyvät ja toimivat yhteistyörakenteet alueiden, kuntien, viranomaisten ja järjestökentän välillä tukevat niin paikallisesti kuin kansallisesti tuloksellista väkivallan vastaista työtä. Hyvinvointialueet voivat järjestää koulutusta, tukea keskitetysti väkivaltatyötä tekeviä järjestö-

---

¹⁸⁹ Lidman, S. (2025): *"Sen tulisi olla pakollista!"*: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan teemat korkeakouluopetuksessa. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Työpöytä 1/2025. Ladattavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/150803/URN_ISBN_978-952-408-430-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

jä, Seri-tukikeskusverkostoa sekä muita toimijoita ja tiedottaa näiden tarjoamista palveluista väkivallan kokijoita ja tekijöitä sekä näiden läheisiä.

Kansallisen väkivallan vastaisen työn rakenteet ovat kuitenkin yhä jäsenymättömät; palvelurakenne, koordinaatio ja täytäntöönpanon seuranta vaihtelevat alueellisesti. Tarve toimintaa voimakkaammin ohjaavalle ja säätelevälle lainsäädännöllä on ilmeinen, sillä alueellinen väkivaltatyö perustuu yhä suosituksiin ja hyviin käytäntöihin. Pirstaloitunut toimija- ja palveluverkosto estää suunnitelmallisen ja rakenteellisen väkivallan ehkäisytyön toteuttamisen. Kaikilla alueilla ei ole osoitettu erillistä ja vakituista resurssia väkivaltatyöhön. Osa alueiden lähisuhdeväkivaltakoordinaattoreista työskentelee määräaikaisesti hankerahoituksella.

Puutteellisesti resursoidussa ja hajanaisessa palvelujärjestelmässä väkivaltaa kokeneet ja väkivallan tekijät eivät saa tarvitsemaansa tukea. Palvelukentän aukot sekä palveluiden rajaukset ja sattumanvaraisuus lisäävät alueellista eriarvoisuutta. Sekä GREVIO että CEDAW-komitea suosittavat Suomelle, että Seri-keskusten tarjoaman psykososiaalisen tuen tulisi olla avoimesti saatavilla kaikille apua hakeville ilman aikarajoitteita. Tällä hetkellä tukea Serikeskuksesta voi saada 30 päivän sisällä tapahtuneesta seksuaaliväkivallasta. Yhdenvertaisuus ja palveluiden saavutettavuus eivät näin ollen toteudu. Tämä on erityisen haitallista erityistä tukea tarvitseville, haavoittuvassa asemassa oleville ja heille, joilla on kohonnut riski väkivaltaan.

Hyvinvointialueet ja kunnat ovat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisessa keskeisiä toimijoita. Tasa-arvolaki¹⁹⁰ ja yhdenvertaisuuslaki¹⁹¹ asettavat edistämismittareita viranomaisille, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjille, oppilaitoksille sekä työnantajille. Kaikkien kuntien täytyy nykyisin laatia lakisääteinen yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa asetetaan tavoitteet ja kuvataan toimenpiteet ja vastuut yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Käytännön edistämistyötä on usein hyödyllistä tehdä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat yhdistäen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämässä on tärkeää tarkastella eri tekijöiden vaikutusta risteävästi suhteessa toisiinsa. Keskeistä on tunnistaa ne ihmisryhmät, joita palvelu, toimenpide tai päätös koskee. Tavoitteena on oltava jokaisen ihmisen yhdenvertainen ja oikeudenmukainen kohtelu sekä syrjimättömyys. Vaikuttavaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä tehdään kahdella tasolla: kohdennetuilla toimilla, esimerkiksi hankkeilla ja positiivisilla erityistoimilla, sekä ottamalla sukupuoli- ja yhdenvertaisuusnäkökulmat huomioon kaikessa toiminnassa.

9.3 Suostumuskuultuuri vahvistuu lisäämällä ymmärrystä ja keskustelua

Tutkimuksemme osoittaa, että vaikka suostumus käsitteenä tunnustetaan jo varsin hyvin, on ymmärrys suostumusperustaisesta seksuaalirikoslaista vielä selvästi puutteellista. Kansalaisykselymme vastaajista valtaosa ymmärsi, että suostumuskuultuussuostumisessa seksuaalisessa kanssakäymisessä vapaaehtoisuus on läsnä koko ajan – ja seksistä on mahdollisuus kieltäytyä missä tahansa vaiheessa. **Silti lähes puolet vastaajista tulkitse virheellisesti, että ihmisen on kieltäydyttävä seksistä ääneen tai**

---

¹⁹⁰ Tasa-arvolaki (1986/609). Saatavilla osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609#>.

¹⁹¹ Yhdenvertaisuuslaki (2014/1325). Saatavilla osoitteessa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325#>.

vastusteltava fyysisesti, jotta teko olisi seksuaaliväkivaltaa. Eroja ihmisten välillä on myös aidon vapaaehtoisuuden ja vastuun tunnistamisessa. 28 % vastaajista ajatteli, että suostumus voi olla vapaaehtoisesti annettua tilanteessa, jossa seksuaalinen teko tehdään niin äkisti, ettei suostumusta ole voinut antaa. Joka neljäs puolestaan arvioi, että seksuaaliväkivallan tekijän rikosvastuun tulisi lieventyä, jos tämä on kohdistanut väkivaltaa naiseen, jonka kanssa hän on ollut vakituksessa suhteessa teon aikaan. Analyysimme perusteella suostumusymmärrys vaihtelee eri-ikäisten ja eri sukupuolia edustavien välillä. Ajantasaisinta tietous on nuorilla ja naisilla, jotka kansalaisykselymme perusteella tunnistavat ikääntyneitä ja miehiä selvemmin vallan väärinkäyttöä ja muita vapaaehtoisuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Lainsäädäntö on tehokasta, kun se on selkeää, tarpeeseen vastaavaa, tunnettua ja tunnustettua sekä oikeudenmukaiseksi arvioitua. Uudistukset lainsäädännössä vakiintuvat oikeudellisesti ja kulttuurisesti vähitellen, mutta tietoa lisäämällä muuttuvat lopulta asenteetkin. **Uudistunut seksuaalirikoslaki edellyttääkin yhä tiedottamista, informoimista ja kampanjointia,** jotta tieto uudistuksesta sekä sen tavoitteista ja seurauksista saavuttaa kaikki väestöryhmät kansallisesti. Kaikessa asenteisiin vaikuttamisessa on huomioitava ja mahdollistettava osallisuus systemaattisesti. Seksuaaliväkivaltaa kokeneita, naisia, tyttöjä, seksityötä tekeviä naisia, ruskeita ja maahanmuuttaneita naisia, vammaisia naisia, naisvankeja ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia naisia on kuultava ja heidät tulee kumppaneina ottaa mukaan suunnittelemaan asennetyötä, arvioimaan muutostarpeita ja rakentamaan muutosta kohti suostumuskulttuuria.

Tutkimuksemme kertoo siitä, että Suomeen kaivataan nykyistä monimuotoisempaa, laajempaa ja myönteisempää keskustelua ja kuvastoa seksuaalisuudesta ja suostumuksesta. Haastattelemamme ihmiset toivoivat enemmän keskustelufoorumia ja - tilaisuuksia, jotta erilaisista taustoista tulevat ihmiset pääsevät mahdollisimman helposti osaksi näitä keskusteluja. Koko yhteiskunnan läpäisevän dialogin nähtiin edistävän suostumusymmärrystä sekä poistavan seksuaalisuuteen liittyvää häpeää. Häpeän lisäksi suostumuskulttuuria heikentävät tutkimukseemme osallistuvien ihmisten mukaan väkivaltakulttuuri, naisvihamieliset asenteet, kahtiajakautunut keskustelukulttuuri, tiedon puute sekä rajoittuneet mediarepresentaatiot suostumuksesta. Tutkimukseemme osallistuneet ihmiset korostivat asenteiden muuttamista kaikilla tasoilla.

Laajan aineistomme perusteella juuri seksuaalikasvatus koetaan erityisen tärkeäksi keinoksi lisätä tietoa seksuaalioikeuksista ja vahvistaa suostumuskulttuuria. Merkittävä osa tutkimukseemme osallistuneista kuitenkin näki, että seksuaalikasvatuksen tulee tavoittaa nykyistä enemmän ihmisiä ja olla yhdenvertaisempaa sekä ihmisoikeuslähtöisempää. He peräänkuuluttivat lapsuudesta aikuisuuteen jatkuvaa, seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden tunnustavaa seksuaalikasvatusta, jonka keskiössä ovat seksuaalioikeudet sekä kommunikatio- ja tunnekasvatus. Tutkimukseemme osallistuneiden mukaan suostumuksesta tulee tehdä kaikkea vuorovaikutusta ohjaava periaate; suostumus kuuluu jokaiselle, niin itsemääräämisoikeuden ja yhteisymmärryksen ilmaisuna kuin vastuuna.

10. Suositukset

Seksuaaliväkivalta on ihmisoikeusloukkaus, johon puuttuminen on ensisijaisesti valtion ja sen instituutioiden vastuulla. Istanbulin sopimus vaatii Suomea torjumaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, suojelemaan väkivaltaa kokevia ja saattamaan rikoksenteelijät vastuuseen. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden turvaaminen on kansainvälisistä ihmisoikeusnormeista nouseva velvoite, jota Suomi ei ole täysimääräisesti toteuttanut. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman (2020–2023) arviointiraportissa todetaan, että edistyminen naisiin kohdistuvan väkivallan torjumisessa on aivan liian hidasta suhteessa asian vakavuuteen. Väkivallan torjuminen ja palvelujen parantaminen edellyttävät päätöksentekoa, joka mahdollistaa koulutettujen ammattilaisten sitoutuneen työskentelyn. Tätä tukevat vahvat rakenteet, hyvä koordinaatio, riittävät resurssit ja tutkittu tieto.¹⁹²

Suostumukseen perustuva seksuaalirikoslainsäädäntö astui Suomessa voimaan 1.1.2023. Se on merkittävä askel kohti Istanbulin sopimuksen täydempää täytäntöönpanoa, mutta lainsäädännössä ei vielääkään täysin tavoiteta naisiin kohdistuvan väkivallan dynamiikkaa sopimuksen edellyttämällä tavalla. Istanbulin sopimuksen 46 artikla edellyttää, että seksuaalirikoksen kohdistuminen haavoittuvassa asemassa olevaan henkilöön tulee katsoa rangaistusta ankaroitavaksi, ei lieventäväksi perusteeksi. Seksuaalisen hyväksikäytön säännös hämärtää valta-aseman väärinkäytön vakavuutta tilanteissa, joissa väkivaltaa kohdistetaan esimerkiksi iän tai vammaisuuden vuoksi haavoittuvassa asemassa olevaan. Sopimuksen täytäntöönpano riippuu ennen kaikkea resursseista; naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen vaatii pitkäjänteistä työtä, väkivaltarikosten viiveetöntä ja perusteellista selvittämistä sekä tukea tarvitsevien tavoittamista.

Hallitus vastaa siitä, että naisiin kohdistuvaan väkivaltaan puuttuminen on poliittinen prioriteetti. Budjetti- ja lainsäädäntövaltaa käyttävä eduskunta päättää kansallisen väkivaltatyön suuntaviivoista ja resursoinnista. Yhteistyössä hallitus ja eduskunta siis määrittävät sen oikeudellisen ja poliittisen viitekehyksen, jonka puitteissa Suomi kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteitaan toteuttaa.

---

¹⁹² Lidman, S. (2024). *Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelman 2020–2023 arviointi*. Oikeusministeriön julkaisuja, mietintöjä ja lausuntoja 2024:34. Helsinki: Oikeusministeriö. Julkaisu ladattavissa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/165845>.

Lainsäädäntö, johdonmukainen ja oikeudenmukainen viranomaistoiminta sekä vakiintuneet rakenteet väkivaltaan puuttumiseksi edesauttavat väkivallan ennaltaehkäisyä ja siihen puuttumista. Siksi viranomaisten rooli seksuaaliväkivaltaa kokeneiden ja väkivallan tekijöiden tukemisessa on kriittinen. Seksuaaliväkivallan vähentäminen edellyttää viranomaisilta oikeudenmukaisia, tehokkaita ja tarkkoja toimenpiteitä. Olemme koostaneet eri toimijoille suosituksia, jotta seksuaaliväkivalta vähentyisi ja luottamus viranomaisiin vahvistuisi.

Suomen hallitus ja eduskunta

- 1) Suomen on sitouduttava kokonaisvaltaisesti kansainvälisiin ihmisoikeusnormeihin ja väkivallan vähentämiseen. Naisiin kohdistuva väkivalta on ihmisoikeusloukkaus, jonka ennaltaehkäisy ja torjunta edellyttävät sitoutumista väkivallan vastaiseen työhön. On pureuduttava niihin juurisyihin, jotka toisintavat sukupuoleen liittyviä haitallisia stereotyyppioita ja tuottavat rakenteellista eriarvoisuutta, joka johtaa marginalisaatioon ja syrjintään. Johdonmukainen, sukupuolistuneen väkivallan torjuntaa tukeva politiikka ja riittävät resurssit ovat välttämättömiä.
- 2) Valtioneuvoston on edistettävä kaikkien Suomessa asuvien ja oleskelevien yhdenvertaisuutta ja sitouduttava antirasismiin aktiivisesti kaikilla politiikan osa-alueilla ja hallinnon tasoilla. Seksuaaliväkivaltaa kokee- neet kieli- ja etnisiin vähemmistöihin kuuluvat naiset ovat erityisen haavoittuvassa asemassa kokemansa rasismien ja stigman vuoksi. Rakenteellinen rasismi estää heidän oikeuksiensa ja oikeusturvansa toteutumista. Antirasismi, ihmisoikeusperustaisuus, vähemmistöjen oikeuksien turvaaminen ja ihmisoikeuskasvatus edesauttavat niin syrjin- nään kuin seksuaaliväkivallan ehkäisyä.
- 3) Hallituksen on turvattava riittävä tutkimusrahoitus. Tarvitaan syväli- sempää tutkimusta eri vähemmistöryhmien kohtaaman väkivallan erityispiirteistä. Vähemmistöihin kuuluvat ihmiset on otettava mukaan kumppaneiksi heitä koskeviin selvitys- ja tutkimushankkeisiin. Valtio- neuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaa on jatkettava ja akateemisen tutkimuksen rahoitusta kasvatettava. Myös järjestöjen toteuttamaa tutkimusta on tuettava.
- 4) Sukupuolistuneen ja naisiin kohdistuvan väkivallan opetusta keskeisten ammattiryhmien osalta on vahvistettava lainsäädännöllä, joka yhtenäis- täisi väkivallan torjumisen käytäntöjä.

Valtiovarainministeriö

- 1) Valtion on otettava kokonaisvastuu väkivallan vastaisen työn rahoituk- sesta. Kansainväliset ihmisoikeusnormit velvoittavat valtioita väkivallan vastaisiin toimiin, mukaan lukien rahoituksen järjestämiseen. Valtio- varainministeriö on keskeisessä roolissa valtion talousarvion laatimisessa.

Sisäministeriö ja poliisi

- 1) Suomella on velvollisuus turvata haavoittuvassa asemassa olevien, maahanmuuttaneiden naisten oikeus väkivallattomaan elämään riippumatta väkivallan muodosta ja oleskeluluvan tyypistä.
- 2) Poliisin ennaltaehkäisevän työn mallia tulee laajentaa valtakunnallisesti, eikä supistaa. Ennaltaehkäisevällä työllä poliisi on tavoittanut ja kohdannut rikoksen riskissä olevia, rakentanut luottamusta ja tehnyt verkostoyhteistyötä esimerkiksi järjestökentän, rikosseuraamuslaitoksen ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Moniammatillinen yhteistyö laajentaa asiantuntemusta ja lisää ymmärrystä paikallisten yhteisöjen ja haavoittuvassa asemassa olevien tarpeista.
- 3) Poliisille on turvattava riittävät resurssit, jotta se voi käsitellä seksuaalirikokset huolellisesti, viiveettä ja sensitiivisesti. On kuitenkin tiedostettava, että selvitysten mukaan poliisitutkinnassa kaikki viiveet eivät johdu resurssien puutteesta, vaan asenteista.
- 4) Poliisin on otettava laajasti käyttöön uhrilähtöiset kuulustelumenetelmät, videoitava kuulustelut ja järjestettävä useampi kuulustelukierros, jotta poliisilla ja oikeuslaitoksella on seksuaalirikoksesta ja siihen johtaneista tapahtumista mahdollisimman kattava ja tarkka kuva. Tämä vahvistaa niin asianomistajan kuin rikoksesta syytetyn oikeusturvaa rikosoikeusprosessin kaikissa vaiheissa.
- 5) Poliisien perus- ja ihmisoikeusymmärrystä sekä sukupuolitietoista ja uhrisensitiivistä osaamista on vahvistettava kautta linjan. Väkivallan, sukupuolen ja seksuaalisuuden yhteen kietoutumisen tunnistaminen on välttämätöntä seksuaaliväkivallan ymmärtämiseksi. Tämä tarkoittaa esimerkiksi traumatietoista lähestymistapaa, väkivallan dynamiikan tunnistamista sekä paneutumista seksuaali- tai lähisuhteiden väkivaltaa kokeneiden kuulustelemisen hyviin käytäntöihin. Koulutus tulee ulottaa kaikkiin poliiseihin, jotka työskentelevät naisiin kohdistuvan ja seksuaaliväkivallan parissa eri puolilla Suomea.
- 6) Poliisin on jatkettava oman toimintansa jatkuvaa kehittämistä eri ihmisryhmiä huomioivaksi. Poliisit tarvitsevat lisää valmiuksia haavoittavien olosuhteiden tunnistamiseen. Viranomaisen on tarkasteltava kriittisesti, miten se kykenee tunnistamaan eri ihmisryhmiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa, sukupuolivaltarakenteita, rakenteellista ja sisäistä rasismiaan sekä ennakkoluuloisuuttaan etenkin vähemmistöjä kohtaan.

Oikeusministeriö ja oikeuslaitos

- 1) Rikoslaisissa on tärkeää entistä paremmin ottaa huomioon haavoittavat olosuhteet. Seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva säännös on kumottava, ja säännöksessä kuvatut teot on sukupuolilyhteyden osalta sisällytettävä

raiskauksen tunnusmerkistöön ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistöön.

- 2) Pakottava kontrolli tulee säätää rangaistavaksi. Pakottavan kontrollin kriminalisointi edesauttaa väkivallan dynamiikan tunnistamista ja pitkäaikaiseen väkivaltaan puuttumista etenkin parisuhteessa.
- 3) Syyttäjänlaitoksen ja tuomioistuinten riittävät resurssit on varmistettava, jotta viranomaiset voivat käsitellä seksuaalirikokset tarkasti, kokonaisvaltaisesti ja tehokkaasti.
- 4) Ratkaisutoiminnan tulee olla yhdenmukaista eri puolilla Suomea. Yhtenäinen kansallinen linja rikostuomioissa turvaa niin asianomistajien kuin rikoksesta syytettyjen oikeutta oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Alueellinen ja syyttäjäkohtainen vaihtelu tuottaa oikeusturvaongelmia ja on uhka yhdenvertaisuuden toteutumiselle. Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden tulee saada yhdenmukaista kohtelua rikosprosessin aikana riippumatta siitä, minkä hovioikeuspiirin alueella heidän asiansa käsitellään.
- 5) Oikeusvarmuutta on parannettava lyhentämällä rikosprosessin kestoja. Tehokkaat menettelytavat, tiivis viranomaisyhteistyö ja asian viivytyksetön käsittely sekä tiedottaminen asian etenemisestä läpi rikosoikeusprosessin lisäävät ennustettavuutta. Läpinäkyvyys on välttämätöntä luottamuksen vahvistamiseksi.
- 6) Esitutkinnan rajoittamista ja syyttämättä jättämistä tulee soveltaa pidättyvästi, ja niiden soveltamiskäytäntöä täytyy yhtenäistää. Viime vuosina lisääntynyt esitutkintojen rajoittaminen ja syyttämättä jättäminen voivat heikentää oikeusprosessin ennustettavuutta sekä asianomistajien ja rikoksesta epäiltyjen oikeusturvaa ja yhdenvertaisuutta.
- 7) Asianajajien, syyttäjien ja tuomareiden sukupuoli- ja uhrisensitiivistä osaamista on vahvistettava täydennyskoulutuksilla, joiden tulee olla pakollisia kaikille, jotka kohtaavat lähisuhde- tai seksuaaliväkivaltaa kokeneita työssään. Koulutukset edesauttavat väkivallan dynamiikan ja haavoittavien olosuhteiden tunnistamista viranomaistyössä. Haavoittavien olosuhteiden tunnistamisen edellytys on niiden käsittely niin viranomaiskoulutuksissa kuin yhteiskunnassa yleisemminkin.
- 8) Uudistunut seksuaalirikoslainsäädäntö ja naisiin kohdistuva väkivalta vaativat jatkuvaa tiedottamista ja informoimista systemaattisen kampanjoinnin rinnalla. Tiedotuksen tulee koskea kaikenikäisiä, erikielisiä ja eri taustoista tulevia ihmisiä, jotta lain tarkoitus ja tavoitteet tunnistetaan kaikkialla Suomessa. Tiedotuksessa on kiinnitettävä erityistä huomiota vähemmistöryhmiin, jotka uhkaavat jäädä suomenkielisestä tiedottamisesta syrjään.

Hyvinvointialueet ja kunnat

- 1) Jokaisen alueen on laadittava naiseen kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma, joka linjaa alueen toiminnan painopisteet.
- 2) Jokaisella alueella tulee olla yhteistyö- ja koordinaatioelin, jonka tehtävänä on naiseen kohdistuvan väkivallan torjunta alueella.
- 3) Jokaisen alueen tulee luoda palveluketju niin (lähisuhde)väkivaltaa kokeneille kuin sitä käyttäneille.
- 4) Aluevaltuustojen on varmistettava riittävä resursointi väkivallan vastaiseen työhön. Aluevaltuustojen tulee lisäksi varmistaa, että järjestöillä on edellytykset toteuttaa perustehtävänsä.
- 5) Hyvinvointialueiden on järjestettävä kaikille väkivaltaa kokeneille neuvontaa sekä saavutettavat ja asiakkaan tarpeisiin perustuvat palvelut tukemaan toipumista. Väkivaltaa kokeneiden keskinäinen erilaisuus ja erityistarpeet tulee huomioida palveluketjun kaikissa vaiheissa, myös palveluiden kehittämisessä. Palveluiden tulee olla saavutettavia ja esteettömiä kaikille: vammaisille, kielivähemmistöjä edustaville, maahanmuuttajataustaisille, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluville sekä muille ryhmille. Nais erityinen ote korostuu sukupuolistuneen seksuaaliväkivallan ennaltaehkäisyssä ja hoidossa.¹⁹³ Erityistä huomiota on kiinnitettävä väkivallan aiheuttamien pitkäkestoisten seurausten hoitamiseen.
- 6) Hyvinvointialueiden ja kuntien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelun on oltava pitkäjänteistä, tavoitteellista ja todennettavaa. Suunnitelmien laatiminen on lainsäädännöstä kumpuava velvoite, mutta liian usein tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat ovat pintapuolisia ja jäävät sanojen tasolle. Johdonmukainen ja intersektionaalinen suunnittelutyö huomioi parhaiten eri väestöryhmät ja edistää erityisesti vähemmistöjen asemaa. Suunnitelmien toteutumista on seurattava säännöllisesti kaikilla tasoilla, alkaen virkahenkilöiden työskentelystä aina koulutuksiin, hankkeisiin ja sidosryhmäyhteistyöhön.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, sosiaali- ja terveydenhuolto ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (Turvaosasto, Turva ja suojele -yksikkö, Vankiterveydenhuollon yksikkö)

- 1) Seri-tukikeskuksille tulee taata asianmukaiset resurssit, jotta ne voivat tukea ja auttaa seksuaaliväkivaltaa kokeneita kokonaisvaltaisesti eri puolilla Suomea, riippumatta siitä, kuinka kauan seksuaaliväkivallan kokemuksesta on. Tämä parantaa Seri-tukikeskusten saavutettavuutta.
- 2) Väkivaltatyötä tekevien järjestöjen resurssit tulee turvata. Leikkaukset väkivaltatyötä tekeviin järjestöihin heikentävät niiden työn edellytyksiä,

¹⁹³ Yhdenvertaisuusvaltuutettu (2023). Marginalisoidut naiset tarvitsevat nais erityisiä palveluja. <https://yhdenvertaisuusvaltuutettu.fi/-/marginalisoidut-naiset-tarvitsevat-nais erityisia-palveluja>.

vaikeuttavat talouden ja toiminnan suunnittelua sekä lisäävät tarvetta ulkopuoliselle (lahjoituksiin perustuvalla) rahoitukselle. Vaikka valtion-avustukset vähenevät, väkivaltatyön tarve kasvaa. Leikkausten sijaan rahoitustasoa on nostettava, jotta Suomi täyttää ihmisoikeusvelvoitteensa naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi.

- 3) Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle on annettava koulutusta seksuaaliväkivallan ja haavoittavien olosuhteiden tunnistamisesta sekä seksuaalisuutta loukkaavaa väkivaltaa kokeneiden sensitiivisestä kohtaamisesta ja tukemisesta.
- 4) Väkivallasta kysymisen ja puheeksi oton menetelmiä on vahvistettava kaikkialla sosiaali- ja terveydenhuollossa, jotta väkivaltaan puututaan tehokkaasti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Väkivallan kokijoiden ja tekijöiden hyvinvoinnin kannalta varhainen puuttuminen ja tukipalveluiden tarjoaminen ovat avainasemassa.
- 5) Hoitoonohjaukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, ja saatavilla olevista tukipalveluista on informoitava väkivallan kokijoita ja tekijöitä, jotta väkivaltaan puututaan johdonmukaisesti ja tehokkaasti.
- 6) Vankiterveydenhuollon resurssit on turvattava, jotta väkivaltaa kokeneet vangit saavat tarvitsemaansa tukea vankeusaikana. Tämä edistää vankien kuntoutumista ja puuttumista pitkäaikaiseenkin lähisuhdeväkivaltaan.
- 7) Vankien tulee saada tietoa saatavilla olevista tukipalveluista ja mahdollisuudesta keskustella kokemastaan väkivallasta asiantuntijan kanssa. Erityisesti naisvangit tarvitsevat tukea lähisuhdeväkivallasta toipumiseen. Odotusaika tuen saamiseen, esimerkiksi psykologin vastaanotolle, ei saa venyä kohtuuttomasti.
- 8) Hoito- ja kuntoutusohjelmia on oltava saatavilla kaikille seksuaalirikoksiin syyllistyneille ja lähisuhdeväkivaltaa tehneille, riippumatta rangaistuksen laadusta, jäljellä olevasta rangaistusajasta tai heidän riskistään syyllistyä rikokseen uudelleen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja Opetushallitus

- 1) Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon on tuettava vuonna 2022 laadittujen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti.
- 2) Opetussuunnitelman perusteissa seksuaalikasvatuksen ytimeen tulee nostaa seksuaalioikeudet ja suostumus. Vuonna 2014 laadituissa perusteissa seksuaalikasvatuksen sisältöjä ei ole määritelty selkeästi, mistä seuraa alueellisia eroja opetuksen painotuksiin. Perusteisiin tulee kirjata ikäkausikohtaiset tavoitteet oppiainerajat ylittävään seksuaalikasvatukseen, joka huomioi seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuuden sekä vähemmistöryhmät.

- 3) Suostumusopetus tulee integroida koulun arkeen kaikille ikäluokille oppiainerajat ylittäen.
- 4) Lasten ja nuorten parissa työskenteleville kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille on tarjottava säännöllistä seksuaalikasvatuksen täydennyskoulutusta. Tällä tavoin he voivat opettaa monipuolisesti seksuaalisuudesta, seksuaalioikeuksista ja seksuaaliterveydestä. Ajankohtainen ja asianmukainen koulutus lisää tietoa seksuaalioikeuksista, antaa valmiuksia jatkuvaan seksuaalikasvatukseen ja vahvistaa suostumuskulttuuria. Laadukkaat ja kohderyhmätasoiset opetusmateriaalit tukevat opettajien työtä ja kansallisesti yhteinäistä seksuaalikasvatusta.

11 Liitteet

- 11.1 Asenne esiin 2024 -kansalaiskysely
- 11.2 Asenne esiin 2024 -aktivistihaastatteluiden kyselyrunko
- 11.3 Asenne esiin 2024 -ryhmäkeskusteluiden kutsu

Löydät liitteet skannaamalla QR-koodin, tai tämän linkin takaa:

<https://www.amnesty.fi/uploads/2025/02/11-assenne-esiin-tutkimusraportin-liitteet.pdf>

Kiitokset

Sydämelliset kiitokset kaikille keskusteluryhmiin osallistuneille. Te toitte tutkimukseemme syvyyttä ja teräviä näkemyksiänne. Teidän kanssanne jatkamme työtä, jotta suositukset muuttuvat todellisuudeksi ja muuttavat asenteita.

Suurkiitos Amnestyn aktivisteille, jotka antoivat aikaansa ja energiaansa tutkimukseen. Suostumuskulttuuri vahvistuu keskustelemalla, kuuntelemalla ja yhteisellä pohdinnalla. Teidän osuutenne tässä muutoksessa on korvaamaton, myös jatkossa.

Kiitos kaikille niille, jotka antoivat haastattelun Amnestyn aktivisteille viime kesänä. Toivomme, että keskustelu suostumuksesta seksuaalisessa kanssakäymisessä on jatkunut ja jatkuu.

Kiitos myös kaikille, jotka vastasivat verkkokyselyyn tammikuussa 2024. Vastauksenne ovat tämän tutkimuksen pohja.

Kiitokset yhteistyökumppaneille tutkimuksen mahdollistamisessa:

Monika-Naiset liitto ry
Pro-tukipiste ry
Dreamwear Club DwC ry
Trasek ry
Rusetti ry

Kiitokset seuraaville yhteistyötahoille:

Aula Research
Oy Yleisradio Ab / Hyvin sanottu -hanke
Vantaan Festivaalit Oy / Ruisrock
Helsinki Pride -yhteisö
Manse Pride / Sinuiksi ry
Rikosseuraamuslaitos / Vanajan vankila, Hämeenlinnan vankila

Kiitokset seuraaville ihmisille, joiden asiantuntemus oli korvaamaton tuki:

Kaisa Tammi, Päivi Honkatukia ja Anu Isotalo, Sanni Myllyaho ja Amkelwa Mbekeni-Kapanen, Emilie Mbombo ja Mila Roivas. Kiitos myös nykyisille ja entisille kollegoille Amnestyn Suomen osastossa.